

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی – درمانی شهید بهشتی

دانشکده بهداشت

برنامه آموزشی

Core-Curriculum

برنامه آموزشی دوره‌ها و شاخه‌های مختلف MPH

سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶

تدوین: دکتر حسین حاتمی، دکتر علی رمضانخانی

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۴
مقدمه.....	۵
اهداف اصلی.....	۵
اهداف ویژه.....	۶
جدول ۱ - دروس عمومی MPH برای کلیه رشته‌ها و گرایش‌ها (نیمسال اول).....	۷
جدول ۲ - عناوین و ساعات مباحث خاص در بهداشت عمومی (نیمسال اول، کلیه گروه‌ها).....	۷
جدول ۳ - دروس اصلی MPH دستیاران بیماری‌های عفونی (نیمسال دوم).....	۸
جدول ۴ - دروس اصلی MPH مدیران و دستیاران پزشکی اجتماعی (نیمسال دوم).....	۸
MPH مدیران با گرایش‌های مختلف.....	۹
جدول ۵ - گرایش‌های پیشنهاد شده MPH مدیران برای سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶.....	۹
دوره‌های فوق تخصصی همراه با MPH.....	۹
طول مدت دوره و تعداد واحدهای درسی.....	۹
الف - دستیاران بیماری‌های عفونی و پزشکی اجتماعی و مدیران شاغل.....	۱۰
ب - سهمیه آزاد.....	۱۰
۱ - مبانی و اصول اپیدمیولوژی.....	۱۱
الف - اهداف کلی.....	۱۱
ب - اهداف بینابینی.....	۱۲
جدول ۶ الف - برنامه درسی اصول و مبانی اپیدمیولوژی (۱).....	۱۳
جدول ۶ ب - برنامه درسی مباحث خاص در اپیدمیولوژی (۲).....	۱۵
۲ - روش تحقیق.....	۱۶
اهداف کلی.....	۱۶
اهداف بینابینی.....	۱۶
جدول ۷ - برنامه درسی روش تحقیق.....	۱۸
۳ - الف - روشهای آمار زیستی (۱).....	۲۰
اهداف کلی.....	۲۰
اهداف بینابینی.....	۲۰
جدول ۸ الف - برنامه درسی آمار زیستی - ۱ (نیمسال اول).....	۲۱
۳ - ب - روشهای آمار زیستی (۲).....	۲۲
هدف کلی.....	۲۲
اهداف بینابینی.....	۲۲
جدول ۸ ب - برنامه درسی آمار زیستی - ۲، نیمسال دوم.....	۲۳
۴ - اپیدمیولوژی بیماری‌های واگیر.....	۲۴
الف - اهداف کلی.....	۲۴
ب - اهداف بینابینی.....	۲۴
جدول ۹ - برنامه درسی اپیدمیولوژی بیماری‌های واگیر.....	۲۶
۵ - نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری ناشی از بیماری‌های عفونی.....	۲۷

۲۷	الف - اهداف کلی
۲۷	ب - اهداف بینابینی
۲۸	جدول ۱۰ - برنامه درسی نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری‌ها
۲۹	۶ - اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک
۲۹	الف - اهداف کلی
۲۹	ب - اهداف بینابینی
۳۱	جدول ۱۱ - اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک
۳۲	۷ - اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های نوپدید و بازپدید
۳۲	الف - اهداف کلی
۳۲	ب - اهداف بینابینی
۳۷	جدول ۱۲ - برنامه درسی بیماری‌های نوپدید و بازپدید
۳۸	۸ - تغذیه در سلامت و بیماری
۳۸	الف - اهداف کلی
۳۸	ب - اهداف بینابینی
۳۹	جدول ۱۳ - برنامه درسی تغذیه در سلامت و بیماری
۴۰	۹ - بهداشت محیط
۴۰	الف - اهداف کلی
۴۰	ب - اهداف بینابینی
۴۳	جدول ۱۴ - برنامه درسی بهداشت محیط (دستیاران)
۴۳	جدول ۱۵ - برنامه درسی بهداشت محیط (مدیران)
۴۴	۱۰ - مباحث خاص در بهداشت عمومی
۴۴	جدول ۱۶ - عناوین و ساعات مباحث خاص در بهداشت عمومی
۴۵	۱۱ - الف - اصول مدیریت در برنامه‌ریزی بهداشتی درمانی (نیمسال اول)
۴۵	الف - اهداف کلی
۴۵	ب - اهداف بینابینی
۴۶	جدول ۱۷ الف - برنامه درسی مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی (نیمسال اول)
۴۷	۱۱ - ب - اصول مدیریت در برنامه‌ریزی بهداشتی درمانی (نیمسال دوم)
۴۷	الف - اهداف کلی
۴۷	ب - اهداف بینابینی
۴۸	جدول ۱۷ ب - برنامه درسی مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی (نیمسال دوم)
۴۹	۱۲ - اقتصاد بهداشت
۴۹	اهداف کلی
۴۹	اهداف بینابینی
۵۰	جدول ۱۸ - برنامه درسی اقتصاد بهداشت
۵۰	منابع اقتصاد بهداشت
۵۱	۱۳ - بهداشت روان
۵۱	الف - اهداف کلی
۵۱	ب - اهداف بینابینی
۵۲	جدول ۱۹ - برنامه درسی بهداشت روان
۵۳	۱۴ - بهداشت نوجوانان و جوانان

۵۳	الف - اهداف کلی
۵۳	ب - اهداف بینابینی
۵۴	جدول ۲۰ - برنامه درسی بهداشت جوانان و نوجوانان
۵۵	۱۵ - بهداشت سالمندان
۵۵	الف - اهداف کلی
۵۵	ب - اهداف بینابینی
۵۶	جدول ۲۱ - برنامه درسی بهداشت سالمندان
۵۷	۱۶ - بهداشت حرفه‌ای
۵۷	الف - اهداف کلی
۵۷	ب - اهداف بینابینی
۵۸	جدول ۲۲ - برنامه درسی بهداشت حرفه‌ای
۵۹	۱۷ - برنامه‌ریزی و مدیریت بیماری‌های بومی
۵۹	الف - اهداف کلی
۶۰	جدول ۲۳ - برنامه درسی برنامه‌ریزی و مدیریت بیماری‌های بومی
۶۱	۱۸ - آموزش بهداشت و ارتقای سلامت
۶۲	۱۹ - اپیدمیولوژی بیماری‌های غیرواگیر
۶۳	جدول ۲۴ - برنامه درسی اپیدمیولوژی بیماری‌های غیرواگیر
۶۴	۲۰ - فوریت‌های بهداشتی و کنترل بیماری‌ها در شرایط اضطراری و اضطراری پیچیده
۶۵	۲۱ - باکتری‌شناسی، ویروس‌شناسی، تک‌یاخته‌شناسی، کرم‌شناسی، قارچ‌شناسی و ایمونولوژی بالینی
۶۷	جدول ۲۵ - برنامه درسی ویروس‌شناسی بالینی
۶۸	جدول ۲۶ - برنامه درسی تک‌یاخته‌شناسی بالینی
۶۹	جدول ۲۷ - برنامه درسی کرم‌شناسی بالینی
۷۰	جدول ۲۸ - برنامه درسی قارچ‌شناسی بالینی
۷۱	جدول ۲۹ - برنامه درسی باکتری‌شناسی بالینی
۷۲	جدول ۳۰ - برنامه درسی ایمنی‌شناسی بالینی
۷۳	۲۲ - مدیریت بلايا (Disaster)
۷۴	جدول ۳۱ - برنامه درسی مدیریت بلايا
۷۵	۲۳ - جامعه‌شناسی سلامت و بیماری (بهداشت و پزشکی): مباحث پیشرفته
۷۵	اهداف درس
۷۶	جدول ۳۲ - برنامه درسی جامعه‌شناسی پزشکی
۷۷	۲۴ - اخلاق و حقوق پزشکی
۷۸	جدول ۳۳ - عناوین درس اخلاق و حقوق پزشکی
۷۹	جدول ۳۴ - کاربرد عمومی کامپیوتر (مهارت‌های اصلی)
۸۰	۲۵ - شاخص‌های اجتماعی مرتبط با سلامت
۸۰	اهداف اصلی
۸۰	اهداف بینابینی
۸۱	جدول ۳۵ - عناوین درس شاخصهای اجتماعی مرتبط با سلامت
۸۲	جدول ۳۶ - مباحث خاص در بهداشت عمومی (۲)
۸۳	جدول ۳۷ - اعضاء هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی که مسئولیت تدریس در دوره‌های MPH را به عهده دارند:

بنام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

زمانی معتقد بودیم که به منظور پویایی و پیشرفت اهداف آموزشی - پژوهشی و اداری وزارت متبوع، لازم است مدیران فوقانی، میانی و تحتانی از بین افراد متخصص متعهد متبحر، انتخاب شوند و سنگ‌های مقدس مدیریتی، به دست مدیران آگاه، دلسوز، لایق و با تجربه‌ای سپرده شود. ولی امروزه معتقدیم که شروط مورد اشاره، تنها به منزله شرط لازم مدیریت بهداشتی - درمانی، مقبولیت دارد و هرچند ممکن است مانع رکود بشود ولی الزاماً منجر به پیشرفت امور نخواهد شد و آنچه که شرط کافی را تشکیل می‌دهد چیزی جز استمرار تخصص و تعهد و نهادینه کردن تبخّر، نمی‌باشد! و مگر می‌توان؛ بدون گذراندن دوره‌های نوین آمار زیستی و اپیدمیولوژی، به درجات عالی درک موشکافانه مسائل مرتبط با سلامت، نائل شد؟ بدون توسل به نوآموزی و بازآموزی همه‌گیری شناسی بیماری‌ها و بویژه آگاهی از وضعیت بیماری‌های نوپدید و بازپدید، به ساماندهی‌های لازم و کنترل نهایی آنها دست یافت؟ بدون گذراندن دروس اقتصاد بهداشت و مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی در قالب امکانات موجود، برنامه‌ریزی کرد؟ بدون استمرار فراگیری مباحث مرتبط با اخلاق و حقوق زیستی و جامعه شناسی پزشکی، حقوق بهداشتی فرد و جامعه را ایفا نمود؟ بدون گذراندن کارگاه‌های نحوه بررسی، کنترل و گزارش‌دهی همه‌گیری‌ها به بررسی و ثبت صحیح و نهایتاً گزارش آنها نائل شد ... و بدون انس و اُلفت کافی با مقوله آموزش و پژوهش‌های مرتبط، اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام مقدس را درک کرد و مدیریت پویایی را رقم زد؟ ... و خوشبختانه دوره‌های عالی تحصیلات تکمیلی بهداشت عمومی (MPH) این فرصت را فراهم نموده تا نه تنها یکسال از دوره ۳-۴ ساله تخصص‌های بهداشتی - بالینی بیماری‌های عفونی و پزشکی اجتماعی را صرف گذراندن این دوره بنماییم و به اهداف مورد اشاره، نائل گردیم بلکه در عین حال، مجال نیل به این اهداف و نهادینه کردن تجربیات مدیریتی را برای مدیران زحمتکش با چند سال سابقه خدمات بهداشتی درمانی کشور که سال‌ها در صفوف مقدم جبهه‌های بهداشتی، سرنوشت‌تأمین، حفظ و ارتقای سلامتی ملت شریف را رقم زده‌اند نیز فراهم گردیده است.

شایان ذکر است که تا قبل از سال ۱۳۸۳ واجدین شرایط را جهت گذراندن دوره‌های MPH به دانشکده بهداشت دانشگاه تهران معرفی می‌کردند ولی امروزه در سایه عنایات الهی، مساعدت‌های ویژه مقام محترم وزارت و تلاش قابل تقدیر روسای محترم وقت دانشگاه طی چهارسال گذشته، شرایطی فراهم شده است که کلیه این دوره‌ها با بهره‌گیری از امکانات موجود، در دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی نیز ارائه می‌گردد و حتی در سال تحصیلی جاری برای برگزاری دوره‌های MPH مدیران با گرایش‌های: اپیدمیولوژی غیرواگیر، اپیدمیولوژی بیماری‌های منتقله از طریق غذا، مدیریت مبارزه با دخانیات، کانسر، مدیریت بلایا، انتقال خون، ترافیک و ... نیز برای اولین بار با تصویب شورای MPH دانشگاه، از مهرماه ۱۳۸۶، در دست اجرا می‌باشد و دوره‌های ۱۲-۶ ماهه MPH مرتبط با فلوی بیماری‌های ریوی و بهداشت باروری نیز در این دانشگاه، در دست اقدام بوده برای راه‌اندازی دوره‌های MPH مخصوص دوره‌های ارشد بهداشت نیز به یاری خداوند منان، فعالیت‌هایی در دست اقدام بوده مشغول برنامه‌ریزی برای ارائه شاخه‌های دیگر و از جمله MPH با گرایش پژوهش‌های طب سنتی در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ نیز می‌باشیم. انشاءالله ...

سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶

مدیر دوره‌های MPH

دکتر حسین حاتمی

برنامه آموزشی دوره‌های MPH رشته بیماری‌های عفونی، پزشکی اجتماعی و مدیران

مقدمه

بهداشت عمومی عبارتست از مجموعه دانش و هنر پیشگیری از بیماری‌ها و تامین، حفظ و ارتقای سلامتی و توانمندی بشر با استفاده از تلاش‌های دسته جمعی منجر به توسعه جامعه. از آنجا که هدف اصلی رشته بیماری‌های عفونی، تربیت نیروهای متخصصی است که دارای دانش، نگرش و مهارت‌های عملی کافی به منظور پیشگیری، حفظ و ارتقاء سلامتی افراد سالم و درمان و بازگرداندن سلامتی افراد مبتلا به بیماری‌های عفونی است، هدف اصلی رشته پزشکی اجتماعی، تلفیق اهداف پزشکی بالینی با جنبه‌های بهداشتی و اجتماعی به منظور ارتقاء سلامتی انسان‌ها می‌باشد و همچنین هدف اصلی پزشکان مسئول و شاغل در بخش بهداشت (وزارت متبوع، هلال احمر، بهزیستی، بسیج جامعه پزشکی، بهداشتی مراکز نظامی و انتظامی، اداره امور زندان‌ها، مراکز تحقیقات علوم پزشکی و پژوهشکده‌ها...)، حفظ و ارتقاء سلامتی انسان‌ها، امدادسانی و پژوهش‌های مرتبط با سلامت و بیماری است، به منظور وصول به این اهداف، دوره فشرده یک‌ساله‌ای تحت عنوان دوره عالی تحصیلات تکمیلی بهداشت عمومی (Master of Public Health = MPH) ابداع گردیده و طی آن به آموزش اصول، مبانی و جنبه‌های کاربرد بالینی اپیدمیولوژی، روش تحقیق، روش‌های آماری، اصول مدیریت و برنامه‌ریزی، اقتصاد بهداشت، اصول بهداشت محیط و بهداشت حرفه‌ای، بهداشت در حوادث و سوانح، آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های مُسری با تاکید بر نوپدیدی و بازپدیدی بیماری‌ها، بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک، جامعه‌شناسی پزشکی، اخلاق، حقوق و تاریخ پزشکی، ویروس‌شناسی، باکتری‌شناسی، انگل‌شناسی، قارچ‌شناسی و ایمنی‌شناسی بالینی، مدیریت مبارزه با دخانیات، مدیریت مقابله با بلایا و... پرداخته می‌شود.

در طول این دوره بر دانش نظری و مهارت‌های عملی فراگیران، به نحوی افزوده خواهد شد که قادر به انجام پژوهش‌های عرصه‌ای بالینی و آزمایشگاهی مرتبط با سلامت و بیماری، به کارگیری شیوه‌های مرتبط با حفظ و ارتقاء سلامت، کنترل و گزارش‌دهی صحیح همه‌گیری‌ها و مدیریت خدمات بهداشتی خواهند شد.

اهداف اصلی

- ۱ - کسب دانش و مهارت حفظ و ارتقاء سلامتی فرد و جامعه
- ۲ - فراگیری دانش و مهارت‌های مرتبط با پیشگیری سطح اول، دوم و سوم

- ۳ - فراگیری دانش و مهارت‌های مدیریتی در سیستم‌های بهداشتی
- ۴ - فراگیری دانش و مهارت‌های لازم به منظور انجام پژوهش در امر سلامت و بیماری
- ۵ - فراگیری دانش و مهارت نحوه بررسی، کنترل و گزارش‌دهی همه‌گیری‌ها
- ۶ - فراگیری دانش و مهارت‌های مرتبط با اپیدمیولوژی بالینی، سرواپیدمیولوژی و اپیدمیولوژی مولکولی.

اهداف ویژه

- ۱ - درک مفهوم بهداشت عمومی و آشنایی با وظایف و کاربردهای آن
- ۲ - آشنایی با چشم انداز بهداشت عمومی از دیدگاه سازمان جهانی بهداشت در هزاره سوم میلادی
- ۳ - یادگیری دامنه فعالیت‌های بهداشت عمومی
- ۴ - کسب آگاهی و مهارت کافی در زمینه اپیدمیولوژی پایه و بالینی به منظور به کارگیری مطلوب آن در طول دوره اشتغال پزشکی / مدیریتی خود
- ۵ - تدوین و به کارگیری پرسشنامه‌های (Questionnaire) متناسب با شیوه‌های مختلف مطالعات اپیدمیولوژیک
- ۶ - توانایی تشخیص اپیدمی‌ها و سامان‌دهی (management) و کنترل آن‌ها
- ۷ - کسب توانایی در زمینه آموزش به اقشار مختلف مردم و ارائه طرح‌های پژوهشی در زمینه بیماری‌ها
- ۸ - آشنایی و به کارگیری اصول، مبانی، اهداف و فعالیت‌های بهداشت حرفه‌ای و بهداشت محیط که به طور مستقیم یا غیرمستقیم با این معیارها در حوزه بهداشت عمومی، تداخل و تشابه دارد و به کارگیری آن در راستای حفظ و ارتقای سلامت
- ۹ - کسب توانایی شناخت مشکلات بهداشتی، مهارت‌های مدیریتی و روحیه کار گروهی به منظور ایجاد تغییر و توسعه در امر بهداشت عمومی
- ۱۰ - تعیین نیازهای بهداشتی و شناسایی عوامل و خطراتی که سلامت فرد و جامعه را تهدید می‌کند
- ۱۱ - کسب توانایی ارزشیابی وضعیت بهداشتی جامعه و یافتن نقاط قوت و ضعف آن و اولویت بندی نیازها
- ۱۲ - تعیین سیاست‌ها و برنامه‌های کوتاه و درازمدت و هماهنگ با تدابیر سازمان جهانی بهداشت برای تامین، حفظ و ارتقای سلامت فرد و جامعه
- ۱۳ - توانایی تامین منابع و امکانات و تربیت نیروی انسانی حرفه‌ای برای ارائه خدمات، انجام پژوهش و اجرای آموزش همگانی در راستای سلامت فرد و جامعه
- ۱۴ - سالم سازی محیط زیست، افزایش سطح آگاهی‌های بهداشتی جامعه، بیماریابی و مهار بیماری‌های واگیر و پیشگیری از ابتلاء به بیماری‌ها
- ۱۵ - ارتقاء سطح و تغییر سبک زندگی و اصلاح رفتارهای خطرناک فردی و اجتماعی در جهت تامین رفاه جسمی، روانی و اجتماعی برای تحقق، حفظ و ارتقای سلامت و توسعه جامعه.
- ۱۶ - آشنایی با مبانی اخلاق، حقوق و تاریخ پزشکی
- ۱۷ - کسب مهارت‌های لازم به منظور برنامه‌ریزی، ساماندهی و مدیریت بحران در بلایا.

جدول ۱ - دروس عمومی MPH برای کلیه رشته‌ها و گرایش‌ها (نیمسال اول)

ملاحظات	نوع واحد	تعداد واحد	واحد درسی
	نظری	۲	مبانی و اصول اپیدمیولوژی (اپیدمیولوژی پایه)
	نظری - کارگاه	۲	روش تحقیق
	نظری - عملی	۳	روش‌های آماری، آمار زیستی و کاربرد تخصصی کامپیوتر
	نظری - عملی	۲	کاربرد عمومی کامپیوتر (مهارت‌های اصلی)
	نظری	۲	اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های واگیر (اپیدمیولوژی بالینی)
	نظری	۲	نوپدیدگی و بازپدیدگی بیماری‌ها و سلامت حرفه‌های پزشکی
	نظری	۲	تغذیه در سلامت و بیماری
	نظری	۲	مباحث خاص در بهداشت عمومی (۱)
	نظری	۱	اصول و مبانی بهداشت محیط
	نظری	۱	اصول و مبانی بهداشت حرفه‌ای
	نظری	۲	مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی
		۲۱ واحد	جمع

جدول ۲ - عناوین و ساعات مباحث خاص در بهداشت عمومی (نیمسال اول، کلیه گروه‌ها)

ملاحظات	نوع واحد	مدت (ساعت)	عنوان درس
	نظری	۲	تعاریف و کلیات بهداشت عمومی
	نظری	۴	مراقبت بیماری‌ها و مراقبت و گزارش‌دهی
	نظری	۲	اپیدمیولوژی بلایا (Disasters)
	نظری	۴	اپیدمیولوژی بیماری‌های غیرواگیر (دیابت، چاقی ...)
	نظری	۴	اصول و مبانی واکسیناسیون
	نظری	۴	بهداشت سالمندان
	نظری	۲	گذار سلامت و پزشکی جامعه‌نگر
	نظری	۲	بهداشت برای همه و مراقبت‌های بهداشتی اولیه
	نظری	۲	پایش و ارزشیابی برنامه EPI
	نظری	۲	برنامه‌های کشوری مبارزه با بیماری‌ها
	نظری	۴	تاریخچه بهداشت و نقش سازمان‌های فراملی در توسعه سلامت
	نظری	۲	وضعیت سلامت در جمهوری اسلامی ایران
	نظری	۲	وضعیت سلامت در جمهوری اسلامی ایران

جدول ۳ - دروس اصلی MPH دستیاران بیماری‌های عفونی (نیمسال دوم)

واحد درسی	تعداد واحد	نوع واحد	تخصص و گرایش
ویروس شناسی بالینی	۲	نظری - عملی	فقط دستیاران بیماری‌های عفونی
باکتری شناسی بالینی	۳	نظری - عملی	فقط دستیاران بیماری‌های عفونی
تک‌یاخته شناسی	۳	نظری - عملی	فقط دستیاران بیماری‌های عفونی
کرم‌شناسی بالینی	۳	نظری - عملی	فقط دستیاران بیماری‌های عفونی
قارچ شناسی بالینی	۳	نظری - عملی	فقط دستیاران بیماری‌های عفونی
ایمنی‌شناسی بالینی	۳	نظری	فقط دستیاران بیماری‌های عفونی
جنبه‌های بهداشتی دفاع بیولوژیک	۲	نظری	درس مشترک با مدیران
نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری	۲	نظری + سمینار	درس مشترک با مدیران

جدول ۴ - دروس اصلی MPH مدیران و دستیاران پزشکی اجتماعی (نیمسال دوم)

واحد درسی	تعداد واحد	نوع واحد	تخصص و گرایش
جامعه‌شناسی پزشکی و حقوق و اخلاق پزشکی	۲	نظری	دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران
شاخصهای اجتماعی مرتبط با سلامت	۱	نظری	دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران
بهداشت محیط (۲)	۱	نظری	دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران
اقتصاد بهداشت	۲	نظری	دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران
مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی (۲)	۲	نظری	دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران
مباحث خاص در بهداشت عمومی (۲)	۱	نظری	دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران
مدیریت سوانح و بلایا (Disasters)	۲	نظری	دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران
اپیدمیولوژی غیرواگیر	۱	نظری	دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران
آمار زیستی (۲)	۲	نظری + عملی	دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران
مباحث خاص در اپیدمیولوژی (۲)	۲	نظری	دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران
جنبه‌های بهداشتی دفاع بیولوژیک	۲	نظری	کلیه گروه‌ها
نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری‌ها	۲	نظری + سمینار	کلیه گروه‌ها
پایان نامه	۴ واحد		مدیران

دروس اختیاری MPH (برای دستیاران پزشکی اجتماعی و مدیران در نیمسال دوم MPH)

دروس ۱ واحدی = جمعیت‌شناسی، تغذیه مادر و کودک، پزشکی نیاکان (طب مکمل)

دروس ۲ واحدی = آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، پزشکی مبتنی بر شواهد، روش‌های مطالعه کیفی، بهداشت مادر و کودک، بهداشت حرفه‌ای (۲)، بهسازی محیط کار، اصول ایمنی و حوادث ناشی از کار، برنامه‌ریزی و مدیریت بیماری‌های بومی، بهداشت نوجوانان و جوانان، اپیدمیولوژی محیط، تحلیل رگرسیون و واریانس، روش‌های آماری در اپیدمیولوژی، هومیوپاتی.

MPH مدیران با گرایش‌های مختلف

در حال حاضر مجوز راه‌اندازی دوره MPH مدیران، با تصویب شورای گسترش دانشگاه‌ها و موافقت نهایی وزیر محترم بهداشت، امکانپذیر است ولی پس از صدور مجوز، دانشگاه‌های مجاز، می‌توانند قسمتی از سهمیه سالانه خود را جهت رفع نیازها و براساس سیاست‌گذاری‌های شورای MPH درون دانشگاهی، تعریف نموده و به مورد اجرا گذارند. شایان ذکر است که برنامه‌های درسی شاخه‌های مختلف MPH مدیران، در نیمسال اول هرسال، همان دروس عمومی MPH و در نیمسال دوم، بر حسب نوع گرایش، برنامه‌ریزی و پایان‌نامه مربوطه نیز براساس همان گرایش، ارائه خواهد شد و مقررات MPH مدیران در مورد گرایش‌های مختلف آن نیز صادق است.

جدول ۵ - گرایش‌های پیشنهادشده MPH مدیران برای سال تحصیلی ۱۳۸۶-۸۷

پیشنهاد دهنده	گرایش‌های مختلف
مرکز تحقیقات غدد درون ریز (آقای دکتر عزیزی)	MPH با گرایش اپیدمیولوژی غیرواگیر
مرکز تحقیقات گوارش (آقای دکتر محمدرضا زالی)	MPH با گرایش بیماری‌های گوارش و کبد
مرکز تحقیقات بیماری‌های ریوی (آقای دکتر مسجدی)	MPH با گرایش مدیریت مبارزه با دخانیات
سازمان انتقال خون ایران	MPH با گرایش مسائل بهداشتی مرتبط با خون و فرآورده‌های خونی
مرکز تحقیقات کانسر (آقای دکتر محمد اسماعیل اکبری)	MPH با گرایش کانسر
مرکز اورژانس دانشگاه (آقای دکتر شهرام علمداری)	MPH با گرایش مدیریت حوادث و بلایا (Disasters)
سازمان ناجا	MPH با گرایش مسائل بهداشتی مرتبط با ترافیک
مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی (آقای دکتر عباسی)	MPH با گرایش (اخلاق، حقوق و تاریخ پزشکی)
دبیرخانه شورای آموزشی طب سنتی (دکتر حاتمی)	MPH با گرایش پژوهش‌های طب سنتی

دوره‌های فوق تخصصی همراه با MPH

- ۱ - دوره MPH یکساله مرتبط با فلوی بیماری‌های ریوی (در شورای دیماه ۸۵ دانشگاه به تصویب رسیده است)
- ۲ - دوره MPH شش ماهه مرتبط با فلوی بهداشت باروری (در معاونت آموزشی دانشگاه در دست بررسی است)

طول مدت دوره و تعداد واحدهای درسی

در حال حاضر تنها تفاوت بین ۱ - MPH دستیاران بیماری‌های عفونی و ۲ - MPH پزشکی اجتماعی و مدیران، در تعداد واحدهای درسی و تا حدودی محتوای دروس نیمسال دوم تحصیلی است، به طوری که برای دستیاران، ۴۲ واحد درسی به شرح محتوای برنامه (جدول ۱ و ۳) و برای مدیران، ۴۰ واحد باضافه ۴ واحد پایان نامه در نظر گرفته شده است تا هر دو گروه، دروس نظری و عملی مربوطه را در عرض ۱۰ ماه بگذرانند و سپس طی مدت ۲ ماه به تکمیل طرح تحقیقاتی و ارائه پایان‌نامه و مقاله، بپردازند. بنابراین طول دوره MPH به مدت یکسال

ضمناً با توجه به اینکه مدرک MPH ارزش بین‌المللی دارد سعی خواهد شد همگن‌سازی بین برنامه‌های درسی هر دو گروه مورد اشاره صورت گیرد تا گروه اول نیز با گذراندن درس پایان نامه، به جای طرح تحقیقاتی، موفق به اخذ مدرک MPH گردند و هیچگونه تفاوتی بین آن دو گروه وجود نداشته باشد. بدیهی است که ۲۲ واحد از کل واحدها (جدول ۱) در نیمسال اول (دروس مشترک هر دو گروه) و بقیه واحدها (جدول ۲ و زیر نویس آن) و از جمله پایان نامه یا طرح تحقیقاتی، در نیمسال دوم ارائه خواهد شد. شایان ذکر است که پایان نامه و طرح تحقیقاتی در زمینه یکی از موضوعات مرتبط با بهداشت عمومی و مشمول قوانین حاکم بر سایر پایان نامه‌های تخصصی و طرح‌ها خواهد بود و بایستی در نیمسال دوم دوره MPH ارائه گردد.

ضوابط گزینش

الف - دستیاران بیماری‌های عفونی و پزشکی اجتماعی و مدیران شاغل

فراگیران این دوره منحصرأ از بین دستیاران رشته بیماری‌های عفونی، پزشکی اجتماعی و مسئولین خدمات بهداشتی (پزشکان عمومی، متخصصین رشته‌های مختلف پزشکی، دندانپزشکان، داروسازان و . . .) انتخاب می‌شوند. بدیهی است که **دستیاران** رشته‌های یادشده، از بین پذیرفته‌شدگان در آزمون دستیاری، انتخاب و از طریق دانشکده پزشکی به دانشکده بهداشت معرفی می‌گردند و بدون آزمون ورودی، دوره آموزشی را آغاز می‌نمایند و گذراندن این دوره به منزله ارتقاء از سال یک به دو خواهد بود. مدیران نیز همه ساله از بین مدیران کمتر از ۴۶ ساله واجد دکترای مورد اشاره که از طریق دانشگاه‌های علوم پزشکی به معاونت سلامت و به وسیله آن معاونت و به قید آزمون کتبی، دو برابر ظرفیت مصوبه هر دانشکده صاحب امتیاز، به آنان معرفی تا به قید مصاحبه یا آزمون OSCE که در آن دانشکده برگزار میشود حداکثر تعداد مجاز، برگزیده شوند. بدیهی است که روش OSCE شیوه انتخابی این دانشکده را تشکیل می‌دهد.

هرچند مصوبه‌ای در این خصوص وجود ندارد ولی با عنایت به فلسفه اصلی دائر کردن MPH مدیران که به منظور توانمندسازی مدیران مراکز بهداشتی - درمانی کشور، طراحی شده است اولویت انتخاب با این عزیزان است ولی به حسب نیاز دانشگاه مربوطه به نیروهای پژوهشگر، تعدادی از کل سهمیه تعیین شده را می‌توان با صلاحدید شورای MPH به **گرایش‌های مورد نیاز**، (مثلاً MPH مدیران با گرایش مدیریت بلایا، با گرایش مدیریت مبارزه با دخانیات و امثال اینها) اختصاص داده شهریه مربوطه را به جای حوزه معاونت سلامت وزارت متبوع، از طریق بودجه‌های پژوهشی این مراکز، تامین نمود.

ب - سهمیه آزاد

بدیهی است که سهمیه آزاد نیز با معرفی یکی از ارگان‌های متقاضی (مراکز تحقیقاتی و پژوهشکده‌های وابسته به دانشگاه متبوع، بسیج جامعه پزشکی، بهداری نیروهای نظامی و انتظامی، اداره امور زندانها . . .) از بین شرکت کنندگان در آزمون کتبی، و بر اساس اولویت بندی شورای MPH دانشگاه، گزینش و شهریه آنان براساس تعرفه آزاد دانشکده بهداشت دانشگاه تهران، از طریق مرکز یا ارگان ذیربط، تامین خواهد شد.

محتوای برنامه

۱ - مبانی و اصول اپیدمیولوژی و اپیدمیولوژی پیشرفته	۱۲ - اقتصاد بهداشت
۲ - روش تحقیق مقدماتی	۱۳ - بهداشت روان
۳ - روش‌های آماری و کامپیوتر مقدماتی و پیشرفته	۱۴ - بهداشت نوجوانان و جوانان
۴ - اپیدمیولوژی بیماری‌های واگیر	۱۵ - بهداشت سالمندان
۵ - نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری‌ها	۱۶ - اصول و مبانی بهداشت حرفه‌ای
۶ - کنترل بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک	۱۷ - برنامه‌ریزی و مدیریت بیماری‌های بومی
۷ - اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های نوپدید و بازپدید	۱۸ - آموزش بهداشت و ارتقای سلامت
۸ - تغذیه در سلامت و بیماری	۱۹ - اپیدمیولوژی بیماری‌های غیرواگیر
۹ - مبانی بهداشت محیط و بهداشت محیط پیشرفته	۲۰ - فوریت‌های بهداشتی و کنترل بیماری‌ها در ...
۱۰ - مباحث خاص در بهداشت عمومی	۲۱ - باکتریولوژی، ویروولوژی، ایمونولوژی، ...
۱۱ - اصول مدیریت در برنامه‌ریزی بهداشتی - درمانی	۲۲ - مدیریت بلایا (Disasters)
(مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی مقدماتی و پیشرفت)	۲۳ - جامعه‌شناسی سلامت و بیماری و اخلاق و حقوق پزشکی

۱ - مبانی و اصول اپیدمیولوژی

از آنجا که علم و هنر اپیدمیولوژی، یکی از ابزارهای مهم بهداشت عمومی و پایه و اساس پزشکی جامعه‌نگر و طب پیشگیری را تشکیل می‌دهد و یکی از اصول زیربنایی آموزش بیماری‌های عفونی و گرمسیری نیز به حساب می‌آید و آمار زیستی نیز در این راستا دوشادوش اپیدمیولوژی، به پیش می‌رود، گنجاندن این دروس در محتوای درسی MPH را اجتناب ناپذیر نموده و یکی از پایه‌های اساسی این دوره را تشکیل می‌دهد، انتظار می‌رود فراگیرنده در پایان این دوره، قادر باشد:

الف - اهداف کلی

- ۱ - اصول پیشگیری را به منظور حفظ سلامتی افراد سالم، بیان نموده با مثال‌های واضحی توضیح دهد
- ۲ - راه‌کارهای ارتقای سلامت و شیوه‌های مناسب بیماریابی را توصیف کند
- ۳ - انواع مطالعات اپیدمیولوژیک و روش‌های مناسب آماری را به منظور تحقیق در حالات مختلف سلامت و بیماری، با دلایل لزوم و کاربرد هر یک و ذکر مثال‌های روشن، توصیف کند
- ۴ - مفاهیم علمی اپیدمیولوژی پایه را به منظور اهداف پیشگیری و درمانی به کار برد
- ۵ - با استفاده از مفاهیم آماری و دانش متدولوژی تحقیق، حداقل یک پروژه تحقیقاتی انجام دهد
- ۶ - از کامپیوتر و اینترنت جهت دستیابی به اطلاعات پزشکی و محاسبات آماری، استفاده کند

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - اپیدمیولوژی را تعریف نموده نقش و اهمیت زیربنایی آن را شرح دهد
- ۲ - روش‌های متداول آماری در اپیدمیولوژی را بداند و قادر به کاربرد آنها باشد
- ۳ - فراوانی، توزیع و عوامل تعیین‌کننده بیماری را شرح دهد
- ۴ - میزان (rate)، نسبت (ratio)، تناسب (proportion) را تعریف و محاسبه نماید
- ۵ - میزان‌های مرگ‌ومیر، ابتلاء، معلولیت، موالید، سطح سلامت، بروز، شیوع و . . . را تعریف، اندازه‌گیری و تجزیه و تحلیل نماید
- ۶ - انواع مطالعات اپیدمیولوژیک (توصیفی، تحلیلی، مورد - شاهدهی، هم‌گروهی، تجربی)، محاسن، معایب و موارد کاربرد هر یک را با ذکر مثال روشن توصیف کند
- ۷ - اهمیت توجه به متغیرهای زمان، مکان، شخص، سن، جنس، شغل، نژاد، وضعیت تأهل، طبقه اجتماعی و . . . را در مطالعات مختلف توصیف کند
- ۸ - تأثیر روند زمانی بر سلامت و بیماری را توضیح دهد
- ۹ - همه‌گیری‌های با منبع مشترک و پیش‌رونده را با ذکر مثال تعریف کند
- ۱۰ - در تجزیه و تحلیل داده‌ها میزان‌های مواجهه، برآورد خطر مواجهه، سوگرایی (bias) و . . . را شرح دهد
- ۱۱ - برای انواع مطالعات مرتبط با سلامت و بیماری، حجم نمونه مناسبی را محاسبه کند
- ۱۲ - با مفهوم خطای تصادفی و خطای سیستماتیک آشنا باشد
- ۱۳ - برای انواع مطالعات اپیدمیولوژیک طرح تحقیقاتی (پروپوزال) تهیه نماید
- ۱۴ - با اصول اولیه تایپ فارسی و لاتین، انتقال مطالب از سایت‌های مختلف اینترنت، چاپ آن‌ها و پست الکترونیک، استفاده از نرم افزار Excel و Power point آشنا باشد
- ۱۵ - با طرز استفاده از نرم‌افزارهای آماری نظیر SPSS، برای انجام محاسبات لازم و تبدیل نتایج مطالعه به جدول و نمودار آشنا باشد
- ۱۶ - قادر به معرفی کاربردهای اپیدمیولوژی در ارزیابی بیماری‌ها باشد
- ۱۷ - اندازه‌ها و اندازه‌گیری رخدادهای بیماری‌ها را بداند
- ۱۸ - قادر به ارزیابی و پایایی آزمون‌های غربالگری و تشخیصی باشد
- ۱۹ - با خطاهای متداول در مطالعات اپیدمیولوژی آشنا باشد و کنترل آنها را بداند
- ۲۰ - با مطالعات تحلیلی - علیت، آشنا باشد
- ۲۱ - قادر به برآورد و ارزیابی خطر - مواجهه یافتگی باشد
- ۲۲ - با اپیدمیولوژی اجتماعی (Social Epidemiology)
- ۲۳ - قادر به استفاده از اپیدمیولوژی در خدمات بهداشتی باشد
- ۲۴ - با مسائل حرفه‌ای و اخلاقی در اپیدمیولوژی آشنا باشد
- ۲۵ - قادر به ارزیابی مقالات پژوهشی باشد
- ۲۶ - اصول نگارش مقالات در اپیدمیولوژی را بداند

جدول ۶ الف - برنامه درسی اصول و مبانی اپیدمیولوژی (۱)

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	تعاریف اپیدمیولوژی، لغات و اصطلاحات اپیدمیولوژی	
۲	آشنایی مفاهیم سلامت و بیماری در اپیدمی	
۳	کاربردها و محتوای اپیدمیولوژی	
۴	بررسی، کنترل و خاموشی	
۵	شناخت عوامل مؤثر در وقوع بیماری در جامعه (عوامل بیماری زا، عوامل محیط، عوامل میزبان) قسمت اول	
۶	شناخت عوامل مؤثر در وقوع بیماری در جامعه (عوامل بیماری زا، عوامل محیط، عوامل میزبان) قسمت دوم	
۷	منابع اطلاعات در اپیدمیولوژی	
۸	تقسیم بندی فاکتورهای اپیدمیولوژیک بر حسب زمان - مکان و شخص	
۹	مدل‌های اپیدمیولوژی	
۱۰	اندازه گیری و اندازه‌های مهم در اپیدمیولوژی	
۱۱	غربالگری	
۱۲	پیشگیری و سطوح آن	
۱۳	انواع مطالعات اپیدمیولوژیک	
۱۴	اپیدمیولوژی توصیفی	
۱۵	اپیدمیولوژی تحلیلی (مطالعات مورد - شاهدی)	
۱۶	اپیدمیولوژی تحلیلی (مطالعات کوهورت)	
۱۷	اپیدمیولوژی مداخله‌ای (آزمونهای بالینی، آزمونهای صحرائی)	
۱۸	پرسش و پاسخ	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس اصول اپیدمیولوژی

- Gordis L. Epidemiology. Elsevier Inc. Pennsylvania, 2004.
- Last J. A dictionary of Epidemiology. 4th edition. Oxford University Press 2001.
- Lwanga SK, Tye CY, Ayeni O (1999). Teaching health statistics. World health Organization, Geneva.
- Szklo M, Nieto FJ (2000). Epidemiology, beyond the basics. An Aspen Publication,

Gaithersburg, Maryland.

- 7 Knapp R, Miller MC. Clinical epidemiology and biostatistics. William and Wilkins Publishing, Baltimore. 1997.
  - 8 Hulley SB, Cummings SR, Browner WS, Grady D, Hearst N, Newman TB (2001). Designing clinical research. Lippincott Williams & Wilkins, New York.
  - 9 Brownson RC, Petitti DB (2000). Applied epidemiology. Oxford University Press, London.
  - 10 Bhopal RS (2002). Concept of epidemiology. Oxford University Press, London
  - 11 Altman D (1990). Practical statistics for medical research. Chapman and Hall, London
  - 12 Farmer R, Lawrenson R. (2004) Epidemiology and Public Health Medicine, Blackwell Publishing, London.
  - 13 Armenian KA, Shapiro S. (1998) Epidemiology and Health Services. Oxford University Press. London.
  - 14 Beaglehole R, Bonita R, Kjellstrom. Basic epidemiology. World Health Organization, Geneva. 1994
  - 15 Coggon D, Rose G, Barker D. Epidemiology for the uninitiated. BMJ Publishing, London. 1995
  - 16 Freidman G. Primer of epidemiology. McGraw Hill Book Company, New York. 1994
  - 17 Henneckens Ch, Buring J. Epidemiology in Medicine. Little and Brown Company, Boston. 1987.
  - 18 Henneckens Ch, Buring J. Epidemiology in Medicine. Little and Brown Company, Boston. 1987.
  - 19 Jewell NP. Statistics for Epidemiology. Chapman & Hall/CRC. Florida, 2004.
  - 20 Kahn H, Sempos CT (1989). Statistical methods in Greenhalgh T (2000) How to read a paper. BMJ Publishimng, London
  - 21 Kirkwood B, Stern JAC. Essential medical statistics. Blackwell Scientific Publications, Oxford. 2nd ed. 2003
  - 22 Robinson D. Epidemiology and the community control of disease in warm climate countries. Churchill Livingston, London. 1995.
  - 23 Timmreck T. An introduction to epidemiology. Jones and Bartlett, London. 1994.
- ۲۴- آهلیوم آ، نورل ا. مقدمه‌ای بر اپیدمیولوژی نوین. ترجمه آزردهگان فیروز، ناصری کیومرث. انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه علوم پزشکی تهران.
- ۲۵- لست ج. نورل ا. مقدمه‌ای بر اپیدمیولوژی نوین. ترجمه آزردهگان فیروز، ناصری کیومرث انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه علوم پزشکی تهران.
- ۲۶- جیسک ی. اپیدمیولوژی نوین بیماریهای عفونی. ترجمه حمید سوری و همکاران. انتشارات مرکز مدیریت بیماریها- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. ۱۳۸۰.
- ۲۷- جوداد ال جی. کارآزمایی‌های شاهد دار تصادفی. ترجمه سبجانی ع و ملایی م. انتشارات پورسینا. تهران ۱۳۸۰.
- ۲۸- مازنر و بان. اصول اپیدمیولوژی. ترجمه ملک افضلی ح و ناصری ک. نشر دانشگاهی تهران ۱۳۶۵.
- ۲۹- گروه مولفین. (۱۳۸۳) روش شناسی پژوهش‌های کاربردی در علوم پزشکی. معاونت تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- ۳۰- گرینبرگ و همکاران. اپیدمیولوژی پزشکی. ترجمه دکتر جانقربانی. انتشارات کنکاش ۱۳۷۹
- ۳۱- جودیت و مازنر. اصول اپیدمیولوژی. ترجمه دکتر ملک افضلی و دکتر ناصری. نشر دانشگاهی. ۱۳۶۳.
- ۳۲- مک ماهون و همکاران. اصول روشهای اپیدمیولوژیک. ترجمه دکتر ناصری. انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۵۸.

جدول ۶ ب - برنامه درسی مباحث خاص در اپیدمیولوژی (۲)

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	مقدمه و آشنایی با کلیات اصول اپیدمیولوژی	
۲	کلیات اپیدمیولوژی بیماری‌ها	
۳	تحول اپیدمیولوژیک	
۴	اندازه‌ها و اندازه‌گیری رخداد بیماری‌ها	
۵	ارزیابی و پایایی و آزمون‌های غربالگری - ارزیابی آزمون‌های تشخیصی	
۶	خطاهای متداول در مطالعات اپیدمیولوژی و کنترل آنها (۱)	
۷	خطاهای متداول در مطالعات اپیدمیولوژی و کنترل آنها (۲)	
۸	مطالعات تحلیلی - علیت (با تاکید بر مطالعات بالینی)	
۹	برآورد و ارزیابی خطر - مواجهه یافتگی	
۱۰	اپیدمیولوژی اجتماعی (Social Epidemiology)	
۱۱	استفاده از اپیدمیولوژی در ارزیابی خدمات بهداشتی	
۱۲	مسائل حرفه‌ای و اخلاقی	
۱۳	روش‌های متداول آماری در اپیدمیولوژی	
۱۴	ارزیابی مقالات پژوهشی (نقد اپیدمیولوژی مقالات علوم پزشکی)	
۱۵	اصول نگارش مقالات در اپیدمیولوژی	
۱۶	مطالعات توصیفی	
۱۷	روش‌های مطالعات تحلیلی	
۱۸	رفع اشکال	
شیوه‌آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

۲- روش تحقیق

امروزه علم را مترادف پژوهش می‌دانند و آن را رویکردی منظم برای حل مسائل، پاسخ به سوالات علمی و آزمودن فرضیات تعریف می‌کنند. اگر تحقیق را به سه بخش کلی محتوای تحقیق، مدیریت پژوهش و روش شناسی تحقیق تقسیم کنیم، لازم است تمامی متخصصین رشته‌های مختلف ضمن کسب مهارت‌های تخصصی، با شیوه‌های تحقیق نیز آشنا شوند. درس روش تحقیق چنین مهارتی را در آنها تامین و تقویت می‌کند. آشنایی با روش شناسی تحقیق برای انجام پایان نامه دوره‌های تحصیلات تکمیلی نیز ضروری می‌باشد و راهی است برای توانمند سازی نیروهای متخصص جامعه تا در تولید علم و ارتقای رتبه علمی کشور نقش داشته و ابزار لازم را برای تصمیم‌گیری درست و علمی مبتنی بر شواهد و پژوهش، در خدمات بهداشتی درمانی همین طور مدیریت و برنامه ریزی در دست داشته باشند و لذا انتظار می‌رود فراگیر، پس از گذراندن این درس، به اهداف ذیل، نائل شود:

اهداف کلی

- ۱- آشنایی با چگونگی مراحل مختلف تحقیق، نوشتن طرح تحقیقاتی و گزارش نهایی و چگونگی استفاده از کتابخانه
- ۲- آشنایی با کلیات تحقیق در علوم پزشکی
- ۳- شناخت مسئله، بیان و اهمیت آن در تحقیق
- ۴- آشنایی با بررسی متون و اطلاعات و متون علمی
- ۵- آشنایی با روش کار و نحوه اجرای تحقیق
- ۶- آشنایی با ملاحظات اخلاقی در تحقیق و کدهای اخلاقی مربوطه
- ۷- کسب مهارت برای تکمیل پیشنهادیه پژوهشی
- ۸- آشنایی با نحوه نگارش و ارائه نتایج تحقیق و گزارش نهایی

اهداف بینابینی

- ۱- اهمیت تحقیق و نکات مهم را در حل مسائل، پاسخ به سوالات و آزمودن فرضیات علمی بیان نماید.
- ۲- انواع رویکردهای روش پژوهش را بداند.
- ۳- ویژگی‌های تحقیق در علوم پزشکی را نام ببرد.
- ۴- اهمیت انتخاب موضوع مناسب تحقیق را بداند.
- ۵- معیارهای تعیین اولویت موضوع تحقیق را نام ببرند و تفسیر کند.
- ۶- در کار گروهی از بین موضوعات پیشنهادی تحقیق با توجه به معیارها مناسب‌ترین موضوع را برگزیند.
- ۷- روش تدوین و ارائه یک موضوع مناسب تحقیق را شرح دهد.
- ۸- انواع مدل‌ها را برای تعیین عوامل موثر بر مسئله بیان کند.
- ۹- شبکه علیت را شرح داده و نمونه‌ای از آن را برای یک مسئله ترسیم کند.
- ۱۰- نکات و ویژگی‌های مهم را در بیان مسئله توضیح دهد.

- ۱۱ - روش تحلیل و بیان مسئله را بیان کند.
- ۱۲ - کاربردهای بررسی متون را در تحقیق نام ببرد.
- ۱۳ - ویژگی‌های بررسی متون را ذکر کند.
- ۱۴ - انواع منابع مورد استفاده در بررسی متون را فهرست کند.
- ۱۵ - شیوه بررسی و جستجوی منابع را در مدلاین و سایر بانک‌های اطلاعاتی مربوطه شرح دهد.
- ۱۶ - اهداف و فرضیات تحقیق را تنظیم نماید.
- ۱۷ - انواع اهداف و فرضیات پژوهشی را نام برده و تعریف نماید.
- ۱۸ - تفاوت اهداف کلی، ویژه/جزیی، و کاربردی را با ذکر مثال شرح دهد.
- ۱۹ - ویژگی‌های فرضیات و اهداف پژوهشی را توضیح دهد.
- ۲۰ - اهداف کلی، ویژه/جزیی، کاربردی و فرضیات پژوهشی یک طرح را بنویسد.
- ۲۱ - متغیرهای تحقیق را شناسایی و اهمیت علت آنها را در پژوهش توصیف نماید.
- ۲۲ - تفاوت بین متغیرهای عددی و متغیرهای کیفی را بیان نماید.
- ۲۳ - تفاوت بین متغیرهای مستقل و وابسته را بیان نماید.
- ۲۴ - انواع متغیرهای مورد شناسایی در تحقیق را شرح دهد.
- ۲۵ - چگونگی انجام یک مطالعه راهنما و مطالعه مقدماتی را شرح دهد.
- ۲۶ - اهمیت انتخاب نوع مطالعه و معیارهای انتخاب مطالعه را بیان کند.
- ۲۷ - انواع روش‌های بررسی را که در تحقیقات بهداشتی کاربرد دارند توصیف نماید.
- ۲۸ - مزایا و محدودیت‌های استفاده از انواع روش‌های مطالعه را مشخص نماید.
- ۲۹ - مناسب‌ترین نوع مطالعه را جهت مطالعه پیشنهادی خود مشخص کند.
- ۳۰ - اهمیت انتخاب نوع مطالعه و معیارهای انتخاب مطالعه را بیان کند.
- ۳۱ - انواع روش‌های بررسی را که در تحقیقات پزشکی کاربرد دارند شرح دهد.
- ۳۲ - مناسب‌ترین نوع مطالعه را جهت مطالعه پیشنهادی خود مشخص کند.
- ۳۳ - مسائل اخلاقی که در تمامی مراحل تحقیق باید رعایت شود را بیان کند.
- ۳۴ - قوانین بین‌المللی در خصوص ملاحظات اخلاقی پژوهش شرح دهد.
- ۳۵ - کدهای حفاظت آزمودنی انسانی در پژوهش‌های علوم پزشکی در ایران را بیان کند.
- ۳۶ - دلایل و اصول انتشار نتایج را بیان کند.
- ۳۷ - شیوه‌های مختلف ارائه نتایج را نام ببرد.
- ۳۸ - معیارهای اساسی ارائه مناسب و علمی ارائه نتایج را شرح دهد.
- ۳۹ - جنبه‌های اساسی ارزیابی نتایج تحقیقاتی را بیان نماید.
- ۴۰ - اصول مهم در ارائه گزارش نهایی تحقیق را بیان کند.
- ۴۱ - معیارهای اساسی ارکان گزارش نویسی را بیان کند.

جدول ۷ - برنامه درسی روش تحقیق

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	کلیات تحقیق در علوم پزشکی	
۲	آشنایی با موضوع تحقیق	تدریس همراه با کار گروهی
۳	بیان اهمیت مسئله	
۴	مروری بر اطلاعات و مدارک موجود و بررسی متون	تدریس همراه با کار با رایانه و اینترنت
۵	تنظیم اهداف و فرضیات تحقیق	
۶	انتخاب متغیرها	
۷	انواع و انتخاب نوع مطالعه (قسمت اول)	
۸	انواع و انتخاب نوع مطالعه (قسمت دوم)	
۹	انتخاب روش جمع آوری اطلاعات	
۱۰	جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده ها	
۱۱	نمونه‌گیری و اندازه نمونه	
۱۲	ملاحظات اخلاقی	
۱۳	مطالعه راهنما و آزمون مقدماتی	تدریس همراه با کار گروهی
۱۴	طرح انتشار و استفاده از نتایج	تدریس همراه با کار گروهی
۱۵	تهیه طرح عملیاتی و تکمیل پروپوزال	ارائه یک طرح تحقیقاتی توسط هر دانشجو در پایان ترم
۱۶	مروری بر خطاهای متداول در تحقیقات و راههای کنترل آن	
۱۷	تهیه گزارش نهایی	
۱۸	پرسش و پاسخ	
شیوه آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس روش تحقیق

- ۱ - گروه مولفین. روش شناسی پژوهش‌های کاربردی در علوم پزشکی. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت تحقیقات و فناوری. ۱۳۸۳.
- ۲ - گروه مولفین سازمان بهداشت جهانی. روش تحقیق در سیستم‌های بهداشتی. ترجمه ستوده مرام و همکاران. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت تحقیقات و فناوری. ۱۳۷۷.
- ۳ - سوری ح، ثناگو م. خطاهای متداول در تحقیقات علوم پزشکی و کنترل آنها. انتشارات مرکز ملی تحقیقات علوم پزشکی کشور. ۱۳۸۴.

- 4) Gordis L. Epidemiology. Elsevier Inc. Pennsylvania, 2004.
- 5) Altman D (1990). Practical statistics for medical research. Chapman and Hall, London.
- 6) Executive Director, World Health Organization (1999). Guidelines for writing research proposal. World Health Organization. Alexandria, Egypt.
- 7) Brownson RC, Petitti DB (2000). Applied epidemiology. Oxford University Press, London.
- 8) Executive Director, World Health Organization (1999). Guidelines for writing research proposal. World Health Organization. Alexandria, Egypt.
- 9) Gillham B. The research interview. Continuum, London, 2000.
- 10) Greenhalgh T. How to read a paper. London, BMJ Publishing Group. 2000.
- 11) Hall, how to write a paper. BMJ Publishing . 2001
- 12) Kahn H, Sempos CT (1989). Statistical methods in Greenhalgh T (2000) How to read a paper. BMJ Publishimng, London.
- 13) Knapp RG, Miller MC (1993). Clinical epidemiology and biostatistics. Harwal Publishing Company, Pennsylvania.
- 14) Lwanga SK, Tye CY, Ayeni O (1999). Teaching health statistics. World health Organization, Geneva.
- 15) Szklo M, Nieto FJ (2000). Epidemiology, beyond the basics. An Aspen Publication, Gaithersburg, Maryland.
- 16) Executive Director, World Health Organization (1999). Guidelines for writing research proposal. World Health Organization. Alexandria, Egypt.
- 17) Berry R. The research project – How to write it. Routledge- Taylor & Francis Group. London

۳- الف - روش‌های آمار زیستی (۱)

با توجه به اینکه یکی از اهداف مهم دوره‌های تحصیلات تکمیلی، تربیت نیروی انسانی محقق بوده و علم آمار از ابزارهای مهم هر تحقیق می‌باشد فراگیری روشهای کاربردی آماری برای این گونه دوره‌ها ضروری است. در کنار این درس آشنایی با حداقل یک نرم افزار آماری برای به کارگیری روش‌های آماری لازم است. فراگیران در قسمت عملی، مطالب آموخته را با استفاده از رایانه تمرین نموده و داده‌ها را تجزیه و تحلیل خواهند نمود.

اهداف کلی

۱. آشنایی با روشهای آماری متداول در طراحی تحقیق و تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از آن
۲. آشنایی با مفاهیم مقدماتی و آزمونهای ساده آماری و انجام و تفسیر نتایج حاصل از آنها
۳. آشنایی با حداقل یک نرم افزار آماری برای تجزیه و تحلیل داده ها

اهداف بینابینی

در پایان دوره فراگیر باید قادر باشد :

۱. آمار توصیفی، شاخصهای مرکزی و پراکندگی را تعریف کند و کاربرد آن را بداند
۲. با استفاده از یک برنامه آماری داده ها را سازماندهی و بصورت جدول و نمودار ارائه کند
۳. مفاهیم و قوانین احتمالات، انواع توزیع ها (نرمال، پواسون و دو جمله ای) و کاربرد آنها را بداند
۴. انواع روشهای نمونه‌گیری و کاربرد آنها را بداند
۵. قادر به محاسبه حجم نمونه برای انواع مطالعات باشد
۶. برآورد فاصله ای برای میانگین و نسبت جامعه را محاسبه و تفسیر کند
۷. با مفهوم آزمون فرضیه و انواع خطا و توان آزمون آشنا باشد و کاربرد آنها را بداند
۸. قادر به تشخیص موارد کاربرد و انجام انواع آزمون مقایسه میانگین با یک عدد ثابت، مقایسه میانگین‌های دو جامعه و مقایسه میانگین در نمونه‌های زوجی و تفسیر نتایج آنها باشد
۹. قادر به تشخیص موارد کاربرد و انجام انواع آزمون مقایسه نسبت و تفسیر نتایج آن باشد
۱۰. قادر به تشخیص موارد کاربرد و انجام انواع آزمون استقلال متغیرهای کیفی و تفسیر نتایج آن باشد
۱۱. با مفهوم ضریب همبستگی آشنا باشد و قادر به محاسبه ضریب همبستگی، آزمون و تفسیر نتایج آن باشد
۱۲. با مفهوم رگرسیون خطی ساده و چندگانه آشنا باشد و قادر به محاسبه ضریب همبستگی و برآورد معادله رگرسیونی خطی ساده باشد نحوه ارزیابی معادله را بداند و نتایج آماری را تفسیر نماید.

جدول ۸ الف - برنامه درسی آمار زیستی - ۱ (نیمسال اول)

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	مفاهیم و انواع متغیرها، یادآوری شاخصهای مرکزی	
۲	شاخصهای پراکندگی، چندکها	
۳	انواع نمودارها و کاربرد آنها	
۴	مفاهیم احتمال و قوانین آن	
۵	توزیع‌های دو جمله‌ای و پواسن، کاربردهای آنها	
۶	توزیع نرمال و کاربردهای آن	
۷	روشهای نمونه‌گیری: تصادفی ساده، طبقه بندی، خوشه‌ای، سیستماتیک، نمونه‌گیری غیراحتمالی	
۸	مفهوم برآورد نقطه‌ای و فاصله‌ای، برآورد فاصله‌ای برای میانگین جامعه	
۹	برآورد فاصله‌ای برای نسبت جامعه، حجم نمونه برای برآورد میانگین و نسبت	
۱۰	امتحان میان ترم	
۱۱	مفاهیم آزمون فرضیه، آزمون مقایسه میانگین با یک عدد ثابت	
۱۲	آزمون مقایسه میانگین‌های دو جامعه، مقایسه میانگین در نمونه‌های زوجی	
۱۳	آزمون مقایسه نسبت جامعه با یک عدد ثابت، مقایسه نسبت در دو جامعه	
۱۴	تعیین حجم نمونه برای مقایسه میانگین‌ها و نسبتها	
۱۵	آزمون استقلال متغیرهای کیفی	
۱۶	ضریب همبستگی پیرسن و آزمون آن	
۱۷	تمرین عملی روش‌های آماری	
۱۸	امتحان پایان ترم	
شیوه آزمون		آزمون کتبی: تشریحی، حل مسئله. آزمون عملی: با رایانه

منابع درس آمار زیستی

آخرین ویرایش کتب زیر به عنوان منبع پیشنهاد می‌شود:

- 1) Fundamentals of Statistics in Health Administration, R.W. Broyles 2006, Jones and Bart let Publishers.
- 2) Essential Medical Statistics B. Kirk wood, J.A.C. Stern, 2nd edition Blackwell Science 2003.
- 3) Medical Statistics, A commonsense Approach M.J. Campbell D. Machine 3rd Edition John Willey 1999.

۴) روش‌های آماری و شاخص‌های بهداشتی، دکتر کاظم محمد، دکتر حسین ملک‌افضلی

۵) آمار برای علوم پایه و پزشکی، دکتر سرافراز

۳ - ب - روش‌های آمار زیستی (۲)

با توجه به اینکه یکی از اهداف مهم دوره‌های تحصیلات تکمیلی، تربیت نیروی انسانی محقق بوده و علم آمار از ابزارهای مهم هر تحقیق می‌باشد فراگیری روشهای کاربردی آماری برای این گونه دوره‌ها ضروری است. در کنار این درس آشنایی با حداقل یک نرم افزار آماری برای به‌کارگیری روش‌های آماری لازم است. فراگیران در قسمت عملی، مطالب آموخته را با استفاده از رایانه تمرین نموده و داده‌ها را تجزیه و تحلیل خواهند نمود.

هدف کلی

فراگیر در پایان دوره دانش، نگرش و مهارت لازم برای استفاده از روشهای آماری در مطالعات در حیطه سلامت را کسب کرده و نقش رهبری در طراحی و اجرای پروژه‌های سلامتی ایفا کند.

اهداف بینابینی

در پایان دوره فراگیر باید:

۱. روش‌های مختلف جمع‌آوری اطلاعات (آمار رسمی) در نظام خدمات بهداشتی درمانی را بشناسد.
۲. قادر به تطبیق و استانداردسازی میزان‌های بهداشتی باشد.
۳. قادر به محاسبه و تفسیر برآورد فاصله‌ای برای خطر در مطالعات مورد شاهدهی و کوهورت باشد.
۴. نحوه برخورد با متغیرهای مداخله‌گر در تحلیل داده‌ها را بداند و قادر به به‌کارگیری آزمون منتل-هنزل باشد.
۵. قادر به ارزیابی آزمونهای تشخیصی و غربالگری و رسم و تحلیل منحنی ROC باشد.
۶. قادر به تهیه مقدمات و محاسبه اندازه نمونه در مطالعات تحلیلی باشد.
۷. حالاتی که نیاز به آنالیز واریانس یک طرفه و دوطرفه دارد را تشخیص داده و با استفاده از یک نرم افزار آماری این آزمون را انجام داده و نتایج را تفسیر کند.
۸. حالاتی که نیاز به تحلیل رگرسیون خطی ساده و رگرسیون چندگانه دارد را تشخیص داده و با استفاده از یک نرم افزار آماری این آزمون را انجام داده و نتایج را تفسیر کند.
۹. حالاتی که نیاز به انجام آزمونهای ناپارامتری دارد را تشخیص داده و با استفاده از یک نرم افزار آماری این آزمونها را انجام داده و نتایج را تفسیر کند.
۱۰. قادر به تشکیل جدول داده‌های بقاء و تجزیه و تحلیل و تفسیر آن باشد.
۱۱. نگرش لازم برای ارجاع مواردی که نیاز به مشاوره آمار دارد را پیدا کرده باشد.

*****

جدول ۸ ب - برنامه درسی آمار زیستی -۲، نیمسال دوم

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در نظام خدمات بهداشتی درمانی	
۲	نحوه تطبیق و استانداردسازی میزان‌های بهداشتی	
۳	برآورد فاصله‌ای برای خطر در مطالعات مورد شاهدهی و کوهورت	
۴	نحوه برخورد با متغیرهای مداخله‌گر در تحلیل داده‌ها، آزمون منتل-هنزل	
۵	آزمونهای تشخیصی و غربالگری، منحنی ROC	
۶	اندازه نمونه در مطالعات تحلیلی	
۷	آشنایی با نرم‌افزار آماری: ورود داده‌ها، تعریف متغیرها و مقادیر آن‌ها، طبقه‌بندی، ...	
۸	تحلیل اولیه داده‌ها با نرم‌افزار آماری	
۹	امتحان میان ترم	
۱۰	آنالیز واریانس یک‌طرفه، مقایسات چندگانه	
۱۱	آنالیز واریانس دوطرفه	
۱۲	تحلیل رگرسیونی خطی	
۱۳	تحلیل رگرسیونی چندگانه	
۱۴	روشهای ناپارامتری (۱): آزمون‌های علامت، مک‌نمار، ویلکاکسون	
۱۵	روشهای ناپارامتری (۲): آزمون‌های من-ویتنی، کروسکال والیس	
۱۶	تحلیل بقا و کاربرد جدول عمر در مطالعه بیماریها	
۱۷	تحلیل داده‌های گم‌شده در مطالعات بهداشتی	
۱۸	امتحان پایان ترم	
شیوه‌آزمون		آزمون کتبی: تشریحی، حل مسئله. آزمون عملی: با رایانه

منابع درس آمار زیستی

آخرین ویرایش کتب زیر به عنوان منبع پیشنهاد می‌شود:

- 1) **Fundamentals of Statistics in Health Administration, R.W. Broyles 2006, Jones and Bart let Publishers.**
  - 2) **Essential Medical Statistics B. Kirk wood, J.A.C. Stern, 2nd edition Blackwell Science 2003.**
  - 3) **Medical Statistics, A commonsense Approach M.J. Campbell D. Machine 3rd Edition John Willey 1999.**
  - 4) **Munro, B.H. Statistical Methods for Health Care Research. Lipincott. 2001**
- ۵) روش‌های آماری و شاخص‌های بهداشتی، دکتر کاظم محمد، دکتر حسین ملک‌افضلی
- ۶) آمار برای علوم پایه و پزشکی، دکتر سرافراز

۴ - اپیدمیولوژی بیماری‌های واگیر

از آنجا که یکی از اهداف یادگیری و کاربردی اپیدمیولوژی بالینی، مطالعه سلامت و بیماری از زاویه طب بالینی در طول زمان، در محدوده مکان و بر صفحه جغرافیا به منظور شناخت انتشار و علل بیماری‌ها، کنترل و ریشه‌کنی آنها و حفظ و ارتقاء سلامتی افراد سالم است و در صورتی که پزشکان، دندانپزشکان و ... در بالین بیماران و در عرصه‌های کار و پژوهش، بینش روبنایی درمانگرایی را با نگرش زیربنایی بهداشت‌گرایی، تلفیق کنند به اهداف پزشکی جامعه‌نگر، دست خواهند یافت لذا انتظار می‌رود فراگیر، پس از گذراندن این دوره :

الف - اهداف کلی

- ۱ - اصول و روش‌های اپیدمیولوژی بالینی را بداند
- ۲ - اصول مراقبت از بیماری‌ها را توضیح دهد
- ۳ - قادر باشد علم و هنر اپیدمیولوژی بالینی را در ساماندهی (management)، پیشگیری و کنترل بیماری‌های عفونی بکار گیرد
- ۴ - اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های منتقله از طریق دستگاه تنفس، دستگاه گوارش، دارای ناقل و بیماری‌های ناشی از تماس را شرح دهد
- ۵ - لزوم و اهمیت برقراری سیستم مراقبت از بیماری‌های واگیر را شرح دهد.

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - واژه‌های سلامت، بیماری، آلودگی، آلاینده‌گی، موارد قطعی، موارد مشکوک، موارد محتمل، میزبان، مخزن، منبع، انفرادی، بومی، همه‌گیری، جهان‌گیری، زئونوز، مراقبت، ریشه‌کنی، حذف، حالت ناقلی و سایر واژه‌های رایج در اپیدمیولوژی را با ذکر مثال تعریف کند
- ۲ - چک‌لیست مناسبی برای ثبت صحیح علایم، نشانه‌ها و یافته‌های پاراکلینیکی و اپیدمیولوژی توصیفی بیماری‌های مختلف و بویژه بیماری‌های واگیر، طراحی و ارائه دهد
- ۳ - حالت ناقلی را تعریف کرده و انواع آن را با ذکر مثال توضیح دهد
- ۴ - مخازن انسانی، حیوانی و محیطی بیماری‌های واگیر را تعریف نموده با ذکر مثال شرح دهد
- ۵ - راه‌های انتقال بیماری‌های عفونی را فهرست کرده برای هر یک مثال‌هایی ارائه دهد
- ۶ - دوره کمون عفونت و بیماری را تعریف کرده و مثال‌های متعددی ارائه دهد
- ۷ - اهمیت دوره کمون در پیگیری منبع عفونت، دوره مراقبت از بیماری، ایمن‌سازی، تشخیص همه‌گیری‌های با منبع مشترک و پیش‌آگهی بیماری‌های عفونی مختلف را شرح دهد
- ۸ - میزان حمله ثانویه بیماری‌های عفونی مختلف را شرح داده و محاسبه نماید
- ۹ - سطوح مختلف پیشگیری، از جمله واکسیناسیون، کمپروپروفیلاکسی، ایمونوپروفیلاکسی و ایزولاسیون را با ذکر مثال برای هر یک شرح دهد
- ۱۰ - بیماری‌های قابل گزارش را بشناسد و به مراکز ذیصلاح گزارش دهد

- ۱۱ - انتشار جغرافیایی بیماری‌های عفونی مختلف را شرح دهد و بتواند در مواقع لزوم و به‌ویژه در پاسخ به مشاوره‌های مسافری به نقاط مختلف جهان پاسخ مناسبی ارائه دهد
- ۱۲ - اپیدمیولوژی بیماری‌های عفونی در ایران را شرح دهد
- ۱۳ - نحوه اولویت‌بندی بیماری‌های قابل گزارش را بیان کند
- ۱۴ - تعریف مورد مشکوک، محتمل و قطعی بیماری‌های مسری مختلف را ارائه دهد
- ۱۵ - نحوه گزارش دهی، چگونگی انتشار اطلاعات حاصله و اهمیت هماهنگی‌های بین بخشی و بین‌المللی را شرح دهد
- ۱۶ - نقش مراقبت در ارزشیابی برنامه‌ها و اقدامات مداخله‌ای بهداشتی را شرح دهد
- ۱۷ - برنامه‌ای به منظور مراقبت از یک بیماری عفونی مفروض، تدوین نماید
- ۱۸ - با بهره‌گیری از نحوه انتشار جغرافیایی بیماری‌های واگیر، قادر به پاسخگویی به مشاوره‌های قبل از سفر به کشورها و مناطق مختلف باشد
- ۱۹ - با بهره‌گیری از نحوه انتشار جغرافیایی بیماری‌های واگیر، قادر به پاسخگویی به مشاوره‌های بعد از بازگشت از سفر به کشورها و مناطق مختلف باشد
- ۲۰ - ویژگی‌های اپیدمیولوژیک بیماری‌های منتقله از حیوانات به انسان را بداند
- ۲۱ - ویژگی‌های اپیدمیولوژیک بیماری‌های منتقله از طریق بندپایان به انسان را بداند
- ۲۲ - ویژگی‌های اپیدمیولوژیک بیماری‌های منتقله از طریق غذا به انسان را بداند
- ۲۳ - ویژگی‌های اپیدمیولوژیک بیماری‌های منتقله از طریق آب به انسان را بداند
- ۲۴ - ویژگی‌های اپیدمیولوژیک بیماری‌های منتقله از طریق هوا به انسان را بداند
- ۲۵ - ویژگی‌های اپیدمیولوژیک بیماری‌های عفونی دارای واکنش را بداند
- ۲۶ - علم و هنر کنترل بیماری‌های عفونی منتقله از حیوانات به انسان را دارا باشد
- ۲۷ - علم و هنر کنترل بیماری‌های عفونی منتقله از طریق بندپایان به انسان را دارا باشد
- ۲۸ - علم و هنر کنترل بیماری‌های عفونی منتقله از طریق مواد غذایی به انسان را دارا باشد
- ۲۹ - علم و هنر کنترل بیماری‌های عفونی منتقله از طریق آب‌های آلوده به انسان را دارا باشد
- ۳۰ - علم و هنر کنترل بیماری‌های عفونی منتقله از طریق هوا به انسان را دارا باشد
- ۳۱ - قادر به پاسخگویی مشاوره‌های مرتبط با واکنش‌های، باشد
- ۳۲ - با ویژگی‌های اپیدمیولوژیک بیماری‌های عفونی مرتبط با طب نظامی، آشنا باشد
- ۳۳ - با ویژگی‌های اپیدمیولوژیک مرتبط با طب سالمندان، آشنا باشد
- ۳۴ - با ویژگی‌های اپیدمیولوژیک مرتبط با بیماری‌های عفونی در دوران بارداری، آشنا باشد
- ۳۵ - با ویژگی‌های اپیدمیولوژیک بیماری‌های عفونی در میزبان‌های خاص، آشنا باشد
- ۳۶ - اپیدمیولوژی و راه‌های کنترل عفونت‌های بیمارستانی را بداند
- ۳۷ - در سخنرانی‌ها و نوشته‌های خود به طور مستند به بینش بهداشتی در پزشکی نیاکان، اشاره نماید.

جدول ۹ - برنامه درسی اپیدمیولوژی بیماری‌های واگیر

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	اصول، مبانی و کلیات اپیدمیولوژی بیماری‌های عفونی	
۲	اصول، مبانی و کلیات اپیدمیولوژی بیماری‌های عفونی	
۳	اپیدمیولوژی و کنترل زئونوزها	
۴	اپیدمیولوژی و کنترل بروسلوز	
۵	بیماری‌های منتقله از طریق آب و اپیدمیولوژی و کنترل کلرا	
۶	اپیدمیولوژی عفونت‌های بیمارستانی	
۷	کلیات اپیدمیولوژی بیماری‌های عفونی منتقله از طریق هوا	
۸	اپیدمیولوژی توبرکولوز	
۹	اپیدمیولوژی بیماری‌های منتقله از طریق غذا	
۱۰	اپیدمیولوژی مسمومیت‌های غذایی	
۱۱	اپیدمیولوژی مسمومیت‌های غذایی	
۱۲	بهداشت سفر	
۱۳	کلیات بیماری‌های منتقله از طریق ناقل	
۱۴	اپیدمیولوژی و کنترل مالاریا	
۱۵	اپیدمیولوژی و کنترل کالآزار	
۱۶	اپیدمیولوژی بیماری‌های واجد واکسن	
۱۷	اپیدمیولوژی سرخک، سرخجه، اوریون	
۱۸	اپیدمیولوژی و کنترل دیفتیری، کزاز، سیاه سرفه	
شيوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس اپیدمیولوژی بیماری‌ها

- ۱ - عزیزی، فریدون؛ حاتمی، حسین؛ جانقربانی، محسن: اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های شایع در ایران، مرکز تحقیقات غدد درون ریز و متابولیسم دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، نشر اشتیاق، سال ۱۳۷۹.
- ۲ - حاتمی، حسین: اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های عفونی در جهان و ایران، کتاب الکترونیک، دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، سال ۱۳۸۵. <http://www.elib.hbi.ir/Persian/library.htm>
- ۳ - گزارش‌های هفتگی سازمان جهانی بهداشت (WER) <http://www.who.int/wer/en/>
- ۴ - نسخه الکترونیک مجله نیوانگلند (Nejm) <http://www.nejm.org> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).
- ۵ - نسخه الکترونیک مجله بیماری‌های عفونی بالینی (CID) <http://www.journals.uchicago.edu/CID/home.html> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).

۵ - نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری ناشی از بیماری‌های عفونی

از آن‌جا که موفقیت در کنترل به موقع طغیان‌ها (outbreaks) و همه‌گیری‌های بیماری‌های عفونی در گرو تشخیص به‌موقع و ساماندهی صحیح آن‌ها است و از طرفی اپیدمیولوژی سرمی و مولکولی و آشنایی با مبانی و اصول اپیدمیولوژی بالینی، ابزارهای اینگونه بررسی‌ها می‌باشند، فراگیر پس از گذراندن این دوره باید قادر باشد:

الف - اهداف کلی

- ۱ - طرح تحقیقاتی و نحوه بررسی و گزارش یک همه‌گیری مفروض را طراحی و ارائه دهد
- ۲ - کنترل یک همه‌گیری مفروض را ساماندهی نماید

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - نحوه جمع‌آوری اطلاعات، مهیاسازی تجهیزات و مهارت‌های تشخیصی، درمانی، پژوهشی و اطلاع‌رسانی لازم به منظور کنترل همه‌گیری را شرح دهد و سازمان‌های ذیربط را با ذکر نوع همکاری احتمالی آنان نام ببرد
- ۲ - تأیید وقوع همه‌گیری را با بهره‌گیری و مقایسه منابع موجود شرح دهد
- ۳ - نحوه اثبات تشخیص بیماری را با بهره‌گیری از تجربیات بالینی، امکانات میکروبیولوژی، سرولوژی، بیوتکنولوژی و تصویربرداری شرح دهد
- ۴ - اطلاعات به‌دست‌آمده را در قالب جداول و نمودارهای مناسب ارائه نماید
- ۵ - فرضیاتی در مورد منبع، مخزن، راه‌های انتقال، زمینه‌های بروز بیماری و طبیعی بودن یا القایی بودن ماهیت همه‌گیری ارائه کند
- ۶ - با استفاده از فرضیات، میزان حمله بیماری را محاسبه کند
- ۷ - در مواردی که نمی‌توان فرضیات ارائه‌شده را اثبات کرد، نحوه بازنگری و اصلاح فرضیات را شرح دهد
- ۸ - نحوه کنترل همه‌گیری را شرح دهد
- ۹ - راه‌های پیشگیری و کنترل همه‌گیری رعب و وحشت در جامعه را شرح دهد
- ۱۰ - گزارش همه‌گیری را با تأکید بر وضعیت جغرافیایی منطقه و دموگرافیک جامعه مورد مطالعه، روش‌شناسی تحقیق، تجزیه و تحلیل داده‌ها و تدابیر مبارزه با بیماری ارائه دهد
- ۱۱ - تهیه چک لیست ارزیابی طرح نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری مفروض
- ۱۲ - کاربردهای بالینی و عرصه‌ای سرواپیدمیولوژی (اپیدمیولوژی سرمی) را با ذکر مثال توضیح دهد
- ۱۳ - کاربردهای بالینی و عرصه‌ای اپیدمیولوژی مولکولی را بیان کند
- ۱۴ - قادر به بررسی حساسیت و ویژگی آزمون‌های تشخیصی باشد
- ۱۵ - قادر به محاسبه و تحلیل هزینه - اثربخشی و مقرونیت به صرفه باشد
- ۱۶ - با مطالعات مرتبط با سنجش اثرات پیشگیری و درمان، آشنا باشد
- ۱۷ - قادر به طراحی پرسشنامه‌های مناسبی جهت پیگیری‌های بعد از فروکش همه‌گیری مفروض، باشد.

جدول ۱۰ - برنامه درسی نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری‌ها

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	نحوه جمع‌آوری اطلاعات، مهیاسازی تجهیزات و مهارت‌های تشخیصی، درمانی، پژوهشی و اطلاع‌رسانی لازم به منظور کنترل همه‌گیری	
۲	نحوه تأیید وقوع همه‌گیری با بهره‌گیری و مقایسه منابع موجود	
۳	نحوه اثبات تشخیص بیماری با بهره‌گیری از تجربیات بالینی، میکروبیولوژی، سرولوژی، بیوتکنولوژی، تصویربرداری و ...	
۴	نحوه ارائه اطلاعات به دست‌آمده در قالب جداول و نمودارهای مناسب	
۵	بیان فرضیاتی در مورد منبع، مخزن، راه‌های انتقال، زمینه‌های بروز بیماری و طبیعی بودن یا القایی بودن ماهیت همه‌گیری	
۶	محاسبه میزان حمله بیماری با استفاده از فرضیات	
۷	نحوه بازنگری و اصلاح فرضیات در مواردی که نمی‌توان فرضیات ارائه‌شده را	
۸	بررسی و کنترل همه‌گیری‌ها با بهره‌گیری از مراقبت سندرومیک	
۹	نحوه پیشگیری و کنترل همه‌گیری رعب و وحشت در جامعه	
۱۰	تنظیم گزارش همه‌گیری با تأکید بر وضعیت جغرافیایی منطقه و دموگرافیک جامعه	
۱۱	تهیه چک لیست ارزیابی طرح نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری مفروض	کار گروهی در کارگاه
۱۲	نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری SARS	کار گروهی در کارگاه
۱۳	نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری کلرا	کار گروهی در کارگاه
۱۴	نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری مننژیت مننگوکوکی	کار گروهی در کارگاه
۱۵	اصول و مبانی اپیدمیولوژی بالینی و سرواپیدمیولوژی	کار گروهی در کارگاه
۱۶	نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری مسمومیت غذایی مفروض (۲)	کار گروهی در کارگاه
۱۷	نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری هپاتیت E	کار گروهی در کارگاه
۱۸	نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری آنفلوآنزا	کار گروهی در کارگاه
شیوه‌آزمون، برنامه‌ریزی و حل مسئله		

منابع درس نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری‌ها

- ۱ - حاتمی، حسین: نحوه بررسی، کنترل و گزارش همه‌گیری‌ها، کتاب مقالات جامع سومین کنگره بهداشت، درمان و مدیریت بحران در حوادث غیرمترقبه، بسیج جامعه پزشکی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، سال ۱۳۸۵.
- ۲ - جزوات و مقالات تکمیلی و معرفی سایت‌های اینترنتی معتبر.

۶ - اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک

با توجه به سوءاستفاده‌های احتمالی از عوامل بیولوژیک به‌منظور ارعاب و کشتار انسان‌ها و ارتباط مستقیم جنبه‌های پیشگیری، تشخیصی و درمانی بیماری‌های عفونی و اینکه موضوع مورد اشاره به عنوان یکی از مواد درسی مهم در برنامه MPH بسیاری از دانشگاه‌های معتبر جهان گنجانده شده است، فراگیر پس از گذراندن این درس، ضمن محکوم کردن سوءاستفاده بیوتروریستی از این عوامل، باید:

الف - اهداف کلی

- ۱ - اجزاء اپیدمیولوژی توصیفی بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک را بیان نموده برای هریک مثال‌های واضحی که نمایانگر تغییر در آگاهی، نگرش و رفتار نظری او باشد را ارائه دهد
- ۲ - راه‌های سوءاستفاده جنگ افزاری از عوامل بیولوژیک به وسیله بیوتروریست‌ها را بیان نموده توضیحات کافی در مورد هریک از آنان ارائه دهد
- ۳ - سطوح مختلف پیشگیری را شرح داده کاربرد عملی هریک از سطوح را برای بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک، با ذکر مثال‌های روشن، شرح دهد
- ۴ - بررسی و گزارش همه‌گیری‌های طبیعی و ایجاد شده بوسیله بیوتروریست‌ها را طراحی، مدیریت و گزارش نمایند.

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - هریک از بیماری‌های مربوطه را تعریف نموده اهمیت بهداشتی آن‌ها را بیان نماید
- ۲ - عامل یا عوامل سببی (اتیولوژیک) بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک را نام ببرد
- ۳ - دوره نهفتگی تقریبی آن‌ها را بیان کند
- ۴ - عوامل موثر بر دوره نهفتگی را نام ببرد
- ۵ - سیر طبیعی بیماری، با ذکر میزان بروز، شیوع، میزان موارد بدون علامت، موارد حاد، مزمن، بهبودی خودبخودی، مصونیت بعد از بهبودی و سیر بعدی عفونت یا بیماری را توصیف نماید
- ۶ - میزان مرگ و میر ناشی از بیماری درمان شده و درمان نشده را بیان نماید
- ۷ - تاثیر عامل سن، جنس، شغل و موقعیت اجتماعی را بر میزان بروز و شیوع بیماری و سیر طبیعی آن بیان نموده با ذکر مثال‌های واضح، شرح دهد که آیا در یک حمله بیوتروریستی نیز الگوهای طبیعی شناخته شده، به قوت خود باقی می‌مانند و یا دستخوش تغییراتی واقع می‌شود
- ۸ - الگوی فصلی بیماری‌ها را با ذکر دلیل، بیان کند و در صورت وقوع همه‌گیری یا جهانگیری، نوع، فاصله و روند آن را شرح دهد
- ۹ - افتراق بین همه‌گیری طبیعی و طغیان یا اپیدمی ناشی از بیوتروریسم را بیان کند
- ۱۰ - عوامل مساعد کننده و موثر بر بروز، سیر و پیش آگهی بیماری‌ها را نام برده مکانیسم اثر آنها را شرح دهد و

- ۱۱ - مقاومت طبیعی یا اکتسابی در مقابل بیماری‌ها را با ذکر مثال، شرح دهد
- ۱۲ - حمله ثانویه را تعریف نموده میزان آنرا با ذکر مثال در بیماری‌های مُسری مرتبط با بیوتروریسم، بیان نماید
- ۱۳ - راه‌های مختلف انتقال طبیعی و انتشار بیوتروریستی هریک از بیماری‌ها را نام ببرد و محتمل‌ترین راه‌ها را توضیح دهد.
- ۱۴ - منابع و مخازن انسانی، حیوانی و محیطی بیماری‌ها را نام برده و چرخه حیاتی عامل عفونت را شرح دهد
- ۱۵ - انتشار جغرافیایی بیماری در سطح جهان، منطقه و کشور را شرح دهد
- ۱۶ - پیشگیری اولیه را با ذکر مثال برای هریک از بیماری‌های مرتبط، شرح دهد
- ۱۷ - نحوه آموزش بهداشت و ارتقاء آگاهی‌های بهداشتی افراد در معرض خطر را شرح دهد
- ۱۸ - ایمنسازی فعال، انفعالی و پیشگیری دارویی را در بیماری‌های عفونی مرتبط با بیوتروریسم که اینگونه اقدامات، امکانپذیر است شرح دهند و موارد لزوم و میزان کارائی و محدودیت‌های احتمالی را متذکر شود
- ۱۹ - عوامل موثر در حفظ سلامتی افراد سالم در قبال هریک از جنگ افزارهای بیولوژیک بالقوه را ذکر نموده و شرح دهد
- ۲۰ - اهمیت و لزوم جداسازی (ایزولاسیون) بیماران مسری را شرح داده مثال‌های روشنی ارائه دهد
- ۲۱ - در رابطه با مفهوم پیشگیری ثانویه (سطح دوّم)، لزوم کشف به موقع حملات بیولوژیک و درمان زودرس عفونت‌ها و بیماری‌های حاصله را متذکر شده و مثال‌های روشنی ارائه نماید
- ۲۲ - تاثیر درمان بعضی از بیماری‌های مُسری بر قطع زنجیره انتقال را شرح دهد
- ۲۳ - پیشگیری ثالثیه (نوع سوّم) را با ذکر مثال‌های روشنی از بیوتروریسم، شرح دهد
- ۲۴ - اقدامات لازم به منظور جلوگیری از انتشار بیماری‌ها طی همه‌گیری‌های طبیعی و حملات بیوتروریستی را نام ببرد
- ۲۵ - اقدامات پیشگیرنده را طی حوادث غیرمترقبه نظیر سیل، زلزله و آوارگی، شرح دهد
- ۲۶ - امکانات و تجهیزات مورد نیاز اعم از نگاهتگاه، تخت بیمارستانی، واکسن، دارو و امثال اینها را قبل از وقوع حملات بیوتروریستی، لیست نموده و به مسئولین مربوطه ارائه دهد
- ۲۷ - نحوه آلودگی زدائی اماکن مورد حمله، انتقال محموله‌های آلوده یا مشکوک و دفن بهداشتی قربانیان حمله بیوتروریستی را تشریح نماید
- ۲۸ - چند سوژه پژوهشی مرتبط با اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌ها را ذکر کند
- ۲۹ - استفاده از سلاح‌های بیولوژیک را تحت هر شرایطی محکوم نماید
- ۳۰ - مدیریت بحران و لزوم و نحوه آمادگی در مقابل حملات بیولوژیک را تشریح کند
- ۳۱ - نحوه کنترل همه‌گیری بیماری‌های عفونی را در قالب مثال‌های روشن، تشریح و چک لیست‌های لازم را برای کنترل و گزارش همه‌گیری ناشی از این بیماری‌ها تنظیم کند
- ۳۲ - انواع شیوه‌های سلامت زیستی را نام برده برای هریک مثال‌های مناسبی را ارائه دهد.
- ۳۳ - قادر به رویارویی و مراقبت سندرمیک با بیوتروریسم باشد.

جدول ۱۱ - اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	تاریخچه، مبانی و کلیات اپیدمیولوژی بالینی و کنترل بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک	
۲	اپیدمیولوژی و کنترل آنتراکس	
۳	اپیدمیولوژی و کنترل تولارمی	
۴	ادامه اپیدمیولوژی و کنترل تولارمی	
۵	اپیدمیولوژی و کنترل آبله	
۶	اپیدمیولوژی و کنترل آنسفالیتهای اسبی ...	
۷	اپیدمیولوژی و کنترل بوتولیسم	
۸	دفاع بیولوژیک و مدیریت بحران	
۹	آمادگی نظام بهداشتی برای دفاع بیولوژیک	
۱۰	ریسین و سایر توکسین‌ها	
۱۱	بیوتروریسم از دیدگاه طب رزمی	
۱۲	قوانین و مقررات بین‌المللی در مقابله با بیوتروریسم	
۱۳	کشف سریع حملات بیولوژیک	
۱۴	اپیدمیولوژی و کنترل طاعون	
۱۵	مراقبت و رویارویی سندرومیک با حملات بیولوژیک	
۱۶	ادامه مراقبت و رویارویی سندرومیک با حملات بیولوژیک	
۱۷	سطوح ایمنی زیستی (BSL)	
۱۸	پرسش و پاسخ	
شیوه‌آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس دفاع بیولوژیک

- ۱ - حاتمی، حسین: اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه و حوزه معاونت سلامت وزارت بهداشت، چاپ دوم، سال ۱۳۸۱ و اصلاحات نسخه رایانه‌ای سال ۱۳۸۵
(<http://www.elib.hbi.ir/persian/library.htm>)
- ۲ - منابع موجود در سایت اینترنتی سازمان جهانی بهداشت. (<http://www.who.int/>)
- ۳ - منابع موجود در سایت اینترنتی مرکز کنترل بیماری‌ها (CDC). (<http://www.cdc.gov/>)
- ۴ - نسخه الکترونیک مجله نیوانگلند (Nejm) (<http://www.nejm.org>) (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).
- ۵ - نسخه الکترونیک مجله بیماری‌های عفونی بالینی (CID) (<http://www.journals.uchicago.edu/CID/home.html>)

۷ - اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های نوپدید و بازپدید

با توجه به اینکه نوپدیدی و بازپدیدی بیماری‌های عفونی، طی سال‌های اخیر باعث ایجاد مخاطرات عدیده‌ای در حیطه فعالیت‌ها و اهداف بهداشت عمومی و حتی بهداشت محیط و بهداشت حرفه‌ای گردیده و در بسیاری از موارد نظیر SARS و تب‌های خونریزی دهنده، سلامت حرفه‌های پزشکی را بیش از بسیاری از حرفه‌های دیگر به مخاطره انداخته است و علاوه براین، به عنوان یکی از دروس اجباری مهم در برنامه MPH بسیاری از دانشگاه‌های معتبر جهان گنجانده شده است لذا فراگیر باید در پایان این دوره:

الف - اهداف کلی

- ۱ - تاریخچه و قدمت نوپدیدی را شرح دهد
- ۲ - گذار اپیدمیولوژیک، گذار سلامت، نوپدیدی، بازپدیدی و ناپدیدی بیماری‌ها را تعریف نموده اصول حاکم بر این پدیده‌ها را بیان کند
- ۳ - بر لزوم بازآموزی بیماری‌های بازپدید و نوآموزی بیماری‌های نوپدید، تاکید کرده، مهارت‌های لازم به منظور پیشگیری، تشخیص، درمان و کنترل این بیماری‌ها و رفع عوامل زمینه‌ساز، را کسب نماید
- ۴ - از طرفی کارکنان حرفه‌های پزشکی را در صف مقدم خدمت رسانی بهداشتی و حافظین ثغور صحت و سلامت و عاملین ارتقاء آن دانسته و از طرف دیگر آنان را به واسطه تماس شغلی با عوامل عفونتزا در معرض خطر ابتلاء به این بیماری‌ها بداند و بر لزوم تشکیل شناسنامه بهداشتی، واکسیناسیون قبل و بعد از تماس، پیشگیری دارویی، استفاده از وسایل حفاظت کارکنان . . . و رعایت موازین کنترل عفونت اعتقاد و التزام عملی کسب نماید . . .
- ۵ - سطوح مختلف پیشگیری را در مورد هریک از بیماری‌های نوپدید و بازپدید، شرح داده کاربرد عملی هریک از سطوح را برای بیماری‌های نوپدید و بازپدید مهم، با ذکر مثال‌های روشن، بیان نماید.

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - گذار اپیدمیولوژیک و گذار سلامت را حاصل تکامل فکری، زندگی اجتماعی و ارتباطات جدید انسان‌ها در طول تاریخ، دانسته قدمت آن را همزمان و همپایه دوران پیدایش و تکامل انسان بداند
- ۲ - نوپدیدی و بازپدیدی بیماری‌ها را حاصل گذار سلامت، تغییرات جوئی، پدیده El Nino، تغییر در ژنوم عوامل عفونتزا، بحران جنسی و تغییر در عادات جنسی جوامع مختلف، سرکوب سیستم ایمنی، مقاومت دارویی، جنگ، مهاجرت، جنگل زدائی . . . و پیشرفت‌های صنعتی بداند
- ۳ - واژه‌های نوپدیدی، بازپدیدی و ناپدیدی بیماری‌ها را تعریف کرده، نام بیماری‌های مرتبط را فهرست نموده و مثال‌هایی از وقوع این پدیده‌ها در ایران را ارائه دهد
- ۴ - علل رویکرد مجدد به بیماری‌های عفونی را بیان کند
- ۵ - بیوتکنولوژی پزشکی را تعریف کرده کاربردهای مفید و مضر آن را متذکر شود
- ۶ - نقش مهندسی ژنتیک در کنترل عوامل عفونی نوپدید و باز پدید را شرح دهد
- ۷ - نوپدیدی بیماری‌های نظیر: آنتریت روتاویروسی، کریپتوسپوریدیوز، لژیونلوز، ابولا، هانتاویروس، کامپیلوباکتر، ویروس‌های لنتوئروویک، شوک توکسیک، دیسانتری، لایم، هلیکوباکتر، ایدز، هپاتیت‌های ویروسی، تب‌های خونریزی دهنده، کلرا، سارکوم کاپوزی، هاری، آنفلوآنزا، ویروس نیپا . . . و SARS را شرح دهد

- ۸ - علل بازپیدی دیفتری در شوروی سابق و خوزستان، تب پاپاتاسی در غرب ایران، توپرکولوز در سطح جهان، لپتوسپیروز در ایران . . . و فاسیولیاژیس در استان گیلان را توضیح دهد
- ۹ - تاثیر پنهانکاری مقامات بهداشتی کشور چین در رابطه با عدم ارائه به موقع گزارش همه‌گیری SARS و تاثیر گزارش به موقع ویتنام در کنترل سریع این بیماری را توضیح دهد
- ۱۰ - راه‌های انتقال، علائم بالینی و پیش‌آگهی SARS را توضیح دهد
- ۱۱ - تاثیر عدم رعایت موازین بهداشتی در ابتلاء کارکنان پزشکی کشورهای درگیر همه‌گیری SARS و تاثیر رعایت این موازن در پیشگیری از بروز بیماری را شرح دهد
- ۱۲ - موارد قطعی، محتمل و مشکوک SARS را تعریف و اهمیّت آن در سیستم مراقبت بهداشتی را متذکر شود
- ۱۳ - نحوه اداره تماس یافتگان با مورد محتمل SARS را توضیح دهد
- ۱۴ - اصول و مبانی پیشگیری از SARS در مراکز بهداشتی - درمانی را متذکر شود
- ۱۵ - موازین ایمنی زیستی (biosafety) لازم به منظور به حداقل رساندن احتمال انتقال عوامل عفونتزا و بویژه SARS-CoV را شرح دهد
- ۱۶ - اقدامات پس از مرگ و نحوه دفن بهداشتی قربانیان SARS را بیان کند
- ۱۷ - وضعیت جهانگیری SARS را شرح دهد
- ۱۸ - اقدامات تاریخی و بسیار موثر سازمان جهانی بهداشت در راه اندازی شبکه آزمایشگاهی جهانی و سایر اقدامات کنترلی SARS که منجر به تشخیص عامل بیماری و کنترل جهانگیری در عرض کمتر از یک سال گردید را شرح دهد
- ۱۹ - فهرستی از پنومونی‌های آتیپیک به عنوان تشخیص‌های افتراقی SARS ارائه دهد
- ۲۰ - نحوه ارزیابی و راه‌های تشخیص پنومونی‌ها و بویژه اشکال آتیپیک را توضیح دهد
- ۲۱ - لزوم سازماندهی نظام سلامت کارکنان حرفه‌های پزشکی را متذکر شود
- ۲۲ - راه‌های انتقال عوامل عفونتزا به کارکنان بیمارستان‌ها و از کارکنان به بیماران و مراجعین را توضیح دهد
- ۲۳ - نحوه غربالگری و پیشگیری بیماری‌های مُسری در کارکنان را شرح دهد
- ۲۴ - لزوم نوآموزی و بازآموزی همه‌گیری شناسی بیماری‌ها و راه‌های کنترل آن‌ها به وسیله کارکنان حرفه‌های پزشکی را بیان نماید
- ۲۵ - نحوه رویارویی با کارکنان تماس یافته با بیماری‌های مُسری و از جمله: بیماری‌های منتقله از طریق خون، آبله مرغان، عفونت‌های مننگوکوکی و هموفیلوسی، سرخک . . . و سرخجه را شرح دهد
- ۲۶ - لزوم محدودیت حضور در محل کار برای کارکنان مبتلا به برخی از بیماری‌های عفونی را با ذکر مثال و مدّت زمان لازم، متذکر شود
- ۲۷ - مخاطرات شغلی مرتبط با دندانپزشکی و راه‌های پیشگیری آن را توضیح دهد
- ۲۸ - مخاطرات احتمالی خدمات دندانپزشکی برای مراجعین را شرح دهند
- ۲۹ - خطر انتقال بیمارستانی مایکوباکتریوم توپرکولوزیس را بیان کند

- ۳۰ - مبانی و مراحل کنترل سل در مراکز بهداشتی - درمانی را توضیح دهد
- ۳۱ - نحوه ارزیابی و اداره کارکنان مبتلا به عفونت سلی و بیماری سل را شرح دهد
- ۳۲ - نحوه تحقیق در مورد تبدیل توپرکولینی و سل فعال در کارکنان را شرح دهد
- ۳۳ - نحوه غربالگری توپرکولوز در کارکنان را توضیح دهد
- ۳۴ - مخاطرات شغلی در آزمایشگاه‌های تشخیص پزشکی و نحوه مقابله با آن را یادآور شود
- ۳۵ - عملیات استاندارد و آموزش حصر فیزیکی را بیان کند
- ۳۶ - سطوح مختلف حصر فیزیکی را توضیح دهد
- ۳۷ - ویژگی‌های ایمنی زیستی سطح اول (BSL1) را شرح دهد
- ۳۸ - ویژگی‌های ایمنی زیستی سطح دوم (BSL2) را شرح دهند
- ۳۹ - ویژگی‌های ایمنی زیستی سطح سوم (BSL3) را شرح دهند
- ۴۰ - ویژگی‌های ایمنی زیستی سطح چهارم (BSL4) را شرح دهند
- ۴۱ - عفونت بیمارستانی با تاکید بر نوپیدی و بازپیدی را تعریف نموده مثال‌های روشنی ارائه نماید
- ۴۲ - عفونت‌های بیمارستانی بر حسب ارگان گرفتار را توضیح دهد
- ۴۳ - راه‌های انتشار عوامل عفونتزا در بیمارستان را شرح دهد
- ۴۴ - عوامل زمینه‌ساز عفونت‌های بیمارستانی را بیان کند
- ۴۵ - عوامل عفونت‌زای بیمارستانی بر حسب نوع عامل سببی را توضیح دهد
- ۴۶ - زباله‌های بیمارستانی و نحوه گندزدائی و دفع بهداشتی آنها را شرح دهد
- ۴۷ - لزوم تجدید نظر در سیستم‌های مراقبت سنتی و پاسخگو نبودن برخی از آنها در کنترل عفونت‌های نوپدید و بازپدید را بیان کند
- ۴۸ - انواع مراقبت از بیماران را فهرست نموده و توضیح دهد
- ۴۹ - نقش آزمایشگاه در نظام مراقبت را متذکر شود
- ۵۰ - اهمیت مقاومت دارویی را متذکر شده، تاریخچه آن را بیان کند
- ۵۱ - مکانیسم‌های بروز مقاومت دارویی و علل آن را شرح دهد
- ۵۲ - توپرکولوز مقاوم به چند دارو (MDR-TB) را تعریف کند
- ۵۳ - وضعیت توپرکولوز مقاوم به دارو در ایران را توضیح دهد
- ۵۴ - پیش آگهی سل مقاوم به درمان را بیان نماید
- ۵۵ - نحوه رویارویی با افراد تماس یافته با سل مقاوم را شرح دهد
- ۵۶ - وضعیت نوپیدی مالاریای مقاوم به درمان را در جهان و ایران توضیح دهد
- ۵۷ - مکانیسم‌های بروز مقاومت در استافیلوکوک آرتوس را بیان کند
- ۵۸ - راه‌های پیشگیری از کلونیزه شدن استافیلوکوک‌ها در کارکنان حرفه‌های پزشکی را متذکر شود
- ۵۹ - وضعیت استافیلوکوک‌های مقاوم در ایران را توضیح دهد
- ۶۰ - مقاومت دارویی سالمونلاها در سطح جهان را شرح دهد

- ۶۱ - وضعیت مقاومت دارویی سالمونلاها در ایران را بیان کند
- ۶۲ - اپیدمیولوژی تب روده را شرح دهد
- ۶۳ - علائم بالینی، عوارض و یافته‌های آزمایشگاهی تب روده مقاوم را توضیح دهد
- ۶۴ - سطوح مختلف پیشگیری تب روده را شرح دهد
- ۶۵ - نحوه جلوگیری از بروز مقاومت سالمونلاها و درمان موارد مقاوم را توضیح دهد
- ۶۶ - راه‌های تشخیص حالت ناقلی سالمونلا و درمان آن را شرح دهد
- ۶۷ - چرخه زندگی آشکال جنگلی و شهری آربوبروس‌ها را توضیح دهد
- ۶۸ - نوپیدی تب خونریزی دهنده ابولا را شرح دهد
- ۶۹ - وضعیت CCHF در ایران را شرح دهد
- ۷۰ - نحوه تشخیص و درمان CCHF را توضیح دهد
- ۷۱ - انتشار جغرافیایی تب هموراژیک دره ریف را توضیح داده اهمیت آن برای ایران را متذکر شود
- ۷۲ - اهمیت نوپیدی HTLV1&HTLV2 را توضیح داده وضعیت انتشار آن در ایران را بیان کند
- ۷۳ - راه‌های تشخیص و کنترل عفونت‌های ناشی از ویروس‌های لنفوتروپیک را توضیح دهد
- ۷۴ - اهمیت بهداشتی نوپیدی HIV/AIDS را بیان کند
- ۷۵ - اپیدمیولوژی توصیفی HIV/AIDS را شرح دهد
- ۷۶ - نحوه حفاظت کارکنان حرفه‌های پزشکی در مقابل HIV/AIDS را شرح دهد
- ۷۷ - سیمای بالینی تظاهرات مختلف HIV/AIDS را متذکر شود
- ۷۸ - عفونت‌های توام ناشی از لیشمانیا HIV/ و HIV/TB را شرح دهد
- ۷۹ - نحوه کمپروویلاکسی عفونت‌های فرصت طلب در زمینه HIV/AIDS را بیان کند
- ۸۰ - اهمیت مبارزه با قاچاق مواد مخدر و اعتیاد تزریقی در کنترل ایدز را شرح دهد
- ۸۱ - نوپیدی هپاتیت E و نحوه کنترل اولین همه‌گیری آن در ایران را شرح دهد
- ۸۲ - اپیدمیولوژی بالینی هپاتیت E را توضیح دهد
- ۸۳ - وضعیت هپاتیت C در ایران را شرح دهد
- ۸۴ - تاثیر زندانی بودن بر میزان بروز هپاتیت C را بیان کند
- ۸۵ - نحوه ارزیابی هپاتیت‌های کلاسیک را شرح دهد
- ۸۶ - تشخیص سرولوژیک هپاتیت‌های کلاسیک را بیان کند
- ۸۷ - نحوه درمان هپاتیت C را توضیح دهد
- ۸۸ - سطوح پیشگیری هپاتیت C را شرح دهد
- ۸۹ - سیمای جهانی زئونوزهای نوپید و بازپدید را توضیح دهد
- ۹۰ - نحوه حفاظت کارکنان رشته‌های دامپزشکی در مقابل بیماری‌های مشترک نوپید را بیان کند
- ۹۱ - نوپیدی جنون گاوی و عوارض بهداشتی آن در انسان را شرح دهد

- ۹۲ - وضعیت لپتوسپیروز در جهان و ایران را شرح دهد
- ۹۳ - انتشار جغرافیایی و تظاهرات بالینی بیماری لایم را توضیح دهد
- ۹۴ - سطوح پیشگیری در بیماری لایم را بیان کند
- ۹۵ - نوپدیدی ارلیشیوز در ایران را شرح دهد
- ۹۶ - نحوه کنترل ارلیشیوز را توضیح دهد
- ۹۷ - نحوه پیشگیری و کنترل لژیونلوز را بیان کند
- ۹۸ - ویژگی‌های بالینی و اپیدمیولوژیک عفونت ناشی از اش‌ریشیاکولی O157H7 را توضیح داده و راه‌های پیشگیری از بروز عفونت ناشی از کامپیلوباکترژرونی را متذکر شود
- ۹۹ - تاثیر مقاومت بندپایان مقاوم به سموم را بر بازپدیدی بیماری‌ها توضیح دهد
- ۱۰۰ - بازپدیدی فاسیولیا‌زیس در شمال و نوپدیدی آن در غرب کشور را شرح دهد
- ۱۰۱ - سیر طبیعی بیماری‌های نوپدید و بازپدید، با ذکر میزان بروز، شیوع، میزان موارد بدون علامت، موارد حاد، مزمن، بهبودی خودبخودی، مصونیت بعد از بهبودی و سیر بعدی عفونت یا بیماری را توصیف نماید
- ۱۰۲ - میزان مرگ و میر ناشی از بیماری درمان شده و درمان نشده را بیان نماید
- ۱۰۳ - تاثیر عامل سن، جنس، شغل و موقعیت اجتماعی را بر میزان بروز و شیوع بیماری و سیر طبیعی آن بیان نموده با ذکر مثال‌های واضح، شرح دهد
- ۱۰۴ - الگوی فصلی بیماری‌های نوپدید و بازپدید را با ذکر دلیل، بیان کند و در صورت وقوع همه‌گیری یا جهانگیری، نوع، فاصله و روند آن را شرح دهد
- ۱۰۵ - عوامل مساعد کننده و موثر بر بروز، سیر و پیش آگهی بیماری‌ها را نام برده مکانیسم اثر آنها را شرح دهد و تاثیر فقر مالی و جهل بهداشتی و خطرات عدم آمادگی مقابله با آنها را متذکر شود
- ۱۰۶ - مقاومت طبیعی یا اکتسابی در مقابل بیماری‌ها را با ذکر مثال، شرح دهد
- ۱۰۷ - حمله ثانویه را تعریف نموده میزان آنرا با ذکر مثال در بیماری‌های نوپدید و بازپدید، بیان کند
- ۱۰۸ - راه‌های مختلف انتقال طبیعی و انتشار بیوتروریستی هریک از بیماری‌های نوپدید را نام ببرد و محتمل‌ترین راه‌ها را توضیح دهد
- ۱۰۹ - منابع و مخازن انسانی، حیوانی و محیطی بیماری‌های نوپدید و بازپدید را نام ببرد و چرخه حیاتی عامل عفونت‌زا را شرح دهد
- ۱۱۰ - اهمیت و لزوم جداسازی (ایزولاسیون) بیماران مسری و قرنطینه را شرح داده مثال‌های روشنی ارائه دهد
- ۱۱۱ - اقدامات پیشگیرنده مرتبط با بیماری‌های نوپدید و بازپدید را طی حوادث غیرمترقبه نظیر سیل، زلزله و آوارگی، شرح دهند و مدیریت بحران‌های بهداشتی ناشی از وقوع احتمالی این حوادث را طراحی نمایند
- ۱۱۲ - امکانات و تجهیزات مورد نیاز را قبل از وقوع نوپدیدی بیماری‌ها، فهرست نمایند
- ۱۱۳ - با بیماری‌های نوپدید و باز پدید غیرمصری آشنا باشد
- ۱۱۴ - اقدامات پیشگیرنده مرتبط با بیماری‌های نوپدید و بازپدید غیر مسری را بداند
- ۱۱۵ - با نقش اپیدمیولوژی مولکولی در کشف به موقع بیماری‌های نوپدید، آشنا باشد.

جدول ۱۲ - برنامه درسی بیماری‌های نوپدید و بازپدید

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	اصول و مبانی نوپدیدی و بازپدیدی بیماری‌ها	
۲	نوپدیدی، بازپدیدی و ناپدیدی بیماری‌ها در ایران	
۳	گذار سلامت و نوپدیدی	
۴	سلامت کارکنان حرفه‌های پزشکی	
۵	نوپدیدی آنفلوآنزای پرندگان	
۶	نوپدیدی آنفلوآنزای پرندگان	
۷	نگاهی اجمالی به بیماری‌های نوپدید و بازپدید	
۸	نوپدیدی هپاتیت C	
۹	نوپدیدی هپاتیت E	
۱۰	اپیدمیولوژی سایر هپاتیت‌ها	
۱۱	سندروم حاد و شدید تنفسی	
۱۲	کنترل نوپدیدی آنفلوآنزا	
۱۳	مهندسی ژنتیک و عوامل نوپدید	
۱۴	نوپدیدی بیماری‌های مشترک بین حیوانات و انسان	
۱۵	نوپدیدی عوامل مقاوم به آنتی‌بیوتیک‌ها	
۱۶	نوپدیدی و بازپدیدی فاسیولیازیس در ایران	
۱۷	نوپدیدی HIV/AIDS	
۱۸	نوپدیدی توبرکولوز و مالاریای مقاوم به چند دارو	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس نوپدیدی و بازپدیدی بیماری‌ها

- ۱ - حاتمی، حسین: نوپدیدی و بازپدیدی بیماری‌ها و سلامت حرفه‌های پزشکی، حوزه معاونت سلامت وزارت بهداشت، مرکز مدیریت بیماری‌ها، جلد اول و دوم، چاپ اول، مرکز نشر صدا، سال ۱۳۸۲ و اصلاحات نسخه رایانه‌ای سال ۱۳۸۵ (<http://www.elib.hbi.ir/persian/library.htm>)
- ۲ - منابع موجود در سایت اینترنتی سازمان جهانی بهداشت. <http://www.who.int/en/>
- ۳ - مجله الکترونیک بیماری‌های عفونی نوپدید (EID) سایت CDC. <http://www.cdc.gov/ncidod/EID/index.htm>
- 4) Mandell, Douglas, Bennett; Principles and Practice of Infectious Diseases, 6th edition, 2005.
- 5) Kasper, Braunwald, Fauci, Hauser, Longo, Jameson, Harrison's Principles of Internal Medicine; 16th Edition, 2005.
- ۶ - نسخه الکترونیک مجله نیوانگلند (Nejm) <http://www.nejm.org> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).
- ۷ - نسخه الکترونیک مجله بیماری‌های عفونی بالینی (CID) <http://www.journals.uchicago.edu/CID/home.html> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).

۸ - تغذیه در سلامت و بیماری

با توجه به اهمیت بهداشت تغذیه در حفظ و ارتقاء سلامت انسان و احتمال بالقوه انتقال بسیاری از عوامل بیماریزا (عفونت‌زا، سرطانزا . . .) از طریق مواد غذایی آلوده یا سمی، لازم است فراگیر، تا پایان دوره MPH:

الف - اهداف کلی

- ۱ - اصول و مبانی تغذیه و بهداشت مواد غذایی و کاربرد تغذیه در بهداشت و درمان را بداند
- ۲ - نیازها و الگوهای غذایی و تغذیه گروه‌های ویژه (کودکان، نوجوانان، ورزشکاران، مادران باردار) را بیان کند
- ۳ - مشکلات تغذیه‌ای فرد و جامعه را بداند
- ۴ - اکولوژی و اپیدمیولوژی بیماری‌های مرتبط با تغذیه را در سطح جهان و ایران شرح دهد
- ۵ - قوانین، وظایف و برنامه‌های کشوری تغذیه و بهداشت مواد غذایی را بیان کند
- ۶ - قادر به ارزیابی وضعیت تغذیه فرد و جامعه و برنامه‌ریزی‌های مربوطه باشد

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - مواد غذایی را تعریف نموده اهداف بهداشت مواد غذایی را بیان کند
- ۲ - بهداشت خوراکی‌ها هنگام تولید، فرایند و دستکاری، توزیع، نگهداری و مصرف آن‌ها را شرح دهد
- ۳ - ارتباط تغذیه و بهداشت و معضلات مرتبط با تغذیه در ایران را بیان کند
- ۴ - عوامل فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی موثر بر وضع تغذیه را شرح دهد
- ۵ - اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های عفونی منتقله از طریق غذا را شرح دهد
- ۶ - روش‌های بررسی همه‌گیری‌های ناشی از مصرف مواد غذایی را توضیح دهد
- ۷ - قادر به سنجش تغذیه و مراقبت‌های تغذیه‌ای باشد
- ۸ - رسالت، اهداف و برنامه‌های سازمان‌های رسمی و غیررسمی مرتبط با تغذیه و بهداشت مواد غذایی کشور را متذکر شود
- ۹ - قادر به برنامه‌ریزی تغذیه‌ای در سیستم بهداشتی کشور و شرایط اضطراری باشد
- ۱۰ - با رژیم‌های غذایی مناسب در دوران کودکی، آشنا شود
- ۱۱ - با رژیم‌های غذایی مناسب در دوران جوانی و میانسالی، آشنا شود
- ۱۲ - با رژیم‌های غذایی مناسب در دوران سالخوردگی، آشنا شود
- ۱۳ - با رژیم‌های غذایی مناسب در دوران بارداری، آشنا شود
- ۱۴ - اصول تغذیه و رژیم‌های غذایی در زمینه بیماری‌های عفونی را بداند
- ۱۵ - اصول تغذیه و رژیم‌های غذایی در زمینه بیماری‌های غیرعفونی را بداند
- ۱۶ - نحوه نگهداری مواد غذایی در شرایط مختلف را شرح دهد
- ۱۷ - قادر به ایجاد ارتباط با اقشار مختلف جامعه به منظور ارائه آموزش‌های مرتبط با بهداشت تغذیه باشد
- ۱۸ - با بهداشت تغذیه در بحران‌ها آشنا باشد.

جدول ۱۳ - برنامه درسی تغذیه در سلامت و بیماری

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	کلیات - عاریف - گروههای غذایی	
۲	انرژی	
۳	پروتئین ها	
۴	کربوهیدراتها	
۵	چربیها	
۶	ویتامین ها	
۷	ویتامینها	
۸	املاح	
۹	املاح	
۱۰	تنظیم برنامه‌های غذایی	
۱۱	رژیم در بیماریهای گوارش	
۱۲	رژیم دردیابت و چاقی	
۱۳	رژیم دردیابت و چاقی	
۱۴	رژیم در بیماریهای قلبی و عروقی	
۱۵	اپیدمیولوژی سوءتغذیه	
۱۶	بهداشت مواد غذایی	
۱۷	بهداشت مواد غذایی	
۱۸	پرسش و پاسخ	
شیوه‌آزمون		
شیوه‌آزمون	آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله	

منابع درس تغذیه در سلامت و بیماری

۱ - کیمیاگر، مسعود؛ حقیقیان آرزو: نقش تغذیه در سلامت و بیماری، در: کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف حاتمی، حسین، رضوی سیدمنصور، افتخار اردبیلی، حسن؛ مجلسی، فرشته، سیدنوزادی، محسن؛ پرزاده، سید محمدجواد، چاپ دوم، انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۵. (<http://www.elib.hbi.ir/persian/librarv.htm>)

2) Food, Nutrition and Diet Therapy, Krause

۳ - مقالات و جزواتی که در کلاس درس ارائه خواهد شد

۹ - بهداشت محیط

با توجه به غیرقابل تفکیک بودن بسیاری از اهداف و تداخل برخی از وظایف بهداشت عمومی و بهداشت محیط، مبنی بر تامین سلامت آب، هوا، مواد غذایی . . . و دفع صحیح فاضلاب، که منجر به حفظ و ارتقاء سلامتی انسان می‌گردد، لازم است فراگیر، در پایان دوره MPH :

الف - اهداف کلی

- ۱ - در تعریف محیط، هوا، آب، خاک و روابط بین آن‌ها و کلیه موجودات زنده را بیان نماید
- ۲ - کنترل کلیه عوامل تاثیرگذار بر بقاء و سلامتی انسان را به عنوان هدف اصلی در بهداشت محیط، محسوب نماید
- ۳ - مهمترین هدف بهداشت محیط، را مطالعه عوامل محیطی مضر برای سلامتی انسان و تشخیص و پیشگیری، رفع و کنترل اثرات سوء ناشی از این عوامل تلقی نماید
- ۴ - اهمیت بهداشت آب را بیان نموده نحوه تامین آن را شرح دهد
- ۵ - انواع فاضلاب‌ها شامل فاضلاب انسانی، صنعتی، کشاورزی و شهری را بشناسد و روش‌های مختلف تصفیه هریک را بیان نماید
- ۶ - نحوه جمع آوری و حمل و نقل صحیح زباله‌های شهری را شرح دهد
- ۷ - آلودگی هوا را تعریف نموده نحوه جلوگیری از آن را بیان کند
- ۸ - اثرات صدا بر انسان را توضیح دهد
- ۹ - عفونت‌های بیمارستانی را تعریف نموده نحوه کنترل آن را بیان نماید
- ۱۰ - راه‌های مختلف گندزدایی منابع محیطی مرتبط با سلامت انسان را بیان نماید
- ۱۱ - فساد و آلودگی مواد غذایی و راه‌های جلوگیری از آن را شرح دهد.

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - بهداشت محیط را تعریف نموده عوامل محیطی و هدف اساسی بهداشت محیط را شرح دهد
- ۲ - مراحل مختلف تصفیه آب را شرح دهد
- ۳ - لزوم آشنایی سایر افراد (با تخصص‌ها و مهارت‌هایی به جز بهداشت محیط) را با کلیات بهداشت محیط بیان کند
- ۴ - بیماری‌های منتقله توسط آب و مواد غذایی با توجه به عامل بیماری زا، ناقل، مخزن و راه‌های مختلف انتقال به انسان را توضیح دهد
- ۵ - بیماری‌ها و عوارضی که عوامل محیطی (آب، هوا، حشرات و جوندگان) در آنها نقش دارند را توضیح دهد
- ۶ - راهبرد بهداشت محیط را در کنترل بیماری‌ها توضیح دهد
- ۷ - اجزای ساختاری بهداشت محیط به منظور کنترل بیماری‌ها و تعیین معیارهای راهبری را بیان نماید
- ۸ - چالش‌های عمومی و تخصصی بهداشت محیط و حوزه‌های عملکرد آنها را بیان کند

- ۹ - با کسب شناختی کلی از بهداشت محیط در تحقق اهداف آن مشارکت نماید
- ۱۰ - اهمیت حفاظت منابع آب شیرین را توضیح داده کلیه عوامل فیزیکی و شیمیایی که موجب تقلیل کیفیت آب می‌گردد را نام ببرد
- ۱۱ - منابع آب آشامیدنی را بیان نموده آب سالم را تعریف کند
- ۱۲ - انواع آلودگی آب را مشخص نموده بیماری‌های ناشی از آب غیر بهداشتی را لیست کند
- ۱۳ - آلودگی آب با مواد شیمیایی را توضیح دهد
- ۱۴ - روش‌های تصفیه آب را شرح داده، ضد عفونی آب با استفاده از مواد شیمیایی متداول (کلر) را توضیح دهد
- ۱۵ - استانداردهای کیفیت میکروبی آب را تعریف نموده آزمایش‌های چهارگانه میکروبی را توضیح دهد
- ۱۶ - معیارهای شاخص میکروبی آب را لیست نموده، روش ارتقاء آگاهی‌های جامعه در مورد بهداشت و بهسازی منابع آب را بیان کند
- ۱۷ - تعریف فاضلاب، مسائل مربوطه و منابع آن را بیان کند
- ۱۸ - لیستی از مجموعه عوامل فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی موجود در انواع فاضلابها را تهیه نماید
- ۱۹ - شدت یا قدرت فاضلاب را بداند و بتواند فاضلابها را درجه بندی کند
- ۲۰ - انواع فاضلاب را بشناسد و آنها را لیست نماید
- ۲۱ - اهمیت فاضلاب از دوجنبه بهداشتی و اقتصادی را شرح دهد
- ۲۲ - روش‌های متداول تصفیه فاضلاب را نام ببرد
- ۲۳ - خطرات و زیان‌های ناشی از عدم کنترل زباله‌های شهری، صنعتی و روستایی را شناسایی کند
- ۲۴ - با انواع ترکیبات مختلف زباله‌های شهری، صنعتی، بیمارستانی آشنا گردد
- ۲۵ - سیستم‌های جدید جمع‌آوری، حمل و نقل و دفع زباله را شناسایی کند
- ۲۶ - محاسن و معایب هر یک از سیستم‌های جمع‌آوری، حمل و نقل و دفع زباله را بازگو نماید
- ۲۷ - با انواع روش‌های دفع زباله از قبیل سوزاندن، کمپوست و دفن بهداشتی، بازیافت و بیوگاز، آشنا گردد
- ۲۸ - در زمینه بازیافت، آگاهی کامل داشته باشد
- ۲۹ - آلودگی هوا را تعریف نموده به تاریخچه آن اشاره کند
- ۳۰ - منابع آلودگی هوا را بیان کند
- ۳۱ - اثرات هوا بر سلامت جامعه را شرح دهد
- ۳۲ - ارتباط آلودگی هوا و سرطان را توضیح دهد
- ۳۳ - استانداردهای هوای آزاد را توضیح دهد و مفهوم شاخص آلودگی PSI را بیان کند
- ۳۴ - مفهوم آلودگی صوتی و اهمیت بررسی آن را شرح دهد
- ۳۵ - سابقه تاریخی پژوهش‌های انجام شده در زمینه آلودگی صوتی در صنعت و محیط زیست را توضیح دهد
- ۳۶ - مفاهیم مطروحه در آلودگی صوتی را بیان کند
- ۳۷ - واژه‌های مرتبط با آلودگی صوتی را توضیح دهد

- ۳۸ - اثرات آلودگی صدا بر سلامت انسان را طبقه بندی نماید
- ۳۹ - اثرات صدا بر سیستم شنوایی و اثرات غیرشنیداری صدا را توضیح دهد
- ۴۰ - اهداف برنامه حفاظت از شنوایی را شرح دهد
- ۴۱ - مراحل مختلف اجرای برنامه حفاظت از شنوایی را بیان نماید
- ۴۲ - ضرورت اجرای برنامه‌های حفاظت از شنوایی در صنعت را گوشزد نماید
- ۴۳ - تاریخچه عفونت بیمارستانی را به طور مختصر بیان کند
- ۴۴ - عفونت بیمارستانی و انواع شایع آن را تعریف نموده اهمیت و عواقب آن را شرح دهد
- ۴۵ - راه‌های انتقال میکروارگانیسم‌ها و عوامل مساعد کننده آن در بیمارستان را توضیح دهد
- ۴۶ - میکروارگانیسم‌های مسبب عفونت بیمارستانی را نام ببرد
- ۴۷ - ساختار کمیته‌های کنترل عفونت بیمارستانی و وظایف آن‌ها را مشخص کند
- ۴۸ - اهداف نظام مراقبت عفونت بیمارستانی را توضیح دهد
- ۴۹ - انواع روش‌های پیشگیری و کنترل عفونت مانند ایزولاسیون، شستن دست، مراقبت از کارکنان، گندزدایی، دفع زباله و جلوگیری از ایجاد مقاومت میکروبی را به طور مختصر بیان کند
- ۵۰ - اصطلاحات مربوط به عفونت زدایی را تعریف نموده، آن‌ها را باهم مقایسه کند
- ۵۱ - روش‌های عفونت زدایی رایج را فهرست نماید
- ۵۲ - درباره ویژگی‌های ساختمانی و عملکردی دستگاه‌های فور، اتوکلاو، ETO، کمی کلاو و گاز پلاسما، بحث نموده، آن‌ها را با یکدیگر مقایسه نماید
- ۵۳ - روش‌های پایش فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیک را شرح دهد
- ۵۴ - ویژگی‌های یک ماده شیمیایی گندزدای ایده آل را فهرست نماید
- ۵۵ - سطوح گندزدایی شیمیایی را تعریف، مواد گندزدای رایج در ایران را نام برده و درباره سطح گندزدایی و کاربرد هر یک به اختصار بحث کند
- ۵۶ - در باره روش‌های سالم‌سازی هوا، محیط، و وسایل بیمارستانی توضیح دهد
- ۵۷ - برای عفونت زدایی وسایل مورد استفاده در بیمارستان، روش‌های مناسبی را پیشنهاد دهد
- ۵۸ - عوامل آلودگی مواد غذایی را بشناسد و نقش و اهمیت هر یک از آن‌ها را توضیح دهد
- ۵۹ - راهکارهای عملی پیشگیری از آلودگی‌های ثانویه مواد غذایی را بیان کند
- ۶۰ - مهمترین باکتری‌ها و ویروس‌های عامل مسمومیت‌های غذایی را نام ببرد و نشانی‌های بالینی عمده ناشی از آن‌ها را تشریح نماید
- ۶۱ - راه‌های پیشگیری از مسمومیت‌های غذایی را بیان کند و به تهیه کنندگان مواد غذایی، آموزش دهد

منابع درس بهداشت محیط

۱ - کتاب جامع بهداشت عمومی، چاپ دوم، سال ۱۳۸۵

۲ - مقالات اساتید درس

جدول ۱۴ - برنامه درسی بهداشت محیط (دستیاران)

ملاحظات	عنوان درس	جلسه
	اهداف - سرفصل - اصول بهداشت محیط - تعاریف - منابع و ...	۱
	بهداشت آب - خصوصیات آب -	۲
	روشهای تصفیه و سالم سازی آب - پایش بهداشتی آب	۳
	فاضلاب - انواع - مشخصات آلاینده - استانداردهای دفع - اثرات - پساب - روشهای تصفیه و دفع بهداشتی	۴
	مواد زائد جامد - مشخصات - اثرات بهداشتی - تقسیم بندی - شهری و صنعتی - روشهای مدیریت	۵
	آلودگی هوا - تعاریف - آلاینده‌ها - اثرات - استانداردهای آلودگی هوا - روشهای کنترل	۶
	بهداشت مسکن و اماکن (سر و صدا، نور، ... حشرات و جوندگان، در اماکن و مسکن)	۷
	بهداشت مواد غذایی و گند زدها	۸
	پرسش و پاسخ	۹
شیوه‌آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

جدول ۱۵ - برنامه درسی بهداشت محیط (مدیران)

ملاحظات	عنوان درس	جلسه
	اهداف کلیات بهداشت محیط - نقش بهداشت در توسعه سلامت جامعه	۱
	بهداشت آب، بیماری‌های منتقله از راه آب، انواع آلاینده‌های آب	۲
	روشهای تصفیه آب در مناطق کم جمعیت و تصفیه آب در مناطق شهری	۳
	تقسیم بندی فاضلابها، آزمایشات فاضلاب، روشهای تصفیه فاضلاب صنعتی و شهری	۴
	مواد زائد جامد و تاثیرات این مواد بر محیط زیست، روشهای دفع زباله	۵
	تاثیر مواد زائد جامد بر رشد و تکثیر جوندگان و حشرات، روشهای کنترل جوندگان	۶
	آلودگی هوا، عوامل مؤثر بر سلامت انسان در اثر آلودگی هوا و انواع گازهای آلوده	۷
	جمع بندی تاثیرات منتخب زیست محیطی بر سلامت انسان و محیط زیست	۸
	پرسش و پاسخ	۹
شیوه‌آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

۱۰ - مباحث خاص در بهداشت عمومی

با توجه به لزوم آموزش اصول و مبانی بهداشت عمومی، آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، اپیدمیولوژی بیماری‌های شایع غیرواگیر (سرطان‌های شایع، پُرفشاری خون، چاقی، دیابت . . .)، بهداشت نوجوانان و جوانان، بهداشت سالمندان، برنامه‌ریزی و مدیریت بیماری‌های بومی، فوریت‌های بهداشتی در حوادث و سوانح . . . و اینکه مجموعه این مباحث معادل حدود ۲۰ واحد درسی می‌باشد و اجرای کامل آن در برنامه یکساله MPH امکانپذیر نیست، لذا اهمّ مطالب مربوطه در قالب ۲ واحد اختیاری متغیّر، تحت عنوان مباحث خاص در بهداشت عمومی، طبق جدول ۱۶ - در برنامه MPH دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی گنجانده شده است :

جدول ۱۶ - عناوین و ساعات مباحث خاص در بهداشت عمومی

عنوان درس	مدت	نوع	ملاحظات
تعاریف و کلیات بهداشت عمومی	۴		مهندس روشنی
مراقبت بیماری‌ها و مراقبت و گزارش‌دهی	۴		دکتر زهرائی
اپیدمیولوژی بیماری‌های عفونی در بلا (Disasters)	۲	نظری	دکتر حاتمی
اپیدمیولوژی بیماری‌های غیرواگیر (سرطان‌ها، فشار خون، بیماری‌های رماتیسمال قلب، دیابت، چاقی ...)	۲	نظری	
اصول و مبانی واکسیناسیون	۴	نظری	دکتر حاتمی
بهداشت سالمندان	۴	نظری	دکتر حاتمی
گذار سلامت و پزشکی جامعه‌نگر	۲	نظری	دکتر حاتمی
بهداشت برای همه و مراقبت‌های بهداشتی اولیه	۲	نظری	دکتر صدری زاده
پایش و ارزشیابی برنامه EPI	۲	نظری	دکتر لباف قاسمی
برنامه‌های کشوری مبارزه با بیماری‌ها	۲	نظری	دکتر لباف قاسمی
تاریخچه بهداشت و نقش سازمان‌های فراملی در توسعه سلامت	۴	نظری	دکتر صدری زاده
سیمای سلامت در جمهوری اسلامی	۲	نظری	دکتر اکبری
سیمای سلامت در جمهوری اسلامی	۲	نظری	دکتر اکبری

توضیح اینکه در صورت لزوم، مباحث ذیل نیز تحت همین عنوان در نیمسال دوّم تحصیلی، ارائه میگردد: سطوح پیشگیری، آموزش بهداشت، بهداشت جوانان، آشنایی با فعالیت‌های هلال احمر، پزشکی جغرافیایی، بهداشت مدارس، مدیریت سلامت در جمهوری اسلامی . . .

منابع درس مباحث خاص در بهداشت عمومی

۱ - کتاب جامع بهداشت عمومی، سال ۲۰۱۳۸۵ - مقالات و منابعی که در کلاس درس توسط اساتید مختلف، معرفی میگردد.

۱۱ - الف - اصول مدیریت در برنامه‌ریزی بهداشتی درمانی (نیمسال اول)

این درس جهت آگاهی و نگرش علمی نسبت به دانش مدیریت در برنامه آموزشی دوره عالی تحصیلات تکمیلی بهداشت عمومی (MPH) گنجانده شده است. در طی این دوره، دانش پژوهان ضمن آشنایی با مفاهیم و مکاتب و اصول و وظایف مدیریت، بطور اختصاصی‌تر با برنامه‌ریزی خدمات بهداشتی درمانی بطور کامل و جایگاه آن در نظام شبکه مدیریتی بهداشت و درمان کشور، آشنا و به مقایسه نمونه‌هایی از برنامه‌ها و سیستم‌های ارائه خدمت در کشورهای مختلف و تجزیه و تحلیل آنها مبادرت خواهند نمود. ضرورت دارد تا با بینش و تفکر تحلیلی دانشجویان این دوره بتوانند راه حل‌های مناسبی در زمینه مشکلات موجود مدیریتی ارائه نمایند.

الف - اهداف کلی

در پایان این درس، دانشجو با مفاهیم سازمان و مدیریت، مکاتب مدیریت، شناخت علمی اصول و وظایف مدیریت و رهبری در خدمات بهداشتی درمانی، مدیریت بیمارستان و ساختار و اجزاء آن، تطبیق نظام‌های مدیریت بیمارستان و بهداشت و درمان جایگاه بیمارستان در شبکه‌های بهداشتی درمانی کشور تشکیلات و سازمان‌های ارائه دهنده خدمات بهداشتی و درمانی در ایران چگونگی ارائه خدمات و مسائل مدیریتی ایران در زمینه بهداشت و درمان آشنا شده، قادر خواهد بود از این دانش و اطلاعات خود در زمینه مدیریت، جهت تحلیل وضعیت بهبود و ارتقاء ارائه خدمت در نظام بهداشتی و در بخش‌های مختلف استفاده نماید.

ب - اهداف بینابینی

انتظار می‌رود دانشجو پس از گذراندن این درس، قادر باشد:

- ۱ - مفاهیم موجود در سازمان، مدیریت و تعاریف آنرا، بیان کند.
- ۲ - نظریات و مکاتب مدیریتی را بطور خلاصه شرح داده، مقایسه نماید.
- ۳ - اصول و وظایف اصلی مدیریت (برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری، سازماندهی، نظارت و کنترل و ...) را شرح دهد.
- ۴ - تشکیلات و سازمان‌های ارائه دهنده خدمات بهداشتی و درمانی در جهان و ایران را نام ببرد و وظایف و مسئولیت‌های آنها را بیان کند و چگونگی ارائه خدمات بهداشتی درمانی در وضعیت موجود را تحلیل نماید.
- ۵ - مدیریت، ساختار سازمانی و نهادهای سرپرستی، کمیته‌ها و هیئت‌های موجود در بیمارستان را شرح داده و تجزیه و تحلیل نماید.
- ۶ - جایگاه و اهمیت بیمارستانها در شبکه‌های بهداشتی درمانی کشور را بیان و نقاط قوت و ضعف آنها را توضیح دهد.
- ۷ - نظام‌های مدیریت بیمارستان را تطبیق و مقایسه نماید.
- ۸ - شبکه‌های بهداشتی درمانی کشور را از نظر ساختار، ارتباطات، میزان تمرکز و عدم تمرکز، تجزیه و تحلیل نماید.
- ۹ - اصل برنامه‌ریزی را بدلیل اهمیت، از نظر انواع برنامه و برنامه‌ریزی، سطوح مختلف و سلسله مراتب برنامه‌ریزی، روشها، تکنیک‌ها و سیستم‌های برنامه‌ریزی و مراحل آن، توضیح داده، سپس مفاهیم تشخیص،

- ۱۰ - برنامه‌ریزی‌های بهداشتی و درمانی ایران و برخی کشورهای شاخص در جهان یا منطقه را، ارزیابی نماید.
- ۱۱ - جنبه‌های اقتصادی و هزینه‌های بهداشتی درمانی و ارتباط آن با برنامه‌ریزی‌های موجود را تشریح نماید.
- ۱۲ - کیفیت و مفاهیم آن در ارائه خدمات بهداشتی درمانی، شاخص‌های کیفیت و ارتباط هزینه و کیفیت را توضیح و تجزیه و تحلیل نماید.

جدول ۱۷ الف - برنامه درسی مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی (نیمسال اول)

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	آشنایی با اهداف درسی تکالیف - موضوع سمینارهای گروهها - پیش آزمون یا Pretest شفاهی مفاهیم سازمان مدیریت تعاریف موجود در مدیریت	
۲	نظریه‌ها و مکاتب مدیریت (کلاسیک - نئوکلاسیک - سیستمی)	
۳	نظریه‌ها و مکاتب مدیریت (اقتضایی و مقایسه آنها)	
۴	برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری انواع برنامه و برنامه‌ریزی (استراتژیک عملیاتی متمرکز - غیرمتمرکز) و فرآیندهای مربوطه	
۵	ادامه برنامه‌ریزی برنامه‌ریزی بهداشت و درمان روشها و تکنیکها - ارزشیابی و مفاهیم	
۶	ادامه برنامه‌ریزی برنامه‌ریزی بهداشت و درمان روشها و تکنیکها - ارزشیابی و مفاهیم موجود	
۷	مقایسه برنامه‌ریزی در ایران وسایر کشورها و ارزیابی آنها	
۸	سازماندهی نظارت و کنترل رهبری (تئوریها - انگیزش - ارتباطات نوآوری و تغییر)	
۹	ادامه رهبری ارزشیابی خدمات بهداشتی - درمانی (شاخصها - معیارهای کمی و کیفی موجود)	
۱۰	سازمانها و تشکیلات ارائه دهنده خدمات بهداشتی و درمانی در جهان و ایران وظایف و مسئولیت‌های آنها	
۱۱	شبکه‌های بهداشتی درمانی ایران (ساختار - ارتباطات - میزان تمرکز - نقاط قوت و ضعف)	
۱۲	جایگاه بیمارستان در شبکه‌های بهداشتی درمانی و اهمیت آن - ارجاع و مسایل مربوطه به آن	
۱۳	مدیریت - ساختار سازمانی نهادهای سرپرستی کمیته‌ها و هیئت‌ها و تشکل‌های موجود در بیمارستان	
۱۴	جنبه‌های اقتصادی و هزینه‌های بهداشتی - درمانی و ارتباط آن با مدیریت و برنامه‌ریزی خدمات بهداشتی	
۱۵	نوع سیستم‌های ارائه خدمات بهداشتی و درمانی درجهان	
۱۶	کیفیت ارائه خدمات بهداشتی درمانی و ارتباط هزینه‌ها با کیفیت	
۱۷	بحث و تبادل نظر	
۱۸	پاسخ به سوالات	
شیوه آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

۱۱ - ب - اصول مدیریت در برنامه‌ریزی بهداشتی درمانی (نیمسال دوم)

مباحث اختصاصی‌تر مدیریت خدمات بهداشتی جهت ایجاد و ارتقاء مهارت‌های ادراکی و تکنیکی در فراگیران، در این درس و در دوره MPH، مورد تاکید می‌باشد. لذا فراگیران پس از گذراندن درس و ضمن آشنایی با مفاهیم اختصاصی برنامه‌ریزی، کیفیت مراقبت‌های و شاخص‌های اثربخشی و غیره توانایی علمی و عملی بیشتری جهت تجزیه و تحلیل و ارائه راهکار در حیطه ارائه مراقبت‌های بهداشتی درمانی، خواهند داشت. لذا انتظار می‌رود فراگیر، بتواند به اهداف زیر، دست یابد:

الف - اهداف کلی

- ۱- انواع اهداف را با ذکر مثال بیان نموده و انواع استراتژی و عناصر مربوطه را توضیح دهد.
- ۲- خدمات بهداشتی و کیفیت مراقبت را توضیح داده، چگونگی برنامه‌ریزی، اجرا و ارزشیابی آن را شرح دهد.
- ۳- معیارهای سنجش کیفیت مراقبت‌ها، ارزیابی تکنولوژی و شاخصهای اثربخشی خدمات بهداشتی را توصیف نماید.
- ۴- فرهنگ سازمانی، پویایی گروه و مدیریت منابع انسانی را با مفاهیم و روشهای موجود در آنها، توضیح داده و تحلیل نماید.
- ۵- مدیریت در شرایط بحران، مدیریت مشکل و تعارض را شرح دهد.

ب - اهداف بینابینی

- ۱- انواع اهداف را تعریف و برای هر یک مثال بزند.
- ۲- استراتژی، انواع و عناصر آنرا تعریف نموده و با ذکر مثال توضیح دهد.
- ۳- موارد ضروری برای فهم و درک یک خدمت بهداشتی را بیان نماید و جنبه‌های مختلف کیفیت مراقبت‌های بهداشتی را توضیح دهد.
- ۴- معیارهای سنجش کیفیت مراقبت‌ها و تکنولوژی پزشکی را ذکر نموده، با ذکر مثال مشخص نماید.
- ۵- چگونگی ارزیابی و ارزشیابی خدمات بهداشتی درمانی را شرح دهد.
- ۶- شاخصهای اثربخشی خدمات بهداشتی درمانی و استانداردهای ممیزی و اعتباربخشی را شرح دهد و تحلیل کند.
- ۷- فرهنگ سازمانی و اجزای آنرا تعریف نماید.
- ۸- مفهوم پویایی گروه، اهمیت استفاده از گروه در بهداشت و مراحل تشکیل گروه را توصیف کرده و برای مراحل مختلف آن مثالهایی بیان نماید.
- ۹- تغییر سازمانی، مراحل ایجاد تغییر و چگونگی غلبه بر مقاومت در سازمان را شرح داده، تجزیه و تحلیل کند.
- ۱۰- تعارض در سازمان، انواع آن و استفاده بهینه از مدیریت تعارض در سازمان را شرح دهد.
- ۱۱- انواع بلایا را نام برده، چگونگی استفاده از مدیریت در شرایط مختلف بحران یا بلایا را توضیح دهد.
- ۱۲- مراحل مختلف مدیریت حل مشکل در جامعه را شرح داده و بصورت عملی در گروههای کوچک بحث نموده، سپس ارائه نماید.

جدول ۱۷ ب - برنامه درسی مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی (نیمسال دوم)

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	اهداف و کلیات درس معرفی منابع درسی تعاریف و اهداف G.A.O	
۲	چگونگی تدوین اهداف - استراتژی انواع و عناصر آن	
۳	موارد درک یک خدمت بهداشتی کیفیت مراقبت	
۴	چگونگی برنامه‌ریزی و اجرا و ارزشیابی خدمات بهداشتی	
۵	معیار سنجش کیفیت مراقبتها - تکنولوژی پزشکی	
۶	ارزیابی تکنولوژی و ارزشیابی خدمات بهداشتی	
۷	شاخصهای اثربخشی خدمات بهداشتی و درمانی	
۸	استانداردهای ممیزی و اعتبار بخشی خدمات بهداشتی و درمانی	
۹	فرهنگ سازمانی و پویایی گروه	
۱۰	مدیریت تغییر change management	
۱۱	مدیریت تعارض conflict management	
۱۲	مدیریت تعارض conflict management	
۱۳	مدیریت منابع انسانی (حفظ و تامین و نگهداری و ارتقاء)	
۱۴	مدیریت منابع انسانی (حفظ و تامین و نگهداری و ارتقاء)	
۱۵	مدیریت بحران	
۱۶	گام به گام تا حل مسئله (مدیریت حل مشکل) + عملی	
۱۷	گام به گام تا حل مسئله (مدیریت حل مشکل) + عملی	
۱۸	پاسخ به سوالات	
شیوه آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی

- ۱- کتابهای مربوط به برنامه‌ریزی استراتژیک، مدیریت و اجرا و توسعه و مهارتهای رهبری. تالیف و ترجمه آقای دکتر سید جمال الدین طیبی و همکاران. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه علوم پزشکی یزد (سالهای ۱۳۸۲، ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴)
- 2) Goel S.L.Kumar R., (2004). Hospital Managerial Services. Deep & Deep Pul, PVT.New Delhi
- ۳- فرانسیس سی ام، مدیریت بیمارستان (ترجمه) علی کبریای. مؤسسه علمی پژوهش تامین اجتماعی. ۱۳۷۸. تهران.
- ۴- آصف زاده، سعید(۱۳۸۲). مدیریت و تحقیقات بیمارستانی. دانشگاه علوم پزشکی قزوین با همکاری نشر حدیث امروز
- ۵- صدقیانی، ابراهیم (۱۳۸۴) استانداردهای ممیزی و اعتبار بخشی بیمارستان. مؤسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی. چاپ سوم. تهران
- ۶- جاسبی، عبدا... (۱۳۷۱). اصول مبانی مدیریت. انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی تهران. (چاپهای ۱۳۷۱ به بعد قابل استفاده است)
- ۷- کتابهای مدیریت خدمات بهداشتی درمانی سعید آصف زاده، بهمن نیکیور، فرشته مجلسی. (۲جلد) انتشارات دانشگاه تهران
- ۸- کتاب ارزیابی مراقبتهای بهداشتی و درمانی و استانداردهای بیمارستانی. تالیف ابراهیم صدقیانی چاپ اول و دوم (۱۳۸۴) هر دو قابل استفاده می‌باشد. انتشارات جعفری

۱۲ - اقتصاد بهداشت

اقتصاد بهداشت به عنوان یکی از مسائل مهم حوزه بهداشت و درمان کشورها بحساب آمده و همواره مورد توجه مسئولین قرار گرفته است. در کشور ما نیز این مهم مورد التفات بوده ولی به دلیل عوامل مختلف، کمتر به عنوان موضوع مهمی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است بطوری که در برنامه‌ریزی‌ها نیز به دلیل نبودن مهارت‌های لازم کمتر بکار گرفته شده است، در حالی که کشورهای پیشرفته با جدیت و با بکارگیری عینک اقتصادی به این موضوع نگاه کرده و در این رابطه با ایجاد دوره های Ph.D در دانشگاه‌ها به این رشته غنا بخشیده‌اند. با توجه به مطالب پیش‌گفت، انتظار می‌رود فراگیران، پس از گذراندن درس اقتصاد بهداشت در دوره‌های MPH به اهداف ذیل نائل شوند:

اهداف کلی

- ۱ - افزایش توانایی در امر برنامه‌ریزی و سیاستگذاری در حوزه بهداشت و درمان است.
- ۲ - تشخیص نحوه هزینه کردن در حوزه بهداشت
- ۳ - رابطه بین اقتصاد و برنامه ریزی در حوزه بهداشت را تشریح کند.
- ۴ - با ابزارهای تحلیل اقتصادی در حوزه بهداشت آشنا شده و بتواند این ابزارها را بکار گیرد.
- ۵ - با رویکردهای جدید در حوزه سلامت الکترونیکی و اقتصاد بهداشت آشنا شده و بتواند بیان کند.

اهداف بینابینی

- ۱ - مفاهیم اساسی اقتصادی را تعریف نماید.
- ۲ - مفاهیم اساسی اقتصاد بهداشت را تعریف نماید.
- ۳ - با مفاهیم سرمایه گذاری در بخش بهداشت و درمان آشنا گردد.
- ۴ - با مقوله جهانی شدن آشنا گردد.
- ۵ - با خط مشی گذاری آشنا شده و بتواند در حوزه کاری خود خط مشی گذاری کند .
- ۶ - با خط برنامه ریزی آشنا شده و بتواند در حوزه کاری برنامه ریزی خود کند.
- ۷ - با استراتژی‌های بخش آشنا شده و بتواند در حوزه کاری خود استراتژی تدوین کند.
- ۸ - با تحلیل هزینه‌ها آشنا شده و بتواند در حوزه کاری خود هزینه یابی کند.
- ۹ - با شاخص‌های مختلف اقتصادی آشنا شده و بتواند ارزیابی کند.
- ۱۰ - با فرایند جدید در حوزه اقتصادی و سیستم کسب و کارهای نوین، آشنا شده و بتواند بیان کند.

این درس کمک خواهد کرد تا دانشجویان اطلاعات نسبتاً وسیعی در خصوص پیشرفته‌ها و خدمات جدید در اقتصاد و بخش بهداشت و درمان در جهان و ایران کسب کنند. برای روش‌تر شدن شیوه‌های طراحی سیاستها و برنامه ها، مثالهایی از تحولات اساسی این دو بخش ارائه خواهد شد و در مورد نهادهای مختلف دولت و حوزه‌های مهم تصمیم‌گیری بر بخش بهداشت بحث‌های مختلفی انجام خواهد شد. همچنین دانشجویان در ۱۶ جلسه این درس با مسائل مختلف برنامه‌ریزی و سیاستگذاری بهداشتی و درمانی، اعم از دامنه و شمول فعالیت‌های این دو بخش، جهت‌گیری‌های اصلی و عملکرد شاخص کلیدی این دو بخش در برنامه توسعه در ایران آشنا خواهند شد.

جدول ۱۸ - برنامه درسی اقتصاد بهداشت

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	مفاهیم اساسی اقتصاد خرد و کلان	
۲	مفاهیم اساسی اقتصاد بهداشت	
۳	فرآیند جهانی شدن در اقتصاد بهداشت	
۴	خط مشی‌ها و سیاست‌های کلان اقتصادی و مدل‌های توسعه اقتصادی و رشد جهشی در بخش بهداشت و درمان	
۵	مراحل برنامه‌ریزی از منظر اقتصادی در حوزه بهداشت و درمان	
۶	استراتژی‌های کلان بخش بهداشت و درمان	
۷	سمینار	
۸	اقتصاد بهداشت و شاخص‌های تجزیه و تحلیل اقتصادی	
۹	تحلیل هزینه اثربخشی و بهره‌وری در حوزه بهداشت	
۱۰	وضعیت عرضه و تقاضا در حوزه سلامت	
۱۱	مفاهیم عدالت اجتماعی در اقتصاد بهداشت	
۱۲	مراحل خصوصی سازی در اقتصاد بهداشت	
۱۳	شاخص GDP و GNP و اثرات آن در اقتصاد بهداشت	
۱۴	شاخص‌های $Qaly$ و $Daly$	
۱۵	دیدگاه جدید نسبت به اقتصاد و بهداشت ($Net Working$)	
۱۶	مفاهیم کسب و کار الکترونیکی و اقتصاد بهداشت	
۱۷	مفاهیم E- Health و اقتصاد بهداشت	
۱۸	پرسش و پاسخ	
۱۹	سمینار	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع اقتصاد بهداشت

- ۱ - کریمی، ایرج: اقتصاد سلامت، انتشارات گب، ۱۳۸۴.
- ۲ - آصف زاده، سعید: اقتصاد بهداشت، انتشارات دانش امروز، ۱۳۷۱.
- ۳ - Charlese E. Phelps: اقتصاد بهداشت، ترجمه دکتر منوچهر عسگری، انتشارات اقتصاد نو، ۱۳۷۶.
- ۴ - روزبهانی، محمود: تئوری اقتصاد کلان، انتشارات تابان، ۱۳۷۳.
- ۵ - سوفی ویتز، تیم ان سور، ماتیو جووت، روبین تامبسن، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت برنامه ریزی، ترجمه دکتر ابوالقاسم پوررضا، سال ۱۳۸۳.

۱۳ - بهداشت روان

از آنجا که بهداشت روان، علم بهتر زیستن و رفاه اجتماعی در تمامی سطوح زندگی اعم از دوران داخل رحمی، نوزادی، کودکی تا نوجوانی، بزرگسالی و پیری به حساب می‌آید و در تعریف سلامت، در واقع سلامت جسمی، روانی و اجتماعی، مد نظر می‌باشد و از طرفی همواره در خلال همه‌گیری‌های بیماری‌های عفونی و حوادث و سوانح مختلف، بهداشت روان نیز دستخوش اختلال، واقع شده و همه‌گیری رعب و وحشت نیز حادث و مزید بر علت می‌گردد، لازم است فراگیر، پس از گذراندن دوره MPH:

الف - اهداف کلی

- ۱ - با اصول و مبانی بهداشت روان، آشنا شود
- ۲ - افزایش سطح بهداشت روان را در گرو ارتقاء آگاهی‌های جامعه بداند
- ۳ - شناسایی و تشخیص زودرس اختلالات روانی و درمان آنها را گامی در جهت تحقق اهداف بهداشت عمومی تلقی نماید
- ۳ - یکی از راه‌های پیشگیری از بروز بیماری‌های روانی را پیشگیری و درمان بیماری‌های جسمی معرفی کند
- ۴ - وضعیت کلی بهداشت روان در سطح کشور و برخی از اقدامات انجام شده را بیان نماید
- ۵ - ارتباط بهداشت روان و بزهکاری را بیان کند
- ۶ - ارتباط بهداشت روان، اعتیاد و کنترل آن را توضیح دهد

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - بهداشت روان را تعریف نموده، تاریخچه آن را توضیح دهد
- ۲ - ویژگی‌های افرادی که از نظر روانی سالم هستند را بیان کند
- ۳ - اهمیت و اولویت‌های بهداشت روان را شرح دهد
- ۴ - سطوح سه گانه پیشگیری در بهداشت روان را نام برده، با ذکر مثال شرح دهد
- ۵ - اهمیت ادغام بهداشت روان در سیستم مراقبت‌های بهداشتی اولیه کشور را بیان کند
- ۶ - حیطه‌های نیاز به توسعه بهداشت روان در سطح کشور را شرح دهد
- ۷ - اهمیت توجه به بهداشت روان کودکان و نوجوانان را بیان کند
- ۸ - نقش بازدارنده بهداشت روان در سوء مصرف مواد را توضیح دهد
- ۹ - توجه به اهمیت بهداشت روان در بلایای طبیعی را شرح دهد
- ۱۰ - اهمیت تهیه قانون بهداشت روان را متذکر شود
- ۱۱ - سطوح پیشگیری از بزهکاری را شرح داده استراتژی‌های آن را بیان کند
- ۱۲ - با توجه به موقعیت اجتماعی - فرهنگی کشور، استراتژی‌های پیشگیری از بزهکاری را پیشنهاد نماید
- ۱۳ - مفاهیم سوء مصرف و وابستگی به مواد مخدر را توضیح دهد.

جدول ۱۹ - برنامه درسی بهداشت روان

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	حرفه‌های وابسته به بهداشت روان، تاریخچه آسیب شناسی روانی	
۲	نقش مدل‌ها در روی‌آوری علمی آسیب‌شناسی روانی	
۳	مدل‌های رایج در آسیب‌شناسی روانی (مدل فیزیولوژیکی، مدل تحلیل روانی، مدل یادگیری، مدل شناختی، مدل استعداد مزاجی تنش).	
۴	طبقه‌بندی و تشخیص (محورها، دستجات تشخیصی، مباحث مطروحه بندی رفتار نابهنجار)	
۵	روش‌های سنجش بالینی (سنجش شخصیت، سنجش نابهنجاری مغزی، سنجش رفتاری)	
۶	اختلالات عاطفی و واکنش در قبال تنش	
۷	اختلالات اضطرابی (هراس، حالت اضطرابی، اختلال تنش) و PTSD	
۸	اختلالات تنی گونه و افتراقی اختلال تبدیلی (سندروم بریکت)، اختلالات تجزیه‌ای	
۹	اختلالات عاطفی (افسردگی، شیدایی، اختلال دوقطبی، خودکشی)	
۱۰	اختلالات ناشی از مصرف مواد (الکلسم، آرامبخش‌ها و محرکها، نیکوتین، ماری جوانا، LSD و سایر روانگردان‌ها)	
۱۱	اختلالات روانی جنسی (شیزوفرنی) عوارض بالینی شیزوفرنی، دستجات شیروفرنی، آسیب‌شناسی شیزوفرنی، طبقه اجتماعی و شیزوفرنی، نقش خانواده، داده‌های ژنتیکی، عوامل شیمیایی، دستاوردهای نرولوژیکی	
۱۲	اسکیزوفرنی (تاریخچه)	
۱۳	اورژانس‌های روانپزشکی (خودکشی، پرخاشگری‌ها، عوارض حاد دارویی)	
۱۴	اورژانس‌های روانپزشکی (خودکشی، پرخاشگری‌ها، عوارض حاد دارویی)	
۱۵	مشاوره روانپزشکی	
۱۶	وضعیت بهداشت روان در ایران	
۱۷	بهداشت روان کودکان و نوجوانان	
۱۸	پرسش و پاسخ	
شیوه‌آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس بهداشت روان

- ۱ - کتاب جامع بهداشت عمومی، چاپ دوم، سال ۱۳۸۵.
- ۲ - جزوات و مطالبی که در کلاس درس، ارائه خواهد شد.

۱۴ - بهداشت نوجوانان و جوانان

از آنجا که دوران نوجوانی و جوانی، مهم‌ترین دوران شکل‌گیری شخصیت انسان به حساب می‌آید و از طرفی تامین نیازهای بهداشتی این دوران باعث شکوفائی بسیاری از استعدادها و ارتقاء سلامتی انسان می‌شود لذا فراگیر باید تا پایان دوره MPH:

الف - اهداف کلی

- ۱ - مفاهیم، سیاست‌ها و برنامه‌های بهداشت نوجوانان و جوانان در سطح کشور را بدانند
- ۲ - معیارهای سلامت نوجوانان و جوانان را بیان نموده نیازهای اساسی این گروه برای سالم زیستن را متذکر شود
- ۳ - نقش و اهمیت بهداشت نوجوانان و جوانان در بهداشت و توسعه کشور را شرح دهد
- ۴ - قادر به شناخت مشکلات این دوره و برنامه‌ریزی، مدیریت، آموزش و تحقیق در برنامه‌های بهداشتی نوجوانان و جوانان باشد.

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - نقش و اهمیت و اثربخشی برنامه‌های بهداشت نوجوانان و جوانان بر بهداشت و توسعه کشور را متذکر شود
- ۲ - پیامدهای مثبت و منفی افزایش جمعیت نوجوانان و جوانان را بیان کند
- ۳ - ویژگی‌های جسمی - روانی و اجتماعی نوجوانان و جوانان را توصیف نماید
- ۴ - بهداشت بلوغ جسمی و تغذیه‌ای پسران و دختران را شرح دهد
- ۵ - مبانی بهداشت روانی - اجتماعی پسران و دختران را توضیح دهد
- ۶ - در مورد مسائل نوجوانان، نظیر تحصیل، شغل، ازدواج و امثال آن بحث کند
- ۷ - رفتارهای خطرناک در نوجوانان و جوانان (حوادث، سیگار، اعتیاد، خشونت، رفتارهای نامناسب جنسی) را متذکر شود
- ۸ - بیماری‌ها و اختلالات شایع دوران نوجوانی و جوانی را لیست نموده و شرح دهد
- ۹ - نحوه ارزیابی سلامت نوجوانان و جوانان را بیان کند
- ۱۰ - برنامه‌های بهداشتی لازم برای نوجوانان و جوانان را تنظیم کند
- ۱۱ - شیوه‌های نوین ارائه خدمات بهداشتی به نوجوانان و جوانان را بداند و آنان را در برنامه‌های بهداشتی، مشارکت دهد
- ۱۲ - چگونگی مشارکت والدین در ارتقاء سلامت نوجوانان و جوانان را بیان کند
- ۱۳ - نحوه مشاوره با نوجوانان و جوانان را توضیح دهد
- ۱۴ - نحوه برنامه‌ریزی، مدیریت، آموزش و تحقیق در برنامه بهداشت نوجوانان و جوانان را متذکر شود
- ۱۵ - برنامه اجرایی بهداشت نوجوانان و جوانان را شرح دهد.

جدول ۲۰ - برنامه درسی بهداشت جوانان و نوجوانان

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	نقش، اهمیت و اثربخشی برنامه‌های بهداشت نوجوانان و جوانان بر بهداشت و توسعه کشور	
۲	تعاریف و جمعیت نوجوانان و جوانان در جهان و کشور و چشم‌انداز آینده	
۳	افزایش جمعیت جمعیت جوان و پیامدهای مثبت و منفی آن	
۴	ویژگی‌های جسمی، روانی و اجتماعی نوجوانان و جوانان	
۵	بلوغ و بهداشت بلوغ جسمی و تغذیه‌ای در دوران بلوغ پسران و دختران	
۶	علائم و بهداشت روانی و اجتماعی دوران بلوغ در پسران و دختران	
۷	مسائل نوجوانان مثل تحصیل، شغل، ازدواج و ...	
۸	رفتارهای خطرناک در گروه نوجوان و جوان مثل حوادث، سیگار، اعتیاد، خشونت، رفتارهای نامناسب جنسی	
۹	بیماری‌ها و اختلالات شایع دوران نوجوانی و جوانی	
۱۰	ارزیابی وضع سلامت نوجوانان و جوانان	
۱۱	تنظیم برنامه‌های بهداشتی و انجام معاینات نوجوانان	
۱۲	شیوه‌های نوین ارائه خدمات بهداشتی به نوجوانان و جوانان و مشارکت آنها در برنامه‌های بهداشتی	
۱۳	سن و اهمیت و چگونگی ملاحظه والدین در ارتقاء سلامت نوجوانان و جوانان	
۱۴	مشاوره نوجوانان و جوانان	
۱۵	برنامه‌ریزی، مدیریت، آموزش و تحقیق در برنامه بهداشت نوجوانان و جوانان	
۱۶	برنامه اجرایی بهداشت نوجوانان و جوانان در سطح اجرایی	
۱۷	سمینار	
۱۸	پرسش و پاسخ	
شیوه‌آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس بهداشت جوانان و نوجوانان

۱۵ - بهداشت سالمندان

امروزه در سطح جهان، انقلابی در جمعیت‌شناسی، در شرف وقوع است! چرا که حدود ۶۰۰ میلیون نفر افراد سالخورده ۶۰ ساله و بالاتر در سطح جهان وجود دارد و این رقم تا سال ۲۰۲۵ به دو برابر و تا سال ۲۰۵۰ به دو بیلیون نفر افزوده خواهد شد و این درحالیست که بیشترین موارد آن در کشورهای در حال پیشرفت، زندگی خواهند نمود. از طرفی در جهانی که سریعاً رو به پیر شدن به پیش می‌رود افراد سالخورده به طور روزافزونی نقش بحرانی در انجام کارهای داوطلبانه، انتقال تجربه و دانش، کمک به اعضاء خانواده با ایفاء نقش مراقبتی و . . . به عهده خواهند داشت. شایان ذکر است که نقش بحرانی سالمندان، فقط به کشورهای در حال توسعه، محدود نمی‌شود بلکه در کشورهای پیشرفته نیز دارای چنین نقش خطیری هستند و بدیهی است که این نقش عظیم و مشارکت مفید در امر توسعه، زمانی می‌تواند توأم با شادابی و لذت باشد که سالمندان از سلامت کافی برخوردار باشند و بنابراین فراگیر، در پایان دوره MPH لازم است:

الف - اهداف کلی

- ۱ - علل افزایش طول عمر انسان‌ها در اغلب نقاط جهان را توضیح دهد
- ۲ - نیازهای بهداشتی سالمندان در زمان حال و آینده را شرح دهد
- ۳ - تأثیر سن بر اجزای مختلف سیستم ایمنی و عوامل مساعدکننده برای عفونت در سالمندان را بیان کند
- ۴ - دانش و مهارت پیشگیری، تشخیص و اداره بیماری‌های مسری و غیرمسری در این افراد را کسب کرده باشد.

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - سالمندی را تعریف نموده، منظور از نوپیری، پیری و کهنسالی را بیان کند
- ۲ - جمعیت‌شناسی و تغییرات جمعیت سالمندان در جامعه را شرح دهد
- ۳ - تغییرات آناتومیک، فیزیولوژیک و ایمونولوژیک سالمندان را ذکر نماید
- ۴ - لزوم و نحوه مراقبت از سالخوردگان را بیان کند
- ۵ - نحوه پیر شدن ملت‌ها را توضیح دهد
- ۶ - علل زنا نه شدن جمعیت‌ها را شرح دهد
- ۷ - نحوه پیشگیری از بیماری‌های سالمندی از دوران کودکی و جوانی را بیان کند
- ۸ - عوامل موثر بر افزایش کیفیت زندگی سالمندان را ذکر کند
- ۹ - اپیدمیولوژی بیماری‌های شایع در سالخوردگان را شرح دهد
- ۱۰ - رویکرد اپیدمیولوژیک به عفونت‌های ادراری، پنومونی، باکتری می و عفونت‌های داخل شکم را بداند
- ۱۱ - لزوم و نحوه ایمنسازی سالمندان در مقابل بیماری‌های واجد واکسن را شرح دهد
- ۱۲ - مفاد بیانیه دؤمین اجلاس سازمان ملل در مورد حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی سالمندان را به اختصار توضیح دهد.

جدول ۲۱ - برنامه درسی بهداشت سالمندان

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	تاریخچه، مبانی، کلیات و آشنایی با واژه‌های فنی، سابقه در پزشکی نیاکان	
۲	جمعیت‌شناسی و تغییر جمعیت سالمندان	
۳	تغییرات آناتومی، فیزیولوژیک و ایمنی شناختی سالمندان	
۴	ویژگی‌های طب سالمندان	
۵	تظاهرات مهم بیماری‌ها در سالمندان	
۶	اپیدمیولوژی بیماری‌های مسری در سالمندان	
۷	رویکرد اپیدمیولوژیک به عفونت‌های ادراری، پنومونی، باکتری‌می و عفونت‌های داخل شکم را بداند	
۸	اپیدمیولوژی بیماری‌های غیرمسری در سالمندان	
۹	برنامه‌ریزی برای دوران سالمندی فعال از دوران کودکی و نوجوانی	
۱۰	تغذیه سالمندان	
۱۱	فعالیت‌های سالمندان	
۱۲	بهداشت ارگان‌های مختلف بدن سالمندان	
۱۳	نیازهای جسمی و روانی سالمندان	
۱۴	ورزش و تفریحات سالم سالمندان	
۱۵	عوامل موثر بر کیفیت زندگی سالمندان	
۱۶	مصونسازی سالمندان	
۱۷	سمینار	
۱۸	پرسش و پاسخ	
شیوه‌آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس بهداشت سالمندان

۱ - کتاب جامع بهداشت عمومی، سال ۱۳۸۵.

2) Active Ageing, A Policy Framework, World Health Organization, A Contribution of the WHO to Second United Nations World Assembly on Ageing, Madrid, Spain, April 2002

3) "Prevention in childhood of health problems in adult life, Falkner F. ed. World Health Organization, 1980: 53-70

4) H. E. Mr. Masoud Pezeshkian, Minister of Health & Medical Education, ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN, Statement at the Second World Assembly on Ageing, Madrid, Spain, 8th -12th April 2002

5) Hafez Ghda, Bagchi Kalyan : Health Care for the Elderly, WHO, 1994

۱۶ - بهداشت حرفه‌ای

با توجه به تشابه بسیاری از اهداف و تداخل وظایف بهداشت عمومی و بهداشت حرفه‌ای، مبنی بر تامین، حفظ و ارتقاء سلامتی محیط کار و کارکنان عرصهٔ صنعت، حرفه‌های پزشکی و سایر مشاغل، لازم است فراگیر، در پایان دوره MPH :

الف - اهداف کلی

- ۱ - مختصری از تاریخچه، تعاریف، مبانی و دامنه بهداشت حرفه‌ای را بداند
- ۲ - با اصول مرتبط با ایمنی کار و کنترل خطرات و بیماری‌های ناشی از کار، آشنا باشد
- ۳ - ایمنی شیمیایی را توضیح دهد
- ۴ - سلامت کارکنان حرفه‌های پزشکی را جزئی از اجزاء بهداشت حرفه‌ای دانسته اصول، مبانی آن را شرح دهد
- ۵ - اصول مهندسی فاکتورهای انسانی و تطابق شرایط با کاربر را توضیح دهد

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - علل بوجود آمدن علم و هنر بهداشت حرفه‌ای و اهمیت آن را بیان کند
- ۲ - مشاغل و صنایعی که شروع کننده و اجرا کننده علم بهداشت حرفه‌ای بوده‌اند را معرفی نماید
- ۳ - زمان و جایگاه بهداشت حرفه‌ای در ایران را بداند
- ۴ - تعاریف بهداشت حرفه‌ای از دیدگاه سازمان جهانی بهداشت و سازمان بین‌المللی کار را توضیح دهد
- ۵ - اصول بهداشت حرفه‌ای را بداند
- ۶ - اهداف بهداشت حرفه‌ای و راه‌های دستیابی به آن را بداند
- ۷ - سیاست‌های بهداشتی مرتبط با بهداشت حرفه‌ای در ایران را بیان کند
- ۸ - شرایط بهداشت حرفه‌ای و توسعه پایدار را درک کند.
- ۹ - خطر را تعریف کند
- ۱۰ - نحوه شناسایی خطر را شرح دهد
- ۱۱ - چگونگی ارزیابی خطرات را توضیح دهد
- ۱۲ - نحوه از بین بردن یا حذف خطر را شرح دهد
- ۱۳ - طرح‌ها و دستگاه‌های ایمنی را نام ببرد
- ۱۴ - چگونگی استفاده از طرح‌های فرار و بقاء را توضیح دهد
- ۱۵ - سیستم‌ها و دستگاه‌های امداد را نام ببرد
- ۱۶ - انواع تکنیک‌های شناسایی خطرات را نام برده هر یک از آنها را توضیح دهد
- ۱۷ - کاربرد تکنیک تجزیه و تحلیل خطاهای کاری را بیان کند
- ۱۸ - مفاهیم ایمنی شیمیایی را شرح دهد

- ۱۹ - اهمیت مدیریت مواد شیمیایی را بیان نماید
- ۲۰ - تفاوت بین Hazard و Risk را شرح دهد
- ۲۱ - اهداف برنامه ایمنی و مدیریت مواد شیمیایی را بیان نماید
- ۲۲ - مواد آلوده کننده آلی پایدار را نام ببرد
- ۲۳ - علل لزوم آموزش و ارتقاء آگاهی‌ها در زمینه مواد شیمیایی را متذکر شود
- ۲۴ - اهمیت رعایت موازین بهداشتی در پیشگیری از مخاطرات شغلی را شرح دهد
- ۲۵ - اجزاء نظام سلامت کارکنان حرفه‌های پزشکی (HCWs) را نام ببرد
- ۲۶ - راه‌های انتقال عوامل عفونت‌زا در محیط کار را توضیح دهد
- ۲۷ - طغیان‌های ناشی از تماس کارکنان ناقل و بیمار در محیط کار را با ذکر مثال، شرح دهد
- ۲۸ - عفونت‌های قابل انتقال از کارکنان به بیماران و بالعکس را نام ببرد
- ۲۹ - نحوه رویارویی با کارکنانی که در تماس با خون و سایر مایعات بدن قرار گرفته‌اند را شرح دهد
- ۳۰ - لزوم تشکیل پرونده بهداشتی و صدور کارت بهداشتی برای کارکنان را متذکر شود
- ۳۱ - در مورد محدودیت حضور کارکنان بیمار در محل کار، توضیح داده و مثال بزند
- ۳۲ - مفهوم مهندسی فاکتورهای انسانی یا ارگونومی را بیان نماید
- ۳۳ - اهداف ارگونومی و دامنه عملکرد آنرا شرح دهد
- ۳۴ - عوامل سیستم انسان - ماشین را بیان کند
- ۳۵ - آنتروپومتری را شرح داده اهداف آن را ذکر کند
- ۳۶ - ویژگی‌های ارگونومیک ایستگاه‌های کاری نشسته و ایستاده را توضیح دهد
- ۳۷ - روش صحیح حمل دستی بار (به صورت اتفاقی و غیرتکراری) را شرح دهد

جدول ۲۲ - برنامه درسی بهداشت حرفه‌ای

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	شناسایی عوامل مخاطره آمیز شیمیایی	
۲	ارزیابی و مدیریت و ریسک تماس شغلی با مواد شیمیایی	
۳	ارزیابی و مدیریت و ریسک تماس شغلی با مواد شیمیایی	
۴	بیماری‌های رایج شغلی	
۵	ایمنی کار و کنترل خطرات ناشی از کار	
۶	اصول مهندسی فاکتورهای انسانی	
۷	شناسایی عوامل مخاطره آمیز فیزیکی	
۸	ارزیابی و مدیریت و ریسک تماس شغلی به عوامل فیزیکی	
۹	بیماری‌های رایج شغلی	
شبهه آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

۱۷ - برنامه‌ریزی و مدیریت بیماری‌های بومی

وزارت متبوع، برحسب اولویت، با توجه به معیارهای شیوع، بروز، شدت بیماری‌ها، مرگ و میر یا کشندگی و همچنین امکان پیشگیری برای تعدادی از آن‌ها برنامه‌های مدون مبارزه با بیماری‌ها را تدوین نموده که در سراسر کشور به اجرا گذاشته می‌شود و لذا در پایان دوره MPH لازم است فراگیر، قادر باشد :

الف - اهداف کلی

- ۱ - به معرفی اجمالی برنامه‌های کشوری مبارزه با بیماری‌های واگیر، بپردازد
- ۲ - سابقه برنامه‌های موجود را شرح دهد
- ۳ - اهداف کلی و اختصاصی برنامه‌ها را لیست نماید
- ۴ - شاخص‌های عمده برنامه‌ها را بیان کند
- ۵ - وضعیت فعلی برنامه‌ها را شرح دهد
- ۶ - اهداف اصلی ادامه برنامه‌ها را توضیح دهد

اهداف بینابینی

- ۱ - سابقه، اهداف، شاخص‌های عمده، وضعیت فعلی، نقاط قوت و فرصت‌ها، نقاط ضعف و تهدیدها، روند پنج ساله و وضعیت ادامه برنامه کشوری مبارزه با سیاه زخم را شرح دهد
- ۲ - سابقه، اهداف، شاخص‌های عمده، وضعیت فعلی، نقاط قوت و فرصت‌ها، نقاط ضعف و تهدیدها، روند پنج ساله و وضعیت ادامه برنامه کشوری مبارزه با تب خونریزی دهنده کریمه - کونگو (CCHF) را شرح دهد
- ۳ - سابقه، اهداف، شاخص‌های عمده، وضعیت فعلی، نقاط قوت و فرصت‌ها، نقاط ضعف و تهدیدها، روند پنج ساله و وضعیت ادامه برنامه کشوری مبارزه با HIV/AIDS را شرح دهد
- ۴ - سابقه، اهداف، شاخص‌های عمده، وضعیت فعلی، نقاط قوت و فرصت‌ها، نقاط ضعف و تهدیدها، روند پنج ساله و وضعیت ادامه برنامه کشوری مبارزه با وبای التور را شرح دهد
- ۵ - سابقه، اهداف، شاخص‌های عمده، وضعیت فعلی، نقاط قوت و فرصت‌ها، نقاط ضعف و تهدیدها، روند پنج ساله و وضعیت ادامه برنامه کشوری مبارزه با مالاریا را شرح دهد
- ۶ - سابقه، اهداف، شاخص‌های عمده، وضعیت فعلی، نقاط قوت و فرصت‌ها، نقاط ضعف و تهدیدها، روند پنج ساله و وضعیت ادامه برنامه کشوری مبارزه با هیپاتیت‌های B و C را شرح دهد
- ۷ - سابقه، اهداف، شاخص‌های عمده، وضعیت فعلی، نقاط قوت و فرصت‌ها، نقاط ضعف و تهدیدها، روند پنج ساله و وضعیت ادامه برنامه کشوری ایمنسازی (EPI) را شرح دهد
- ۸ - سابقه، اهداف، شاخص‌های عمده، وضعیت فعلی، نقاط قوت و فرصت‌ها، نقاط ضعف و تهدیدها، روند پنج ساله و وضعیت ادامه برنامه کشوری حذف کزاز نوزادی، مبارزه با دیفتتری، سیاه سرفه، تب مالت، هاری، سل، جذام سالک، را شرح دهد.

جدول ۲۳ - برنامه درسی برنامه‌ریزی و مدیریت بیماری‌های بومی

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱		
۲		
۳		
۴		
۵		
۶		
۷		
۸		
۹		
۱۰		
۱۱		
۱۲		
۱۳		
۱۴		
۱۵		
۱۶		
۱۷		
۱۸		
<p>شيوهٔ آزمون آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله</p>		

منابع درس برنامه‌ریزی و مدیریت بیماری‌های بومی

۱۸ - آموزش بهداشت و ارتقای سلامت

با توجه به اینکه کاهش بیماری، مرگ و میر و هزینه‌های سرسام آور پزشکی در گرو فعالیتهای آموزش بهداشت، ارتقای سلامت و پیشگیری از بیماری بوده و بهترین امید برای بهبود درازمدت کیفیت زندگی و سلامت جمعیت‌ها به حساب می‌آید لذا فراگیر، لازم است پس از گذراندن این دوره :

الف - اهداف کلی

- ۱ - آموزش بهداشت را عامل تغییر رفتارهای زیان بخش افراد، گروه‌ها و جمعیت‌ها و تبدیل آن به رفتارهای سودبخش موثر بر سلامت کنونی و آینده آنان تلقی نماید
- ۲ - با بهره‌گیری از روش‌های مختلف آموزش بهداشت، باعث تسهیل پذیرش داوطلبانه رفتارهای موثر بر سلامت گردد
- ۳ - با ترکیبی از فعالیتهای آموزش بهداشت و حمایت‌های محیطی، سازمانی و اقتصادی که از رفتارهای منجر به سلامت فرد، گروه و اجتماع صورت می‌گیرد موجبات ارتقاء سلامت را فراهم نماید.

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - انقلاب اول و دوم در بهداشت عمومی را شرح دهد
- ۲ - اهمیت نقش برنامه‌های آموزش بهداشت و ارتقای سلامت در انقلاب دوم را بیان کند
- ۳ - آموزش بهداشت و ارتقای سلامت را تعریف کند
- ۴ - دلایل استفاده از نظریه‌ها و الگوها در مداخلات بهداشتی را فهرست کند
- ۵ - نظریه و الگو را تعریف کند
- ۶ - مهمترین الگوهای برنامه‌ریزی در آموزش بهداشت را توضیح دهد
- ۷ - مهمترین نظریه‌ها و الگوهای تغییر رفتار را شرح دهد

آموزش بهداشت، در برنامه فعلی MPH به عنوان درس مستقلی مطرح نبوده و یکی از زیرعنوان‌های مباحث خاص در بهداشت عمومی را تشکیل می‌دهد.

۱۹ - اپیدمیولوژی بیماری‌های غیرواگیر

هرچند گذار اپیدمیولوژیک، پدیده پویا و دو طرفه‌ای است و صرفاً به مفهوم دور شدن از معضلات ناشی از بیماری‌های واگیر و درگیر شدن با مشکلات بهداشتی ناشی از بیماری‌های غیرواگیر، نمی‌باشد ولی فرض بر این است که با بهبود وضع بهداشت، شهرنشینی و صنعتی شدن، از میزان موارد، عوارض و مرگ ناشی از بیماری‌های عفونی، کاسته و بر میزان مشکلات بهداشتی ناشی از بیماری‌های غیرعفونی، افزوده می‌گردد. از طرفی با توجه به اینکه در کشورهای پیشرفته صنعتی، در حال حاضر بیماری‌های قلبی - عروقی و سرطان‌ها در راس علل مرگ قرار دارند لذا بیماری‌های غیرمسمی در بسیاری از کشورها به دلیل افزایش طول عمر، طولانی شدن زمان مواجهه با عوامل خطر و تغییر شیوه زندگی، روند صعودی به خود گرفته‌اند و بهداشت جامعه را تهدید می‌نمایند و انتظار می‌رود فراگیر، پس از گذراندن این دوره :

الف - اهداف کلی

- ۱ - اهم بیماری‌های غیرمسمی را بتواند توضیح دهد
- ۲ - زمینه‌های بروز بیماری‌های غیرمسمی شایع را شرح دهد
- ۳ - نحوه پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیرمسمی شایع را بیان کند
- ۴ - نحوه ابلاغ پیام‌های بهداشتی مرتبط با پیشگیری از بیماری‌های غیرمسمی شایع را توضیح دهد

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - وضعیت جهانی و کشوری اعتیاد به دخانیات را بیان کند
- ۲ - بیماری‌های ناشی از استعمال دخانیات و نحوه پیشگیری از آن را شرح دهد
- ۳ - وضعیت جهانی و کشوری سرطان‌های شایع را متذکر شود
- ۴ - راه‌های مختلف پیشگیری و کنترل سرطان‌های شایع را شرح دهد
- ۵ - وضعیت جهانی و کشوری دیابت را توضیح دهد
- ۶ - بیماری‌ها و عوارض مرتبط با دیابت را لیست نماید
- ۷ - نحوه کنترل معضلات بهداشتی ناشی از دیابت را شرح دهد
- ۸ - اپیدمیولوژی چاقی و نحوه پیشگیری و کنترل آن را شرح دهد
- ۹ - وضعیت جهانی و کشوری بیماری‌های قلبی - عروقی را بیان نموده راه‌های کنترل آن را شرح دهد.
- ۱۰ - بزرگی مسئله و فراوانی بیماری‌های غیر مسمی را بداند
- ۱۱ - چک‌لیست مناسبی برای ثبت صحیح ویژگی‌های اپیدمیولوژیک بیماری‌های غیرمسمی، طراحی و ارائه دهد
- ۱۲ - میزان‌های بیماری‌ها در گروه‌های مختلف را بداند
- ۱۳ - منابع محیطی بیماری‌های غیرمسمی را با ذکر مثال شرح دهد
- ۱۴ - اصلاح شیوه زندگی (Change of lifestyle) را جهت پیشگیری از بیماری‌های غیرواگیر، بداند و توضیح دهد.

جدول ۲۴ - برنامه درسی اپیدمیولوژی بیماری‌های غیرواگیر

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	بیماری‌های مزمن غیرواگیر (تعاریف و عوارض خطر)	
۲	اپیدمیولوژی و کنترل بیماری پرفشاری خون	
۳	اپیدمیولوژی و کنترل بیماری عروق کرونر قلب	
۴	اپیدمیولوژی و کنترل تب رماتیسمی و رماتیسم قلبی	
۵	اپیدمیولوژی و کنترل سرطان‌ها (کلیات)	
۶	اپیدمیولوژی و کنترل سرطان‌های پستان و سرویکس	
۷	اپیدمیولوژی و کنترل سرطان‌های پوست	
۸	اپیدمیولوژی و کنترل سرطان‌های مری و معده	
۹	اپیدمیولوژی و کنترل سرطان‌های خون و سیستم رتیکولواندوتلیال	
۱۰	اپیدمیولوژی و کنترل دیابت	
۱۱	اپیدمیولوژی و کنترل اختلالات ناشی از چاقی	
۱۲	اپیدمیولوژی و کنترل سوءتغذیه درشت‌مغذی‌ها (PCM)	
۱۳	اپیدمیولوژی و کنترل سوء تغذیه ناشی از ریزمغذی‌ها (کم خونی ناشی از فقر آهن و کمبود ویتامین A و روی و ...)	
۱۴	اپیدمیولوژی و کنترل بیماری تالاسمی	
۱۵	اپیدمیولوژی و کنترل اعتیاد به مواد مخدر و دخانیات	
۱۶	پیشگیری از بیماری‌های غیرواگیر و اصلاح شیوه زندگی	
۱۷	اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های شایع روانی	
۱۸	اپیدمیولوژی بیماری‌های نوپدید غیرواگیر	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس اپیدمیولوژی غیر واگیر

۱ - عزیزی، فریدون؛ حاتمی، حسین؛ جانقربانی، محسن: اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های شایع در ایران، مرکز تحقیقات غدد درون ریز و متابولیسم دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، نشر اشتیاق، سال ۱۳۷۹.

۲۰ - فوریت‌های بهداشتی و کنترل بیماری‌ها در شرایط اضطراری و اضطراری

پیچیده

از آنجا که طی بروز حوادث و سوانح مختلف، ممکن است بر میزان بروز بیماری‌های مُسری و حتی غیرمُسری افزوده شود و معضلات بهداشتی متعددی به وجود آورد لذا به منظور پیشگیری، درمان و کنترل آن‌ها لازم است فراگیر در طی دوره MPH :

الف - اهداف کلی

- ۱ - ارتباط حوادث غیرمترقبه و بیماری‌ها را شرح دهد
- ۲ - تیم‌های مراقبت بهداشتی و تغذیه را ساماندهی نموده وظایف آنان را بیان کند
- ۳ - شرایط اضطراری و اضطراری پیچیده را شرح دهد
- ۴ - نحوه ارزیابی و کنترل بیماری‌ها در شرایط اضطراری را متذکر شود
- ۵ - موازین پیشگیری از بروز بیماری‌ها طی حوادث غیرمترقبه را بیان کند

ب - اهداف بینابینی

- ۱ - عوامل زمینه‌ساز بروز بیماری‌ها طی حوادث و سوانح را نام برده و توضیح دهد
- ۲ - شایعترین بیماری‌های مرتبط با حوادث را نام ببرد
- ۳ - اصول پیشگیری و مبارزه با بیماری‌های واگیر در پی وقوع حوادث طبیعی را شرح دهد
- ۴ - عوارض و علائمی که بایستی مورد پایش و مراقبت قرار گیرد را نام ببرد
- ۵ - بیماری‌های قابل گزارش به‌وسیله تیم مراقبت را لیست نماید
- ۶ - وظایف تیم مراقبت را توضیح دهد
- ۷ - اقدامات تحت نظارت کمیته بهداشت و درمان را لیست نماید
- ۸ - شرایط اضطراری (بحران) و شرایط اضطراری پیچیده (Complex Emergency) را تعریف نموده با ذکر مثال، توضیح دهد
- ۹ - واژه‌های پنهانده و آواره را تعریف کند
- ۱۰ - مشکلات بهداشتی احتمالی در شرایط اضطراری و اضطراری پیچیده را بیان کند
- ۱۱ - اولویتهای بهداشتی در شرایط اضطراری پیچیده را لیست نماید
- ۱۲ - عوامل زمینه‌ساز بروز بیماری‌ها در شرایط اضطراری پیچیده را نام ببرد
- ۱۳ - اصول پاسخ دهی به نیازهای بهداشتی در شرایط اضطراری را بیان کند
- ۱۴ - اقدامات قابل انجام در شرایط اضطراری را شرح دهد
- ۱۵ - اهمیت برقراری آرامش را متذکر شود
- ۱۶ - به مسئولین بالاتر خود، اعتقاد داشته و سلسله مراتب را مراعات نماید
- ۱۷ - مشکلات عمده پناهندگان را نام ببرد

- ۱۸ - وظایف نظام مراقبت از بیماری‌ها در شرایط اضطراری پیچیده را متذکر شود
- ۱۹ - لزوم هماهنگی‌های لازم به منظور جمع‌آوری اطلاعات بهداشتی، دموگرافیک، موارد مرگ، وضعیت تغذیه و اطلاعات مربوط به بیماری‌ها را متذکر شود
- ۲۰ - بر حسب نیازها و اولویت‌ها برنامه واکسیناسیون را ساماندهی کند
- ۲۱ - علل اصلی مرگ و میر احتمالی در کمپ‌های پناهندگان را لیست نماید
- ۲۲ - منظور از ارزیابی سریع بهداشتی را بداند و قادر به انجام آن در شرایط اضطراری باشد
- ۲۳ - وظایف تیم ارزیابی سریع را شرح دهد
- ۲۴ - متغیرهای مورد نظر در تحقیقات سریع را لیست نماید
- ۲۵ - عنوان مسائلی که باید برای تصمیم‌گیرندگان، گزارش شود را ذکر نماید
- ۲۶ - اولویت‌های بهداشتی که بایستی بوسیله تیم ارزیابی سریع بهداشتی، تعیین شود را نام ببرد
- ۲۷ - منظور از ارزیابی سریع وضعیت تغذیه را بیان کند
- ۲۸ - ترکیب تیم ارزیابی کننده وضعیت تغذیه در شرایط اضطراری را ذکر کند
- ۲۹ - ابزارهای بسیار ضروری برای تیم تغذیه و نکات مورد نظر در ارزیابی سریع را متذکر شود
- ۳۰ - شاخص‌های وجود خطر مرتبط با تغذیه را لیست نماید
- ۳۱ - قادر به بررسی علل سوء تغذیه و ظرفیت تکنیکی در شرایط اضطراری باشد
- ۳۲ - منظور از ظرفیت‌های تکنیکی، پشتیبانی، مدیریتی و اقدامات بهداشت عمومی را بیان کند
- ۳۳ - قادر به ارزیابی شدت مسئله، گستردگی جغرافیایی و گروه‌های اجتماعی - اقتصادی در خطر، باشد
- ۳۴ - ترکیب تیم ارزیاب وزارت متبوع را بیان کند

۲۱ - باکتری‌شناسی، ویروس‌شناسی، تکیاخسته‌شناسی، گرم‌شناسی، قارچ‌شناسی و ایمونولوژی بالینی

از آن‌جا که اساس تشخیص، درمان و پیشگیری و کنترل بیماری‌های عفونی و گرمسیری را دانش و نگرش کافی نسبت به میکروبیولوژی و ایمونولوژی بالینی و آشنایی با مهارت‌های تشخیصی مربوطه تشکیل می‌دهد و شناخت جنبه‌های اپیدمیولوژیک، بالینی و تشخیصی عوامل عفونت‌زا اعم از پریون‌ها، ویروس‌ها، باکتری‌ها، تک‌یاخته‌ها، کرم‌های انگلی و قارچ‌ها نیز اساس پیشگیری و کنترل بیماری‌ها و همه‌گیری‌های احتمالی می‌باشد لذا فراگیر، باید در پایان این دوره:

الف - اهداف کلی

- ۱ - بتواند طبقه‌بندی علمی پریون‌ها، میکروارگانسیم‌ها، فرآورده‌های بیولوژیک و اکتوپارازیت‌ها را فهرست نموده و شرح دهد.
- ۲ - بتواند اصول و مبانی میکروبیولوژیک، سرولوژیک و مولکولی تشخیص، درمان و پیشگیری بیماری‌های عفونی

۳ - دانش، نگرش و مهارتِ اخذ نمونه‌های بالینی مختلف، اعم از مایعات و نسوج بدن، نحوهٔ نگهداری و طریقه ارسال صحیح آن‌ها به آزمایشگاه‌ها را کسب کرده باشد.

۴ - نکات اساسی در اپیدمیولوژی بالینی و کنترل بیماری‌های ناشی از عوامل عفونت‌زای مختلف را بداند و قادر به اجرای سطوح سه گانه پیشگیری باشد.

ب - اهداف بینابینی

۱ - بیماری‌های مهم ناشی از باکتری‌ها، ویروس‌ها، انگل‌ها، قارچ‌ها و فرآورده‌های بیولوژیک را فهرست کرده هر یک از آن‌ها را شرح دهد

۲ - راه‌های تشخیص آزمایشگاهی بیماری‌های عفونی ناشی از عوامل عفونت‌زای مختلف را نام برده روش‌های انتخابی را با ذکر دلایل علمی، شرح دهد

۳ - محیط‌های کشت مناسب به‌منظور کشت میکروارگانیسم‌ها را فهرست نماید و با محیط‌های کشت اختصاصی آشنا باشد

۴ - کشت‌های مختلف را انجام دهد و کلنی‌های ارگانیسم‌های مختلف را شناسایی نماید

۵ - تکنیک‌های جدید کشت و آنتی بیوگرام میکروارگانیسم‌های مختلف را با ذکر مثال شرح دهد

۶ - اسمیر خون محیطی و سایر نمونه‌های بالینی را در زمان مناسبی تهیه نموده و بر حسب مورد، با رنگ آمیزی‌های مربوطه، میکروارگانیسم‌ها را تشخیص دهد

۷ - انواع لارو، تخم و کیست انگل‌های روده‌ای را زیر میکروسکوپ تشخیص دهد

۸ - سیستم‌های دفاع غیراختصاصی و اختصاصی بدن را شرح دهد

۹ - بیماری‌های ناشی از نقایص سیستم ایمنی را فهرست نموده مکانیسم بروز آن‌ها را شرح دهد

۱۰ - اساس و تفسیر تست‌های پوستی را شرح دهد

۱۱ - انواع تست‌های سرولوژیک، موارد کاربرد، محاسن، معایب و اهمیت آن‌ها را در پیگیری پاسخ درمانی با ذکر مثال توضیح دهد

۱۲ - تست‌های سرولوژیک ساده و رایج را انجام داده و تفسیر نماید

۱۳ - اساس ایمونولوژیک واکسیناسیون، محدودیت‌های ساخت، انباشت، حمل و نقل و مصرف واکسن‌ها را شرح دهد

۱۴ - موارد لزوم و ممنوعیت‌های واکسن‌ها را توضیح دهد

۱۵ - با روش‌های بیولوژی مولکولی از جمله Polymerase Chain Reaction (PCR) آشنا باشد و جواب آن را تفسیر نماید

۱۶ - اهمیت و نحوهٔ کنترل عفونت (biosafety) در آزمایشگاه‌های تشخیص طبی را شرح دهد

۱۷ - اکتوپارازیت‌ها و اهمیت بهداشتی - درمانی و تظاهرات بالینی آنها را شرح دهد.

جدول ۲۵ - برنامه درسی ویروس شناسی بالینی

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	کلیات ویروlogy	
۲	تب‌های هموراژیک	
۳	هرپس ویریده (HSV, CMV, VZV, EBV) هرپس ۶، ۷، ۸ (جلسه ۱)	
۴	هرپس ویریده (HSV, CMV, VZV, EBV) هرپس ۶، ۷، ۸ (جلسه ۲)	
۵	هرپس ویریده (HSV, CMV, VZV, EBV) هرپس ۶، ۷، ۸ (جلسه ۲)	
۶	کوروناویروس‌ها و RSV	
۷	روتاویروس‌ها	
۸	بیماری‌های ویروسی قابل انتقال از مادر به جنین (پاپیلوما، پاروو، HTLV1)	
۹	بیماری‌های ویروسی قابل انتقال از مادر به جنین (پاپیلوما، پاروو، HTLV1)	
۱۰	بیماری‌های ویروسی منتقله از طریق خون (AIDS, TTV) (۱)	
۱۱	بیماری‌های ویروسی منتقله از طریق خون (AIDS, TTV) (۲)	
۱۲	بیماری‌های ویروسی منتقله از طریق خون (AIDS, TTV) (۳)	
۱۳	بیماری‌های ویروسی همراه با درگیری دستگاه گوارش (آدنوویروس، آستروویروس، نورواک، کالسی ویروس، اکو و کوکساکسی ...)	
۱۴	بیماری‌های ویروسی همراه با درگیری دستگاه گوارش (آدنوویروس، آستروویروس، نورواک، کالسی ویروس، اکو و کوکساکسی ...)	
۱۵	بیماری‌های ویروسی همراه با درگیری CNS	
۱۶	بیماری‌های ویروسی همراه با درگیری CNS	
۱۷	نقش بیماری‌های ویروسی در ایجاد بیماری‌های مزمن	
۱۸	پریون‌ها و پروبیوتیک‌ها	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس ویروس شناسی بالینی

- 1) Mandell, Douglas, Bennett; Principles and Practice of Infectious Diseases, 6th edition, 2005.
  - 2) Kasper, Braunwald, Fauci, Hauser, Longo, Jameson, Harrison's Principles of Internal Medicine; 16th Edition, 2005.
- ۳ - نسخه الکترونیک مجله نیوانگلند (Nejm) <http://www.nejm.org> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).
- ۴ - نسخه الکترونیک مجله بیماری‌های عفونی بالینی (CID) <http://www.journals.uchicago.edu/CID/home.html> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).

جدول ۲۶ - برنامه درسی تکیاخته شناسی بالینی

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	کلیات و مبانی تکیاخته شناسی	
۲	پلاسمودیوم‌های انسانی (۱)	
۳	پلاسمودیوم‌های انسانی (۲) و روش‌های تشخیص آنها	
۴	اپیدمیولوژی مالاریا در جهان و ایران، مقاومت دارویی، رنگ آمیزی . . .	
۵	سایر پلاسمودیوم‌ها، بازیا، تیلرها	
۶	لیشمانیا و وضعیت آن در ایران	
۷	دنباله لیشمانیاها، رنگ آمیزی نمونه‌ها	
۸	تریپانوزوما و روش‌های تشخیص	
۹	میکروسپورا، پنوموسیستیس جیرووسی	
۱۰	کلیات کوکسیدیاها، توکسوپلازما	
۱۱	ادامه توکسوپلازما، روش‌های تشخیص	
۱۲	کلیات تکیاخته‌های گوارشی و تناسلی، آنتاموبا و روش تشخیص	
۱۳	آنتاموبا هیستولیتیکا، آنتاموبا دیسپار و روش تشخیص	
۱۴	سایر آمیب‌های انسانی و حیوانی، آمیب‌های با زندگی آزاد	
۱۵	تاژکداران گوارشی و تناسلی و روش‌های تشخیص	
۱۶	ادامه تاژکداران، مژه‌داران، رنگ آمیزی و تشخیص	
۱۷	کوکسیدیاها، روده‌ای، کریپتوسپوریدیوم، سیکلوسپورا، ایزوسپورا، سارکوسیستیس و روش تشخیص	
۱۸	پرسش و پاسخ	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله. آزمون عملی: آزمایشگاه

منابع درس تکیاخته شناسی بالینی

- 1) Mandell, Douglas, Bennett; Principles and Practice of Infectious Diseases, 6th edition, 2005.
- 2) Kasper, Braunwald, Fauci, Hauser, Longo, Jameson, Harrison's Principles of Internal Medicine; 16th Edition, 2005.
- ۳ - نسخه الکترونیک مجله نیوانگلند (Nejm) <http://www.nejm.org> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).
- ۴ - نسخه الکترونیک مجله بیماری‌های عفونی بالینی (CID) <http://www.journals.uchicago.edu/CID/home.html> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).

جدول ۲۷ - برنامه درسی کرم شناسی بالینی

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	مبانی و کلیات انگل شناسی	
۲	کلیات سستودها، تنیازیس	
۳	سایر تنیاهای، هیمنولپیس‌ها	
۴	اکینووکوس‌ها	
۵	کلیات ترماتودها، فاسیولا، دیکروسلیوم	
۶	شیستوزوماها و سایر ترماتودها	
۷	کلیات نماتودها، آسکاریس	
۸	تریکوسفال، اکسیور	
۹	استرونژیلوئیدس و تریکوسترونژیلوس	
۱۰	کرم‌های قلابدار	
۱۱	لاروهای مهاجر	
۱۲	پیوک و فیلرها	
۱۳	کلیات بندپاشناسی و دوبالان	
۱۴	پشه‌ها و مگس‌ها	
۱۵	سایر بندپایان	
۱۶	سمینار	
۱۷	سمینار	
۱۸	پرسش و پاسخ	
شیوه‌آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله. آزمون عملی: آزمایشگاه

منابع درس کرم شناسی بالینی

- 1) Mandell, Douglas, Bennett; Principles and Practice of Infectious Diseases, 6th edition, 2005.
- 2) Kasper, Braunwald, Fauci, Hauser, Longo, Jameson, Harrison's Principles of Internal Medicine; 16th Edition, 2005.
- ۳ - نسخه الکترونیک مجله نیوانگلند (Nejm) <http://www.nejm.org> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).
- ۴ - نسخه الکترونیک مجله بیماریهای عفونی بالینی (CID) <http://www.journals.uchicago.edu/CID/home.html> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).
- 4) Arfaa F., Medical Helminthology contains information on worms (helminths) which infect man, 2002, <http://mywebpages.comcast.net/fredarfaa/frmain.htm>.

جدول ۲۸ - برنامه درسی قارچ شناسی بالینی

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	مبانی و کلیات قارچ شناسی بالینی	
۲	مایکوزهای سطحی	
۳	درماتوبیتوزها	
۴	درس عملی (۱)	
۵	کاندیدیازیس، کریپوسپوریدیوزیس	
۶	درس عملی (۲)	
۷	آسپرژیلوزیس، موکورمایکوزیس	
۸	مایستوما، اسپوروتریکوزیس، کروموبلاستومایکوزیس	
۹	درس عملی (۳)	
۱۰	اکتینومایکوزیس، نوکاردیوزیس	
۱۱	کوکسیدیوئیدومایکوزیس، هیستوپلاسموزیس	
۱۲	بلاستومایکوزیس، پاراکوکسیدیوئیدومایکوزیس	
۱۳	سایر قارچ‌ها و پروتوتوکوزیس	
۱۴	پنوموسیستیس	
۱۵	درس عملی (۴)	
۱۶	نحوه نمونه‌گیری و حمل نمونه‌ها	
۱۷	پرسش و پاسخ و تمرین	
۱۸	پرسش و پاسخ و تمرین	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله. آزمون عملی: آزمایشگاه

منابع درس قارچ شناسی بالینی

- 1) Mandell, Douglas, Bennett; Principles and Practice of Infectious Diseases, 6th edition, 2005.
- 2) Kasper, Braunwald, Fauci, Hauser, Longo, Jameson, Harrison's Principles of Internal Medicine; 16th Edition, 2005.

۳ - نسخه الکترونیک مجله نیوانگلند (Nejm) <http://www.nejm.org> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).

۴ - نسخه الکترونیک مجله بیماری‌های عفونی بالینی (CID) <http://www.journals.uchicago.edu/CID/home.html> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).

جدول ۲۹ - برنامه درسی باکتری شناسی بالینی

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	مقدمه و کلیات باکتری‌ها و بیماری‌های ناشی از آنها	
۲	کوکسی‌های گرم مثبت	
۳	استافیلوکوک‌ها و عفونت‌های ناشی از آنها	
۴	استرپتوکوک‌ها و عفونت‌های ناشی از آنها	
۵	باسیل‌های گرم مثبت با تاکید بر کورینه باکتری‌ها	
۶	عفونت‌های لیستریایی و ناشی از باسیلوس‌ها	
۷	کوکسی‌های گرم منفی با تاکید بر عفونت‌های نایسریایی و موراکسلایی	
۸	باسیل‌های گرم منفی با تاکید بر ویبریوهای پاتوژن	
۹	کامپیلوباکتر و هلیکوباکتر	
۱۰	پسودومونا آئروژینوزا و بورخولدريا مائی و پسودومالئی	
۱۱	لژیونلاها و عفونت‌های ناشی از آنها	
۱۲	بارتونلاها و عفونت‌های ناشی از آنها	
۱۳	اسپیروکت‌ها با تاکید بر لپتوسپیرا و بورلیا	
۱۴	باسیل‌های بی‌هوازی با تاکید بر گازگانگرن	
۱۵	مایکوباکتریوم‌ها با تاکید بر راه‌های تشخیص آزمایشگاهی	
۱۶	گونه‌های اکتینومایسس و نوکاردیا	
۱۷	مایکوپلازماها	
۱۸	کلامیدیاها	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله. آزمون عملی: آزمایشگاه

منابع درس باکتری شناسی بالینی

- 1) Mandell, Douglas, Bennett; Principles and Practice of Infectious Diseases, 6th edition, 2005.
- 2) Kasper, Braunwald, Fauci, Hauser, Longo, Jameson, Harrison's Principles of Internal Medicine; 16th Edition, 2005.

۳ - نسخه الکترونیک مجله نیوانگلند (Nejm) <http://www.nejm.org> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).

۴ - نسخه الکترونیک مجله بیماری‌های عفونی بالینی (CID) <http://www.journals.uchicago.edu/CID/home.html> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).

جدول ۳۰ - برنامه درسی ایمنی شناسی بالینی

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	مقدمه کلیات و مبانی ایمنی شناسی بالینی	
۲	آنتی‌بادی‌ها و نقایص آنها	
۳	آنتی‌بادی‌ها و نقایص آنها	
۴	آنتی‌بادی‌ها و نقایص آنها	
۵	کمپلمان‌ها و نقایص آنها	
۶	فاگوسیت‌های گرانولوسیتیک	
۷	دفاع ناشی از ایمنی سلولی در مقابل عفونتها	
۸	دفاع ناشی از ایمنی سلولی در مقابل عفونتها	
۹	دفاع ناشی از ایمنی سلولی در مقابل عفونتها	
۱۰	دفاع ناشی از ایمنی سلولی در مقابل عفونتها	
۱۱	رابطه تغذیه، ایمنی و عفونت	
۱۲	نحوه ارزیابی بیماران مشکوک یا مبتلا به نقایص ایمنی	
۱۳	نحوه ارزیابی بیماران مشکوک یا مبتلا به نقایص ایمنی	
۱۴	نحوه ارزیابی بیماران مشکوک یا مبتلا به نقایص ایمنی	
۱۵	ایمنی غیراختصاصی	
۱۶	ایمنی غیراختصاصی	
۱۷	آزمون‌های سرولوژیک و تشخیص و پیگیری بیماری‌ها	
۱۸	نکات عملی و کاربردی ایمونولوژی	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس ایمنی شناسی بالینی

- 1) Mandell, Douglas, Bennett; Principles and Practice of Infectious Diseases, 6th edition, 2005.
- 2) Kasper, Braunwald, Fauci, Hauser, Longo, Jameson, Harrison's Principles of Internal Medicine; 16th Edition, 2005.

۳ - نسخه الکترونیک مجله نیوانگلند (Nejm) <http://www.nejm.org> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).

۴ - نسخه الکترونیک مجله بیماری‌های عفونی بالینی (CID) <http://www.journals.uchicago.edu/CID/home.html> (مربوط به سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۵).

۲۲ - مدیریت بلایا (Disaster)

کشور جمهوری اسلامی ایران جزو ده کشور حادثه خیز دنیاست. حوادثی مانند زلزله، سیل، رانش زمین، خشکسالی، آفات نباتی و ... پیش از ۹۰٪ از جمعیت کشور را در معرض خطر، قرار داده است. حوادث ترافیکی نیز مزید بر علت شده و تبدیل به یک بلای مزمین شده است به طوری که بیش از ۲۸۰۰۰ نفر در سال کشته و بیش از ۲۵۰/۰۰۰ نفر در سال زخمی ایجاد میکند که نیاز به مراقبت بیمارستانی دارد. آموزش نامناسب در زمینه مدیریت بلایا باعث شده است که برنامه‌ریزی برای مدیریت این حوادث دچار اشکال باشد.

اهداف کلی

- ۱ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه اصول و مبانی مدیریت بلایا
- ۲ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه مدیریت بلایا در نظام سلامت
- ۳ - آموزش مدیریت اورژانس پیش بیمارستانی در بلایا
- ۴ - آموزش مدیریت اورژانس بیمارستانی در بلایا

اهداف بینابینی

- ۱ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه اصول سیاستگذاری در مدیریت بلایا
- ۲ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه چالش‌های مدیریت بحران در ایران و جهان
- ۳ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه ارزیابی خطر پذیری و ظرفیتها
- ۴ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه اصول برنامه‌ریزی برای شرایط اضطراری
- ۵ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه مدیریت آموزش همگانی و تخصصی در بلایا
- ۶ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه مدیریت مانور در بلایا
- ۷ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه مدیریت نظام سلامت در بلایا
- ۸ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه مدیریت EMS در بلایا
- ۹ - آموزش مدیران و پزشکان در زمینه مدیریت EO در بلایا

جدول ۳۱ - برنامه درسی مدیریت بلایا

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	چالش‌های مدیریت بحران در عرصه سلامت در سطح ملی و بین‌المللی	
۲	اصول ارزشیابی خطرپذیری و ظرفیت‌ها (VCA)	
۳	اصول برنامه‌ریزی برای فاز مقابله (Disaster planning)	
۴	اصول اجرای مانور در مدیریت بحران (Disaster drills)	
۵	مدیریت اورژانس پیش‌بیمارستانی در بلایا (۱)	
۶	مدیریت اورژانس پیش‌بیمارستانی در بلایا (۲)	
۷	مدیریت سیستم تروما (پایه)	
۸	مدیریت سیستم تروما (پیشرفته)	
۹	اصول مدیریت سلامت در بلایا و سوانح پیچیده (Complex emergencies)(1)	
۱۰	اصول مدیریت سلامت در بلایا و سوانح پیچیده (Complex emergencies)(2)	
۱۱	فیزیک پایه و تریاژ در بلایا	
۱۲	شناخت انواع بلایای طبیعی و ساخته دست بشر و مدیریت سلامت آنها (۱)	
۱۳	شناخت انواع بلایای طبیعی و ساخته دست بشر و مدیریت سلامت آنها (۱)	
۱۴	اصول مدیریت آموزش و پژوهش در مدیریت بلایا	
۱۵	اصول و مبانی مدیریت اورژانس بیمارستانی (۱)	
۱۶	اصول و مبانی مدیریت اورژانس بیمارستانی (۲)	
۱۷	اصول تدوین برنامه مدیریت بحران در بیمارستان (Hospital Disaster Planning)	
۱۸	اصول تدوین راهنماهای عملیاتی (Guidelines) بالینی در مدیریت بحران	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله. آزمون عملی: آزمایشگاه

منابع درس مدیریت بلایا

- ۱- کتاب جامعه آماده (۱) تالیف دکتر شهرام علمداری.
- ۲- جزوات و اسناد سازمان جهانی بهداشت. منابع موجود در سایت اینترنتی WHO.
- ۳- کتاب Meyer مدیریت اورژانس.

نکته - جزوات و اسلایدها (توسط استاد) در اختیار دانشجویان قرار خواهد گرفت.

۲۳ - جامعه‌شناسی سلامت و بیماری (بهداشت و پزشکی): مباحث پیشرفته

Sociology of Health & Illness (Medical Sociology)

اهداف درس

زیست پزشکی که نگاه غالب در آموزش و عمل پزشکی در دوره‌های گذشته کشورهای غربی بوده و هنوز هم در کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران مسلط است، پزشکی، بیماری و بهداشت را امور جسمی - فیزیکی میداند و هم آسیب شناسی و هم مواجهه و درمان را نیز در قالب علوم زیست - طبیعی دنبال می‌کند. اما در چند دهه گذشته به صورت روزافزونی نگاه به این حوزه‌ها در حال تغییر بوده و مرتباً نقش عوامل اجتماعی دخیل در بیماری، بهداشت و درمان، بیشتر و بیشتر شناسایی شده و مورد مطالعه قرار گرفته و در برنامه‌ریزی‌ها لحاظ شده‌اند. وسعت و سرعت ورود رویکرد جامعه‌شناختی به این حوزه آنقدر زیاد بوده است که جامعه‌شناسی پزشکی و بهداشت را نه تنها به یکی از شاخه‌های مستقل جامعه‌شناسی، بلکه به یکی از بزرگترین، کاربردی‌ترین، مفیدترین و مقبول‌ترین شاخه‌های علوم اجتماعی تبدیل کرده است.

در این درس، فراگیران، علاوه بر آگاهی بیشتر از چند و چون جنبه‌های اجتماعی - فرهنگی بیماری و بهداشت، راه‌های بکارگیری دیدگاه‌های جامعه‌شناختی را در طرح و برنامه‌ریزی ارائه خدمات بهداشتی - درمانی تمرین می‌کنند. علاوه بر این پزشکی را بعنوان یک نهاد، مورد مطالعه قرار داده و جنبه‌های مختلف ساختاری، سازمانی، عملکردی، هنجاری، آموزشی و حرفه‌ای آنرا مورد بررسی جامعه‌شناختی قرار می‌دهند. کشور ایران هم در آموزش و هم در مطالعات میدانی مورد تاکید خواهد بود.

جدول ۳۲ - برنامه درسی جامعه‌شناسی پزشکی

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	طرح مساله و مدل زیست پزشکی	
۲	تاریخچه ورود عوامل اجتماعی در مطالعات بیماری، بهداشت، درمان و پیشگیری	
۳	ریشه‌های اجتماعی بیماری، بیماری: معنای اجتماعی	
۴	جامعه‌شناسی بیماریهای خاص: بیماریهای مزمن، بیماریهای ذهنی، اعتیاد	
۵	جامعه‌شناسی بهداشت جوانان و سالمندان	
۶	جامعه‌شناسی طبابت، اشکال طبابت تخصص پزشکی، تخصص پزشکی	
۷	بیمه‌ها، کیفیت درمان، رضایت درمان	
۸	رضایت پزشک	
۹	جامعه‌شناسی خدمات پزشکی	
۱۰	سازمان نظارتی و بیمارستانهای حرفه‌ای	
۱۱	ساختار مختلط آموزشی و حرفه‌ای	
۱۲	نقش دولت در ارائه خدمات بهداشتی	
۱۳	بخش خصوصی در ارائه خدمات بهداشتی	
۱۴	جامعه‌شناسی آموزش پزشکی، سازمان حرفه‌ای پزشکی	
۱۵	انواع دوره‌ها و دانشکده‌های پزشکی	
۱۶	خاستگاه‌های اجتماعی - طبقاتی دانشجویان پزشکی	
۱۷	فرآیند اجتماعی شدن دانشجویان پزشکی، انتخاب و گزینش دانشجو	
۱۸	تحقیقات و مطالعات جامعه‌شناختی بیماری، پزشکی، بهداشت و درمان در ایران و جهان	
شیوه‌آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله، ترجمه و تحقیق، سمینار

منابع درس جامعه‌شناسی پزشکی

- ۱ - آرمسترانگ - توکل، جامعه‌شناسی پزشکی، انتشارات دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۷۲
- ۲ - محسنی، منوچهر، جامعه‌شناسی پزشکی و بهداشت، انتشارات طهوری، ۱۳۶۷
- 3- Albrecht, G.L., Fitzpatrick, R., and Scrimshaw, S.C.,(Eds) , (2000) Hand book of Social
- 4- Bird, C.E., Conrad, P.,and Fremont, A.m.,(Eds) handbook of Medical Sociology. 5th Edition, Upper saddle River NJ; Prentice Hall.
- 5- Cockerhand, William C. (2006), Medical Sociology, Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, Ninth. Edition.
- 6- Conrad, Peter. (Ed)(2005), The Sociology of Health and illness: Critical Perspective. New York: Worth Publishers. Sixth Edition.
- 7- Daniel , Eileen.(Ed)(2004) , Taking Sides : Clashing Views on Controversial Issues in Health and Society. Guilford, CT: The McGraw – Jill
- 8-Illich, Jvan, (1982), Medical Nemesis, Pantheon2.
- 9-Nettleton, Sarah, (2006), Sociology of Health and illness.
- 10- Rogers, Anne, and Pilgrim,David (2005) , A Sociology of Mental Health and illness.

۲۴- اخلاق و حقوق پزشکی

با مطالعه اخلاق و حقوق پزشکی دانشجویان MPH با مبانی اخلاق پزشکی، قوانین و مقررات جاری و اصول کلی حاکم بر رفتار شغلی خود آشنا می‌شوند و در پرتو آموزش این درس می‌توانند به چارچوبی کاربردی برای تصمیم‌گیری اخلاقی دست یابند.

اهداف کلی

- ۱- آشنایی، مبانی اخلاق پزشکی
- ۲- مطالعه اخلاق پزشکی در تمدن ایران اسلامی
- ۳- بررسی رابطه فقه و حقوق و اخلاق پزشکی
- ۴- و آموزش حقوق پزشکی و موضوعات مورد مطالعه آن

اهداف بینابینی

پس از یادگیری این درس، فرا گیرنده می‌تواند:

- ۱- ضمن آشنایی با مفاهیم حقوق و اخلاق پزشکی ارتباط منطقی بین این دو را درک و ضرورت وجود آنها را توضیح دهد.
- ۲- در پرتو نگاه به تمدن درخشان ایران اسلامی با بهره‌گیری از دستاوردهای نوین زیست پزشکی به تجزیه و تحلیل موازین اخلاقی و حقوقی بپردازد.
- ۳- به پاسخی روشن در قبال سؤالات و ابهامات اخلاقی و حقوقی مربوط به حرفه خود دست یابد.
- ۴- با چالشهای اخلاقی و حقوقی جامعه پزشکی خصوصاً مسائل پزشکی آشنا و به تبیین راهکارهای برون رفت از آن بپردازد.
- ۵- سرانجام اینکه با تنظیم رفتار حرفه‌ای خود با موازین اخلاقی و حقوقی و ترویج و گسترش آن در جامعه پزشکی زمینه حاکمیت اخلاق و گسترش حقوق را فراهم سازد.

جدول ۳۳ - عناوین درس اخلاق و حقوق پزشکی

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	درآمدی بر اخلاق پزشکی	
۲	مطالعه اخلاق پزشکی در تمدن ایرانی اسلامی	
۳	سوگند نامه‌های پزشکی	
۴	تاریخ پزشکی ایران و جهان	
۵	مبانی اخلاق پزشکی	
۶	رابطه پزشک و بیمار	
۷	فلسفه اخلاق (تئوری‌های اخلاقی)	
۸	اخلاق پزشکی تطبیقی	
۹	اخلاق در پژوهش‌های پزشکی	
۱۰	حقوق پزشکی و موضوعات مورد مطالعه آن	
۱۱	رضایت آگاهانه و برائت قبل از عمل	
۱۲	افشاء اسرار پزشکی	
۱۳	مهندسی ژنتیک	
۱۴	قتل ترحم آمیز (آنانازی)	
۱۵	پیوند اعضا	
۱۶	تلقیح مصنوعی	
۱۷	شبیه سازی انسان	
۱۸	مسئولیت پزشکی و انواع آن	
شیوه آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله

منابع درس اخلاق پزشکی

- ۱- کلیات اخلاق پزشکی - جلد اول « مطالعات و تحقیقات اخلاق پزشکی وزارت بهداشت ۱۳۷۳.
- ۲- حقوق پزشکی (مجموعه مقالات) دوره شش شش جلدی - دکتر محمود عباسی، انتشارات حقوقی، ۱۳۸۳-۱۳۶۷.
- ۳- اخلاق پزشکی به انضمام مختصری از تاریخ پزشکی، معاونت فرهنگی وزارت بهداشت ۱۳۷۰.
- ۴- مداخله و تامل در اخلاق پزشکی، رونالد ماسن، جلد دوم، مرکز مطالعات و تحقیقات اخلاق پزشکی ۱۳۷۴.
- ۵- قوانین اخلاقی - فردریک سالابارو، ترجمه دکتر محمود عباسی، انتشارات حقوقی ۱۳۸۲.
- ۶- مجموعه مقالات اخلاق پزشکی، جلد سوم، مرکز مطالعات و تحقیقات اخلاق پزشکی، ۱۳۷۳.
- ۷- مطالعه تطبیقی حقوق بیماران، (WHO)، ترجمه دکتر باقر لاریجانی و دکتر محمود عباسی، چاپ دوم انتشارات حقوقی ۱۳۸۰.
- ۸- تاریخ و اخلاق پزشکی، دکتر مهدی محقق، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران.
- ۹- حقوق، اخلاق و پزشکی دی. جی. اسکيج، ترجمه دکتر محمود عباسی و بهرام مشایخی، انتشارات ۱۳۸۱ حقوقی ۱۳۸۲.
- ۱۰- سیری در پزشکی نیاکان، تالیف دکتر حسین حاتمی، ۱۳۸۳، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- ۱۱- حقوق و مسئولیت پزشکی در آیین اسلام، قیس بن محمد آل شیخ مبارک، ترجمه دکتر محمود عباسی، انتشارات حقوقی ۱۳۷۸.
- ۱۲- سلسله مباحث حقوق پزشکی (دوره دوازده جلدی) دکتر محمود عباسی، انتشارات حقوقی ۱۳۸۳-۱۳۸۰.
- ۱۳- مجموعه کدهای اخلاق پزشکی، دکتر محمود عباسی، مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۳۸۵.
- ۱۴- حقوق و پزشکی، بلیندایننت، ترجمه: کتر محمود عباسی، انتشارات حقوقی ۱۳۸۴.
- ۱۵- رابطه پزشک و بیمار، دکتر محمدرضا زالی، فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۷.

جدول ۳۴ - کاربرد عمومی کامپیوتر (مهارت‌های اصلی)

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	مبانی کامپیوتر و آشنایی با ویندوز	
۲	نحوه کار با ویندوز و معرفی آیکونها	
۳	طریقه کپی کردن و حذف کردن، ...	
۴	ایجاد short cut, restore	
۵	نصب پرینتر و زبان	
۶	نحوه پاراگراف بندی و ایجاد tab	
۷	طریقه صفحه بندی در word	
۸	آشنایی کامل با ابزار ترسیم	
۹	رسم جدول در محیط word	
۱۰	طریقه فرمول نویسی و ستون بندی	
۱۱	ایجاد سر صفحه و پاورقی و توضیحات	
۱۲	تشکیل فرم در word و دیاگرام	
۱۳	آشنایی با محیط پاورپوینت	
۱۴	نحوه انیمیشن گذاری	
۱۵	ایجاد دکمه و طراحی اسلاید	
۱۶	نمایش و مطالب تکمیلی پاور پوینت	
۱۷	تمرین	
۱۸	پرسش و پاسخ و تمرین	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه. آزمون عملی: تایپ و رسم نمودار

منابع درس کامپیوتر

۲۵ - شاخص‌های اجتماعی مرتبط با سلامت

اپیدمیولوژی اجتماعی، عبارت است از؛ مطالعه سیستماتیک سلامت، رفاه و شرایط و مشکلات اجتماعی و عوامل مؤثر بر آنها با استفاده از روشهای اپیدمیولوژیک تا بدان وسیله، روشهای مداخله‌گرانه، برنامه‌ها و سیاست‌هایی را برگزینیم تا باعث کاهش اثرات منفی بر سلامت و کاهش بروز بیماریها شده موجبات ارتقاء سلامت فراهم گردد.

مشکلات اجتماعی بخصوص در این تعریف جایگاه ویژه‌ای دارد زیرا بسیاری از مسائلی که امروزه در بهداشت عمومی با آن مواجه هستیم مثل چاقی، بیماریهای عفونی، سوء استفاده از اطفال و استفاده از مواد مخدر در ارتباط با رفتارهای شخصی و متاثر از ساختارهای اجتماعی مانند توزیع غیر عادلانه ثروت، اختلاف طبقاتی و منابع اجتماعی می‌باشند.

اهداف اصلی

- ۱ - شناخت و درک مدل‌های تئوریک که در اپیدمیولوژی اجتماعی استفاده میشوند
- ۲ - توانمندسازی دانش‌آموختگان جهت شناخت مدل ارجح در تحقیقات گسترده اجتماعی مرتبط با سلامت
- ۳ - آشنایی با روش‌های تحقیقاتی در زمینه اپیدمیولوژی اجتماعی
- ۴ - توانمندسازی دانش‌آموختگان در راستای تلفیق آموزه‌های تئوریک و عملی به منظور ارتقاء سطح سلامت

اهداف بینابینی

- ۱ - شناخت روش‌های اپیدمیولوژیک در ارتقاء سطح سلامت
- ۲ - معرفی و توصیف مواردی از تحقیقات که در زمینه اپیدمیولوژی اجتماعی صورت گرفته است
- ۳ - آشنایی با مفاهیم اصلی اپیدمیولوژی اجتماعی
- ۴ - شناخت عوامل اجتماعی، اقتصادی و محیطی بعنوان عامل خطر بیماریها
- ۵ - آشنایی با عوامل روانی - اجتماعی و ارتباط آنها با سلامت در سنین مختلف (کودکی)
- ۶ - آشنایی با عوامل روانی - اجتماعی و ارتباط آنها با سلامت در سنین مختلف (بزرگسالی)
- ۷ - آشنایی با عوامل روانی - اجتماعی و ارتباط آنها با سلامت در سنین مختلف (سالخوردگی)

جدول ۳۵ - عناوین درس شاخصهای اجتماعی مرتبط با سلامت

جلسه	عنوان درس	ملاحظات
۱	منظور از فاکتورهای اجتماعی چیست و چرا ارتباط آنها با سلامت باید بررسی شود؟	
۲	عوامل روانی - اجتماعی و ارتباط آنها با سلامت در سنین مختلف (کودکی)	
۳	عوامل روانی - اجتماعی و ارتباط آنها با سلامت در سنین مختلف (بزرگسالی)	
۴	عوامل روانی - اجتماعی و ارتباط آنها با سلامت در سنین مختلف (سالخوردگی)	
۵	بررسی یک نمونه از مطالعات اپیدمیولوژی اجتماعی	
۶	چگونه صحت گزارش یک تحقیق را ارزیابی کنیم؟	
۷	ارائه خلاصه یک مقاله اپیدمیولوژی اجتماعی در گروههای پنج نفره توسط دانش آموختگان	
۸	آشنایی با متد Over-Cross در مطالعات اپیدمیولوژیک	
۹	پرسش و پاسخ	
شیوهٔ آزمون		آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه. آزمون عملی: تایپ و رسم نمودار

منابع درس شاخص‌های اجتماعی مرتبط با سلامت

- 1) Marmot MG, Wilkinson RG. Social determinants of health. London. Oxford University Press, 2005.
- 2) Kagaminiori S, Nasermoaddeli A, Wang HB. Psychosocial Stressors in inter – human relationships and health at each life stage: A review. Environmental health and preventive Medicine. 9,73-86,2004
- 3) Kivimaki M, Leinio – Arjas P, Luukkonen R, Riihimaki H, Vhetra , Kirjonen J. work stress and risk of cardiovascular mortality: Prospective cohort study of industrial employees. Bmj. 325,857-862,2002.
- 4) Cheng y, kawachi I, Coakley EH, Shwartz J, Colditz G. Association between psychosocial work characteristics and health functioning in American women: Projective study. Bmj. 1320: 1432-1436,2000
- 5) Hills M, Armitage P. the two – period cross _ over clinical trial. British Journal of clinical pharmacology. 8; 7-20,1979
- 6) Grimes DA, Schulz KF. Bias and causal associations in observational research. Lancet, 359: 248-252, 2002.

*****

جدول ۳۶ - مباحث خاص در بهداشت عمومی (۲)

عنوان درس	ساعات	محل برگزاری
تعاریف، کلیات و سطوح پیشگیری	۲	دانشکده بهداشت
آموزش بهداشت	۴	دانشکده بهداشت
بهداشت جوانان	۲	دانشکده پزشکی
آشنایی با فعالیت‌های بهداشتی جمعیت هلال احمر و بازدید از عرصه‌های فعالیت	۲	جمعیت هلال احمر
پزشکی جغرافیایی	۲	دانشکده بهداشت
بهداشت مدارس	۴	دانشکده بهداشت
مدیریت سلامت در جمهوری اسلامی	۲	دانشکده بهداشت
شیوه آزمون	آزمون کتبی: چهارگزینه‌ای، تشریحی، جواب‌های کوتاه، حل مسئله	

منابع تدوین این مجموعه:

- کتاب بهداشت عمومی آکسفورد، چاپ ۲۰۰۴
- کتاب بیماری‌های عفونی مندل، چاپ ۲۰۰۵
- کتاب جامع بهداشت عمومی (وزارت بهداشت، دانشکده‌های بهداشت دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران و شهید بهشتی، ۱۳۸۵)
- اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های شایع در ایران (دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۷۹)
- اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های مرتبط با دفاع بیولوژیک (معاونت سلامت وزارت بهداشت، ۸۱)
- نوپدیدی و بازپدیدی بیماری‌ها و سلامت حرفه‌های پزشکی (معاونت سلامت وزارت بهداشت، ۸۲)
- متن اولیه اهداف آموزشی رشته بیماری‌های عفونی و گرمسیری (وزارت بهداشت، ۱۳۸۲)
- متن اولیه برنامه آموزشی رشته فوق تخصصی بیماری‌های عفونی (وزارت بهداشت، سال ۱۳۸۵)
- متن اولیه برنامه MPH دانشکده‌های بهداشت دانشگاه تهران، اصفهان، تبریز و شیراز، ۸۳
- برنامه MPH دانشگاه‌های معتبر جهان (سایت‌های مختلف اینترنت، ۲۰۰۷)

جدول ۳۷ - اعضاء هیئت علمی دانشکده بهداشت و سایر دانشکده‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی که مسئولیت تدریس در دوره‌های MPH را به عهده دارند:

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدرک	رشته تحصیلی	درجه علمی	موضوع درس
۱	دکتر هوشنگ ساغری	MD, MPH	بیماری‌های عفونی	استاد	نوپدیدودفاع بیولوژیک
۲	دکتر محمدرضا نظری	Ph.D	انگل شناسی	استاد	بیماری‌های کرمی
۳	دکتر یدالله محرابی	Ph.D	متخصص آمار	دانشیار	آمار زیستی و کامپیوتر
۴	دکتر مسعود کیمیگر	Ph.D	متخصص تغذیه	استاد	تغذیه در سلامت و ...
۵	دکتر حمید سوری	Ph.D	اپیدمیولوژیست	دانشیار	روش تحقیق اصول اپیدمیولوژی
۶	دکتر فریدون عزیزی	MD	داخلی، غدد	استاد	اپیدمیولوژی غیر واگیر
۷	دکتر محمداسماعیل اکبری	MD	جراحی، بهداشت	استاد	وضعیت سلامت . . .
۸	دکتر منصور رضازاده آذری	Ph.D	بهداشت حرفه‌ای	دانشیار	بهداشت حرفه‌ای
۹	دکتر احمدرضا یزدانبخش	Ph.D	بهداشت محیط	دانشیار	بهداشت محیط
۱۰	دکتر محمدرضا مسعودی نژاد	Ph.D	بهداشت محیط	استادیار	بهداشت محیط
۱۱	دکتر داود یادگاری	MD, MPH	بیماری‌های عفونی	استاد	اپیدمیولوژی واگیر
۱۲	دکتر مسعود مردانی	MD, MPH	بیماری‌های عفونی	دانشیار	نوپدید و دفاع بیولوژیک
۱۳	دکتر لادن عباسیان	MD, MPH	بیماری‌های عفونی HIV/AIDS	استادیار	بیماری‌های ویروسی و STIs
۱۴	دکتر حسین گودرزی	MD	ویرولوژی	دانشیار	ویرولوژی بالینی
۱۵	دکتر گیتا اسلامی	MD	باکتریولوژی	دانشیار	باکتریولوژی
۱۶	دکتر ساعد شهابی	MD	پارازیتولوژی	استاد	تک‌یاخته شناسی
۱۷	دکتر علی قجری	Ph.D	فونگولوژی	استادیار	بیماری‌های قارچی
۱۸	دکتر علی رمضانخانی	Ph.D	آموزش بهداشت	دانشیار	آموزش بهداشت
۱۹	دکتر محمود عباسی	حقوق پزشکی	حقوق	استادیار	حقوق و اخلاق پزشکی
۲۰	دکتر سعاد محفوظپور	Ph.D	مدیریت خدمات بهداشتی...	استادیار	مدیریت خدمات بهداشتی ..
۲۱	دکتر عباس دانش کهن	Ph.D	مدیریت خدمات بهداشتی...	استادیار	مدیریت خدمات بهداشتی ..
۲۲	دکتر حسین حاتمی	MD, MPH	بیماری‌های عفونی	دانشیار	اپیدمیولوژی واگیر، نوپدیدی و بازپدیدی، دفاع بیولوژیک

گرایش‌های مختلف MPH

در دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

۱ - شاخه‌های در حال اجرا

الف - برنامه اصلی که به منزله Core-Curriculum دوره‌های عالی تحصیلات تکمیلی بهداشت عمومی (MPH) است

ب - برنامه آموزشی MPH با گرایش بیماری‌های بدخیم (مرکز تحقیقات سرطان دانشگاه)

ج - برنامه آموزشی MPH با گرایش مدیریت مبارزه با دخانیات (پژوهشکده سل و بیماری‌های ریوی)

د - برنامه آموزشی MPH با گرایش بیماری‌های گوارش و کبد (مرکز تحقیقات گوارش و کبد)

هـ - برنامه آموزشی MPH با گرایش اپیدمیولوژی بیماری‌های غیرواگیر (پژوهشکده غدد درون ریز)

و - برنامه آموزشی MPH با گرایش مدیریت حوادث و بلایا (نیازهای درون دانشگاهی)

ز - برنامه آموزشی MPH با گرایش حوادث ترافیکی (سازمان ناجا)

ح - برنامه آموزشی MPH با گرایش مسائل بهداشتی مرتبط با انتقال خون (سازمان انتقال خون ایران)

۲ - شاخه‌های درخواستی

الف - برنامه آموزشی MPH با گرایش پژوهش‌های طب سنتی (دبیرخانه شورای آموزش طب سنتی ایران)

ب - برنامه آموزشی MPH با گرایش سوانح و بلایا (بسیج جامعه پزشکی، سازمان هلال احمر)

ج - برنامه آموزشی MPH با گرایش سوانح و بلایا و اورژانسها (سازمان پزشکی قانونی)

د - برنامه آموزشی MPH با گرایش اخلاق، حقوق و تاریخ پزشکی

هـ - برنامه آموزشی MPH با گرایش HIV/AIDS و سایر بیماری‌های مقاربتی

و - برنامه آموزشی MPH عمومی (سازمان تامین اجتماعی)

ز - برنامه آموزشی MPH با گرایش مشاوره ژنتیک (مرکز مدیریت بیماری‌ها و مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه)

ح - برنامه آموزشی MPH با گرایش‌های مختلف (موسسه حمایت سبز پاریسیان)